

Sveučilište u Zagrebu
Pravni fakultet
Poslijediplomski specijalistički studij
Pravo društava i trgovačko pravo

Neda Šola

PROKURA: IZAZOVI U PRAKSI

Završni specijalistički rad

Mentor:
izv. prof. dr. sc. Antun Bilić

Zagreb, listopad 2026.

SADRŽAJ

Sažetak	1
Summary	3
1. Uvod.....	6
2. Općenito o prokuri	9
2.1. Pojam	9
2.2. Prokurist i uvjeti za imenovanje	13
2.3. Opseg i ograničenja prokure	15
2.4. Prestanak prokure	18
2.5. Pravni odnos prokurista i društva	20
3. Ovlasti prokure – problemi i dileme	23
3.1. Oblici načina zastupanja	23
3.2. Ograničenja prokure i odnos prema trećima.....	27
3.3. Sredstva osiguranja u ovlastima prokurista	32
3.4. Prijenos prokure vs. potpisivanje punomoći za zastupanje u sudskim, arbitražnim, upravnim i drugim postupcima.....	34
3.5. Imenovanje prokurista u specijaliziranim društvima.....	36
3.6. Prokura i zastupanje po zaposlenju.....	41
3.7. Mješovito skupno zastupanje.....	43
3.8. Sklapanje ugovora sa samim sobom.....	45
4. Radnopravni položaj prokurista i pitanje odgovornosti.....	47
4.1. Pravna priroda odnosa prokurista i poslodavca	47
4.2. Odgovornost prokurista za štetu	48
4.3. Prokurist u stečajnom postupku	50
4.4. Prokura i pitanje natjecanja – tržišno pravo.....	51
5. Prokura u suvremenoj hrvatskoj sudskoj praksi	53
5.1. Pregled relevantne sudske prakse	53

5.1.1. Upis prokure u sudski registar	53
5.1.2. Prokura i zastupanje trgovačkog društva u pravnom prometu	54
5.1.3. Naknada za rad prokurista	54
5.1.4. Odgovornost prokurista	55
5.1.5. Ovlasti prokurista u stečajnom postupku.....	55
5.2. Prokurist u kaznenom pravu – odabrani primjeri iz prakse	56
5.3. Analiza trendova u sudskoj praksi	56
6. Dodjela prokure	53
6.1. Usporedni prikaz dodjele prokure prema ranijem uređenju i novijim izmjenama Zakona o trgovačkim društvima.....	58
6.2. Ugovor o prokuri	61
6.3. Statistička analiza ukupnog broja upisanih prokura i promjena prokura.....	63
7. Osvrt na slovensko uređenje prokure.....	66
7.1. Temeljne odredbe slovenskog prava.....	66
7.2. Razlike u registracijskom postupku	67
7.3. Slovenska sudska praksa.....	67
7.4. Komparativni zaključci.....	68
8. Prokura kod pojedinih oblika trgovačkih društava	71
8.1. Prokura u dioničkom društvu.....	71
8.2. Prokura u društvu s ograničenom odgovornošću.....	71
8.3. Prokura kod jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću.....	72
8.4. Prokura u javnom trgovačkom i komanditnom društvu	72
8.5. Prokura u javnom poduzeću i subjektima posebnog statusa.....	73
9. Izmjene Zakona o trgovačkim društvima i njihov utjecaj na prokuru.....	74
9.1. Pregled izmjena relevantnih odredbi	74
9.2. Digitalizacija registarskog postupka i prokura	74
9.3. Perspektive budućeg razvoja	75
9.4. Prokura u kontekstu reformi stečajnog i ovršnog prava	76

10. Detaljna analiza odabranih pitanja iz sudske prakse	78
10.1. Prokurist i odluke o otkazu ugovora o radu	78
10.2. Prokura i bankarski odnosi	79
10.3. Prokurist u kazneno-pravnom kontekstu	81
10.4. Prokura i zaštita vjerovnika	83
11. Posebne teme i suvremeni izazovi	85
11.1. Porezni aspekti prokure	85
11.2. Prokura i korporativno upravljanje	87
12. Prijedlozi de lege ferenda	89
12.1. Reintrodukcija mehanizama zaštite identiteta prokurista	89
12.2. Kodifikacija sudske prakse o prokuri	89
12.3. Digitalna prokura	90
12.4. Zaključni osvrt na de lege ferenda prijedloge	91
13. Zaključak	93
Popis literature i pravnih izvora	97

SAŽETAK

Prokura predstavlja poseban institut trgovačkog prava i najširi oblik trgovačke punomoći čiji su sadržaj i opseg ovlasti određeni zakonom. Zbog sve češće primjene u poslovanju trgovačkih društava, institut prokure posljednjih godina zauzima značajno mjesto u pravnoj teoriji i sudskoj praksi. Cilj rada jest analizirati pravnu prirodu prokure, njezin opseg, ograničenja i način ostvarivanja ovlasti prokurista te prikazati najvažnije probleme i dvojbe koje se pojavljuju u praksi.

U radu se najprije obrađuje pojam prokure, položaj prokurista, način upisa prokure u sudski registar, prestanak prokure te pravni odnos između prokurista i trgovačkog društva. Posebna pozornost posvećena je ovlastima prokurista, oblicima prokure i zakonskim ograničenjima njezina djelovanja. Analizirana su pitanja izdavanja sredstava osiguranja, zabrane prijenosa prokure, mogućnosti davanja punomoći za zastupanje u sudskim i drugim postupcima te primjene instituta prokure u specijaliziranim trgovačkim društvima.

Rad prikazuje relevantnu hrvatsku sudsku praksu koja se odnosi na upis prokure, zastupanje trgovačkih društava, odgovornost prokurista, njegov radnopravni položaj i ovlasti u stečajnim postupcima. Posebno su analizirane izmjene Zakona o trgovačkim društvima iz 2019. godine kojima je ukinuta obveza deponiranja potpisa prokurista prilikom upisa u sudski registar. U završnom dijelu rada provedena je usporedba hrvatskog i slovenskog uređenja prokure.

Rad je strukturiran u trinaest poglavlja koja obuhvaćaju cjelokupno područje prokure – od pojmovnog određenja i zakonskog uređenja, preko analize sudske prakse i komparativnog prava, do suvremenih izazova i prijedloga de lege ferenda. Poseban naglasak stavlja se na nedovoljno istražene teme kao što su digitalizacija prokure, prokura u prekograničnom poslovanju, porezni aspekti prokure i korporativno upravljanje u kontekstu prokure.

Metodološki, rad se temelji na analizi zakonskih odredbi, pravne literature i sudske prakse. Statističkim podacima o broju prokurista u Republici Hrvatskoj

prikazuje se empirijska dimenzija instituta, dok komparativna analiza sa slovenskim pravom pruža uvid u alternativna zakonodavna rješenja. Prijedlozi de lege ferenda sintetiziraju zaključke iz svih poglavlja u konkretne smjernice za zakonodavca.

Ključne riječi: prokura, prokurist, trgovačko društvo, zastupanje, sudska praksa, hrvatsko pravo, slovensko pravo, trgovačka punomoć, Zakon o trgovačkim društvima, de lege ferenda, digitalizacija, korporativno upravljanje

SUMMARY

Prokura (commercial power of attorney) is a special institution of commercial law that represents the broadest form of commercial authority, the content and scope of which are determined by law. Due to its increasing application in the business operations of commercial companies, the institution of prokura has been gaining significant prominence in legal theory and judicial practice in recent years. The aim of this thesis is to analyze the legal nature of prokura, its scope, limitations and the exercise of the authorized representative's powers, as well as to present the most important problems and dilemmas that arise in practice.

The thesis first discusses the concept of prokura, the position of the authorized representative (prokurist), the manner of entering prokura in the commercial register, the termination of prokura, and the legal relationship between the prokurist and the commercial company. Special attention is paid to the powers of the prokurist, the forms of prokura and the statutory limitations on its operation. Questions concerning the issuance of security instruments, the prohibition of transfer of prokura, the possibility of granting power of attorney for representation in judicial and other proceedings, and the application of the institution of prokura in specialized commercial companies are analyzed.

The thesis presents relevant Croatian judicial practice relating to the registration of prokura, the representation of commercial companies, the liability of the prokurist, his employment law status and powers in insolvency proceedings. Special emphasis is placed on the analysis of the 2019 amendments to the Companies Act, which abolished the obligation to deposit the signature of the prokurist upon registration. The final part of the thesis provides a comparison of Croatian and Slovenian regulation of prokura, highlighting both similarities and key differences, particularly in relation to registration procedures and the procedural position of the prokurist in court proceedings.

The thesis also addresses contemporary challenges including digitalization of commercial representation, cross-border business and the recognition of prokura in

other jurisdictions, tax aspects of the prokurist engagement, and the role of prokura in modern corporate governance. De lege ferenda proposals are made with a view to modernizing the regulation of prokura in Croatia, including the introduction of digital identity verification mechanisms, codification of judicial practice, and long-term harmonization at the EU level.

Keywords: prokura, prokurist, commercial company, representation, judicial practice, Croatian law, Slovenian law, commercial power of attorney, Companies Act, de lege ferenda, digitalization, corporate governance

IZJAVA O IZVORNOSTI

Ja, Neda Šola, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog specijalističkog rada pod naslovom “Prokura: izazovi u praksi” te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Neda Šola

Datum:

Potpis:

1. UVOD

*Theoria sine praxi sicut rota sine axi.*¹

Prokura kao trgovačka punomoć predstavlja institut koji je uveden Zakonom o trgovačkim društvima (dalje u tekstu: ZTD ili Zakon o trgovačkim društvima)², a koji se posljednjih godina sve učestalije koristi u poslovanju trgovačkih društava. Po opsegu ovlasti, prokura predstavlja najširi oblik trgovačke punomoći te omogućava prokuristu poduzimanje svih pravnih radnji i poslova koji ulaze u pravnu sposobnost trgovačkog društva, osim onih za koje je zakonom izričito propisano da ih prokurist ne može poduzimati.³ Upravo zbog širine ovlasti koje proizlaze iz prokure, u praksi su se pojavile određene dvojbe vezane uz opseg prokurističkih ovlasti i granice njihova ostvarivanja, posebice kod društava s ograničenom odgovornošću te jednostavnih društava s ograničenom odgovornošću.⁴

Imajući u vidu složenost poslovanja trgovačkih društava i obveze koje proizlaze iz sudjelovanja u pravnom prometu, potrebno je razlikovati zastupanje po punomoći od zastupanja po zakonu. U tom smislu otvorila su se brojna pitanja vezana uz pravni položaj prokurista i opseg njegovih ovlasti. Imajući u vidu propisana zakonska ograničenja postavilo se pitanje predstavlja li davanje punomoći odvjetniku za zastupanje društva u sudskom ili drugom postupku prijenos prokure koji je zakonom zabranjen.⁵ Isto tako, postavilo se pitanje može li prokurist potpisivati određena sredstva osiguranja, poput zadužnice ili mjenice, te ulaze li takve radnje u okvir zakonom dopuštenih prokurističkih ovlasti.⁶

¹Teorija bez prakse kao kotač bez osovine.

²Zakon o trgovačkim društvima (Narodne novine, broj 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 114/2022, 18/2023, 130/2023, 136/2024), dalje u tekstu: ZTD ili Zakon o trgovačkim društvima).

³Barbić, Jakša, Pravo društava, Knjiga prva, Opći dio, Organizator, Zagreb, 2008., str. 471–474.; Gorenc, Vilim et al., Komentar Zakona o trgovačkim društvima, RRiF-plus, Zagreb, 2008., str. 74–76.

⁴„Najveća dvojba u d.o.o. i j.d.o.o. nastaje kada skupština ili direktor postave prokuristu interna ograničenja.“ Vidović, Ante, Prokura društva s ograničenom odgovornošću, Računovodstvo, revizija i financije, 12 (2002), 4, str. 147–151. „

⁵Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 493.; v. infra pogl. 3.4.

⁶Borčić, Jadranka, Sadrži li prokura i ovlast za podnošenje zadužnice i bjanko zadužnice na potvrdu, Javni bilježnik, 20 (2016), 43, str. 73–77.

Pitanja koja se odnose na opseg prokure dodatno su dobila na značenju zbog razvoja sudske prakse i potrebe prilagodbe instituta prokure zahtjevima suvremenog poslovanja. Tako postoje različita tumačenja pojedinih ovlasti prokurista u praksi, kao i odnos između zakonskih ograničenja prokure i zaštite sigurnosti pravnog prometa.⁷

Pored toga, ističe se da se na institut prokure utjecalo i Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima⁸ kojima su izmijenjene pojedine odredbe koje se odnose na prokuru. Između ostalog, ukinuta je obveza deponiranja potpisa prokurista, što je otvorilo pitanja utjecaja navedene izmjene na pravnu sigurnost te način na koji prokurist saznaje za svoje imenovanje i početak djelovanja prokure, a na što je pravovremeno uočeno te je u kasnijoj izmjeni to promijenjeno⁹.

Institut prokure u komparativnom pravu nije ujednačen. Dok su neke države, poput Njemačke, razvile bogatu tradiciju primjene prokure kao posebne trgovačke punomoći, u drugim pravnim sustavima prokura nije poznata ili je uređena na bitno drugačiji način. Hrvatska, kao i Slovenija, preuzele su ovaj institut iz germanskog pravnog kruga, a usporedba dvaju sustava pokazuje sličnosti ali i važne razlike koje mogu biti poticaj za daljnji razvoj zakonodavstva.¹⁰

U ovom radu najprije će se prikazati pojam i temeljna obilježja prokure te položaj prokurista u trgovačkom društvu. Nakon toga analizirat će se opseg prokurističkih ovlasti i zakonska ograničenja prokure, s posebnim osvrtom na pojedina pitanja koja su se pojavila u pravnoj teoriji i sudskoj praksi. Posebno poglavlje posvećeno je radnopravnom položaju prokurista i pitanju odgovornosti za štetu. U završnom dijelu rada razmotrit će se pitanja dodjele i opoziva prokure te učinci posljednjih izmjena Zakona o trgovačkim društvima, a potom i usporedba s rješenjima slovenskog prava.

⁷Horak, Hana; Dumančić, Kosjenka, Zastupanje ex lege i prokura, *Pravo i porezi*, 15 (2006), 7, str. 19–26.; Skenderović, Aleksandar, Prokura i prokurist, *Suvremeno poduzetništvo*, 6 (2002), str. 144–146.

⁸Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine broj 40/2019),

⁹Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine, broj 34/2022),

¹⁰Petrović, Siniša; Ceronja, Petar, *Osnove prava društava*, Pravni fakultet, Zagreb, 2013., str. 112.

Svrha ovog rada nije samo teorijska analiza instituta prokure, nego i praktični doprinos razumijevanju i primjeni prokure u svakodnevnom poslovnom okruženju. Institut prokure predstavlja most između prava i prakse jer omogućuje učinkovito i sigurno poslovanje trgovačkih društava. Bez adekvatnog razumijevanja opsega prokurističkih ovlasti i zakonskih ograničenja, poslovni subjekti mogu doći u situaciju nesigurnosti koja negativno utječe na poslovne odnose i pravni promet.

Metodološki, rad se temelji na analizi relevantnih zakonskih odredbi, pravne doktrine i sudske prakse. Zakonske odredbe, osobito Zakona o trgovačkim društvima, analizirane su u kontekstu njihovog razvoja i izmjena. Pravna doktrina obuhvaća radove hrvatskih i stranih autora koji su se bavili institutom prokure. Sudska praksa analizirana je na temelju odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske i Visokog prekršajnog suda Republike Hrvatske, ali i odluka nižestupanijskih sudova koje su se bavile specifičnim pitanjima primjene prokure.

Posebnu metodološku vrijednost ima komparativna analiza, odnosno usporedba hrvatskog i slovenskog uređenja prokure. Oba pravna sustava temelje se na istim germanskopravnim uzorima, ali su se razvijali u različitim kontekstima i pod različitim utjecajima. Komparativna analiza stoga ne služi samo teoretskim svrhama, nego i kao instrument za identifikaciju mogućih unapređenja hrvatskog zakonskog uređenja.

Vremenski okvir rada pokriva razvoj prokure u hrvatskom pravu od donošenja Zakona o trgovačkim društvima 1993. godine do najnovijih izmjena. Posebna pažnja posvećena je izmjenama iz 2019. godine kojima je ukinuta obveza deponiranja potpisa prokurista, jer ta izmjena ima najdublji strukturalni utjecaj na primjenu prokure. Analiziran je i praktični učinak tih izmjena, posebno u usporedbi sa slovenskim pristupom koji je zadržao mehanizam deponiranja potpisa.

2. OPĆENITO O PROKURI

2.1. Pojam

Trgovačka društva sudjeluju u pravnom prometu putem osoba ovlaštenih za njihovo zastupanje. Jedan od oblika zastupanja predstavlja i prokura kao posebna trgovačka punomoć čiji su sadržaj i opseg ovlasti određeni Zakonom o trgovačkim društvima.¹¹

Institut prokure hrvatsko je pravo preuzelo iz njemačkog prava, a danas ga, uz hrvatsko pravo, poznaju i druga europska zakonodavstva, među kojima su slovensko, dansko, finsko, norveško i švedsko pravo.¹² Sam naziv prokura potječe od latinske riječi *procurare*, što znači upravljati ili obavljati poslove za drugoga, dok imenica *procuratio* označava brigu, skrb i zastupanje tuđih interesa.¹³

Prokura predstavlja najširi oblik trgovačke punomoći. Za razliku od drugih punomoći, njezin sadržaj i opseg ovlasti nisu prepušteni autonomiji volje stranaka, već su određeni zakonom radi zaštite pravne sigurnosti u pravnom prometu.¹⁴ Upravo zbog toga Zakon o trgovačkim društvima detaljno uređuje davanje, opseg, ograničenja i prestanak prokure.¹⁵

Posebnost prokure ogleda se i u činjenici da se njezino davanje i opoziv upisuju u sudski registar, čime se trećim osobama omogućuje uvid u postojanje ovlasti za zastupanje trgovačkog društva.¹⁶ Na taj se način ostvaruje načelo publicitetnog učinka sudskog registra koji je temelj za zaštitu pravne sigurnosti trećih osoba koje s takvim društvom stupaju u pravni promet.

¹¹Barbić, Jakša, op. cit. u bilj. 3., str. 402.

¹²Članci 44.–54. Zakona o trgovačkim društvima; usp. Eraković, Andrija, Komentar Zakona o trgovačkim društvima, Organizator, Zagreb, 2008., str. 88.–94.

¹³Klaić, Bratoljub, Rječnik stranih riječi, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1984., str. 1096.; Vidović, Ante, Ugovor o nalogu kao temelj za isplate naknada prokuristima, Računovodstvo, revizija i financije, 22 (2012), 10, str. 159.

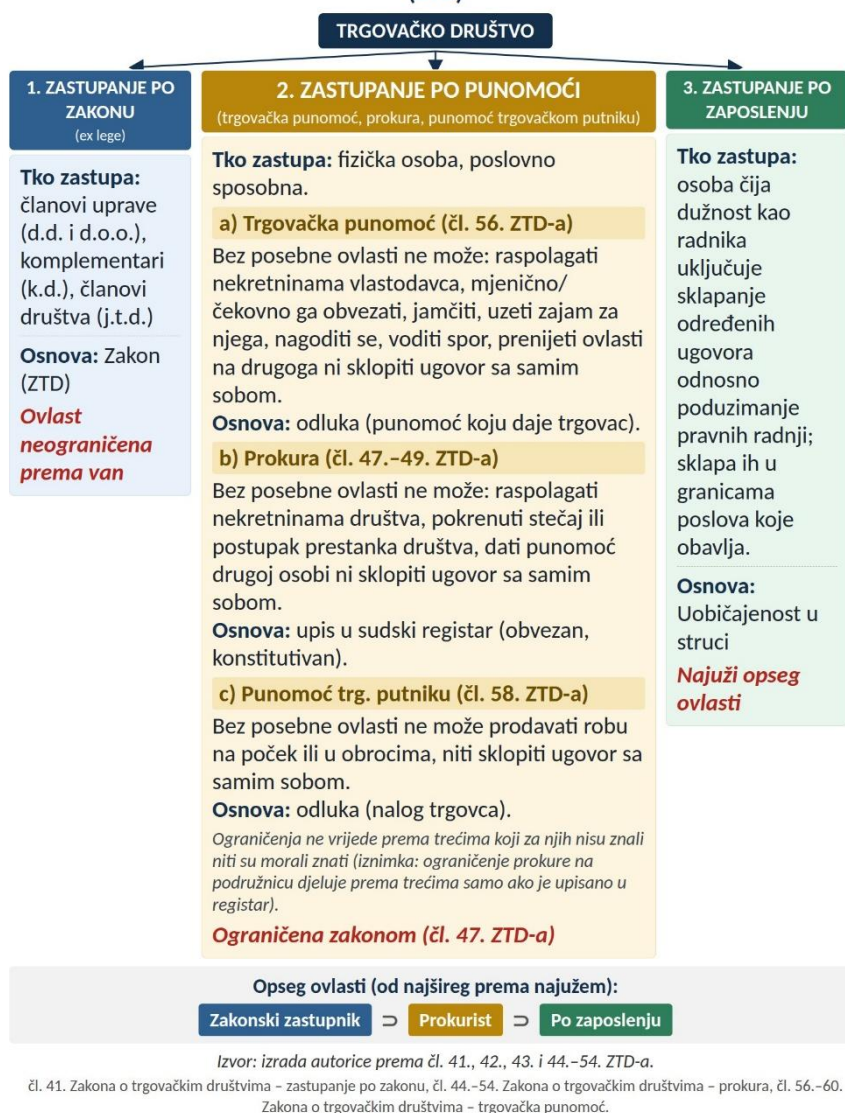
¹⁴Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 443.–444.

¹⁵Članci 44.–54. Zakona o trgovačkim društvima.

¹⁶Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 443.–444.

Prokura se razlikuje od opće punomoći po tome što njezin sadržaj nije određen voljom davatelja punomoći, nego zakonom. Opunomoćenik koji raspolaže prokurom (prokurist) stječe ovlasti čiji je opseg definiran Zakonom o trgovačkim društvima, a davatelj prokure ne može taj opseg u odnosu prema trećima proširivati ni sužavati, osim u slučajevima koje zakon izričito predviđa. Upravo ta specifičnost prokure čini je posebnim institutom koji se razlikuje od ostalih oblika zastupanja te ujedno zahtijeva pažljivo normativno uređenje i sudsku kontrolu.

Slika 2.1. Sustav zastupanja trgovačkog društva po Zakonu o trgovačkim društvima (ZTD)

Slika 2.1. Sustav zastupanja trgovačkog društva po Zakonu o trgovačkim društvima

U pravnoj se literaturi prokura zbog toga opisuje i kao punomoć *sui generis* sa zakonski utvrđenim sadržajem, čime se dodatno naglašava da opseg ovlasti prokurista ne ovisi o volji davatelja prokure, nego isključivo o zakonu.¹⁷ Ovakvo shvaćanje potvrđuje se i usporedbom prokure s ostalim oblicima trgovačke punomoći koje Zakon o trgovačkim društvima poznaje – trgovačkom punomoći i punomoći trgovačkom putniku. Trgovački punomoćnik ovlašten je sklapati samo one ugovore i poduzimati one pravne radnje koje su u prometu uobičajene za vođenje poduzeća ili njegova dijela, dok je punomoć trgovačkom putniku ograničena na zakonom taksativno navedene poslove vezane uz prodaju robe vlastodavca. Za razliku od toga, prokurist je ovlašten sklapati sve ugovore i poduzimati sve pravne radnje u ime i za račun društva, uključujući i one koje izlaze izvan okvira redovitog poslovanja davatelja prokure, čime se potvrđuje da je prokura po opsegu ovlasti najšira trgovačka punomoć.¹⁸

U komparativnopravnoj perspektivi, prokura se u germanskim sustavima (*Handlungsvollmacht* u njemačkom pravu, Prokura prema HGB-u) tradicionalno promatra kao instrument koji omogućuje fleksibilno i učinkovito zastupanje trgovačkih društava bez potrebe za imenovanjem zakonskog zastupnika u svakom pojedinom slučaju. Tome nasuprot, u anglosaksonskim pravnim sustavima prokura kao poseban institut nije poznata, a zastupanje se uređuje isključivo općim pravilima *agency-a* i punomoći.¹⁹

Pravna povijest prokure seže do rimskog prava koje je poznavalo institut "*procurator*" – osobe koja je upravljala imovinom i poslovima za drugoga. U feudalnom i ranom komercijalnom pravu prokura se razvijala kao odgovor na potrebe sve složenijeg trgovačkog prometa koji je zahtijevao delegaciju ovlasti zastupanja bez potrebe osobnog angažmana vlasnika u svakoj pojedinačnoj transakciji. Codificiranje prokure u suvremenom smislu dogodilo se u Njemačkom trgovačkom zakoniku (HGB) iz 1897. godine, koji je poslužio kao izravni uzor za uređenje prokure u velikom broju europskih zakonodavstava, uključujući i hrvatsko.

¹⁷ Bjelić, Dragana, Zastupanje trgovačkog društva na temelju punomoći s posebnim osvrtom na prokuru, *Radno pravo*, 2009., 11, str. 64., citirajući: Ćesić, Zlatko, *Pravo trgovačkih društava*, Veleučilište „Marko Marulić“, Knin, 2007., str. 12.

¹⁸ Bjelić, D., op. cit. u bilj. 17., str. 63.,

¹⁹ *Pravni leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2006., str. 1204.

Kada je riječ o hrvatskom pravu, ističe se da prokura kao poseban institut trgovačkog prava u hrvatski pravni sustav nije uvedena tek donošenjem Zakona o trgovačkim društvima 1993., već je u njega vraćena nešto ranije, stupanjem na snagu Zakona o poduzećima, kojim je prokura prvi put nakon dugog razdoblja socijalističkog gospodarskog uređenja ponovno postala dio hrvatskog pozitivnog prava kao posebna vrsta punomoći za zastupanje trgovačkih društava. Zakon o trgovačkim društvima iz 1993. godine preuzeo je i razradio taj institut, postavivši ga u sustav koji od tada, uz brojne izmjene i dopune, čini važeći pravni okvir prokure u Republici Hrvatskoj.²⁰

U suvremenom poslovnom okruženju prokura ima nekoliko ključnih funkcija. Kao instrument delegacije ovlasti, prokura omogućuje vlasnicima i upravi društva da prenesu operativne ovlasti na osobe s posebnom stručnošću i iskustvom. Kao instrument fleksibilnosti, prokura omogućuje društvu da brzo i učinkovito reagira na poslovne prilike bez potrebe za dugotrajnim postupcima odobrenja. Kao instrument pravne sigurnosti, prokura osigurava trećim osobama predvidivost ovlasti s kojima mogu računati u pravnom prometu s prokuristom.

Ekonomska analiza prava prokure pokazuje da ovaj institut smanjuje transakcijske troškove u poslovnom prometu. Bez prokure, svaki ugovor koji zaključuje zaposlenik u ime društva zahtijevao bi provjeru posebnih ovlasti, što bi usporavalo poslovne procese i povećavalo troškove. Prokura standardizira ovlasti zastupanja na zakonski definiranoj razini, čime eliminira potrebu za individualnom provjerom ovlasti u svakom poslu.

Terminološka analiza pojma prokure u hrvatskom pravu otkriva da Zakon o trgovačkim društvima koristi termin "prokura" bez posebne definicije, oslanjajući se na doktrinarno i praksom razvijeno razumijevanje tog pojma. Za razliku od toga, paraf 48. HGB-a izričito definira prokuru kao punomoć koja daje ovlast za sve vrste pravnih radnji i pravnih postupaka koji se odnose na vođenje registriranog poduzeća. Sličnu definiciju sadrži i čl. 33. slovenskog ZGD-1. Analizom zakonodavnih rješenja

²⁰ Skenderović, A., Prokura i prokurist, Suvremeno poduzetništvo, 6 (2002), str. 144.: prokura kao poseban oblik punomoći za zastupanje trgovačkih društava vraćena je u pravni sustav Republike Hrvatske Zakonom o poduzećima (objavljenim u "Službenom listu" SFRJ, broj 77/88. i 40/89.), a Zakon o trgovačkim društvima iz 1993. godine preuzeo je i razradio taj institut.

u različitim državama može se zaključiti da je opseg prokure, uz određene varijacije, u osnovi konzistentan u svim germanskopravnim sustavima – prokura uvijek znači najšira ovlaštenja za zastupanje u svim aspektima redovitog poslovanja.

2.2. Prokurist i uvjeti za imenovanje

Prokurist može biti samo fizička osoba koja je punoljetna i poslovno sposobna, pri čemu navedeni uvjeti moraju biti kumulativno ispunjeni. Zakon o trgovačkim društvima izričito propisuje da se prokura ne može dati pravnoj osobi (članak 45. Zakona o trgovačkim društvima).²¹

Premda se prokura najčešće promatra u kontekstu trgovačkih društava, prokuru u smislu Zakona o trgovačkim društvima može dati i trgovac pojedinac, odnosno fizička osoba koja samostalno i trajno obavlja gospodarsku djelatnost radi ostvarivanja dobitka i koja je u tom svojstvu upisana u sudski registar. Za razliku od trgovačkih društava, kod kojih prokuru daje ovlašteno tijelo društva, trgovac pojedinac prokuru daje osobno, odnosno tu ovlast ne može prenijeti na drugu osobu. Iako je riječ o rjeđem slučaju u praksi, jer manji obrtnici i trgovci pojedinci rjeđe imenuju prokuriste nego trgovačka društva, zakon ne pravi razliku u opsegu ovlasti prokurista koji djeluje za trgovca pojedinca u odnosu na prokuristu trgovačkog društva.²²

Prokurist može biti osoba izvan društva, ali i član društva. Isto tako, prokurist može biti radnik zaposlen kod trgovačkog društva. Prema stajalištu Jakše Barbića, prokurist može biti i osoba koja je član drugog društva, pa čak i društva koje ima samo jednog člana, pod uvjetom da time ne zastupa interese drugoga društva.²³

Prokura se može dati i osobi koja je prethodno imala položaj punomoćnika po zaposlenju. U tom slučaju prestaje njezina punomoć po zaposlenju te ista od trenutka imenovanja nastupa isključivo kao prokurist.²⁴ S druge strane, prokurist ne može biti osoba koja je ovlaštena zastupati društvo na temelju zakona ili osoba određena aktom

²¹ Skenderović, Aleksandar, Prokura i prokurist, *Suvremeno poduzetništvo*, 6 (2002), str. 144.

²² Čl. 3. st. 1. i čl. 53. st. 1. ZTD-a; Đurica, I., Jelinović, V., *Pravni i porezni status prokurista*, *Financije, pravo i porezi*, 4 (2013), str. 160.

²³ Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 449.

²⁴ Ibid., str. 449.

nadležnog tijela društva. Nadalje, član nadzornog odbora ne može istodobno obavljati funkciju prokurista.²⁵

Pored zakonom propisanih uvjeta, dodatni uvjeti za imenovanje prokurista mogu se predvidjeti izjavom o osnivanju društva, društvenim ugovorom ili statutom društva. Istim aktima može se urediti i pitanje davanja prokure.²⁶ Ako navedeni akti ne sadrže posebne odredbe o tome, smatra se da prokuru mogu dati osobe ovlaštene za zastupanje društva na način na koji društvo inače zastupaju.²⁷ Jakša Barbić smatra da se tada predmnijeva da je ovlaštenje za dodjelu prokure dano zastupnicima po zakonu koji to mogu učiniti onako kako i zastupaju društvo, s time da moraju poštovati okolnosti: a) da se o tome mora donijeti formalna odluka (radi upisa u sudski registar) i b) da se to mora učiniti u pisanom obliku. Navedeno se tumači upravo kao volja članova društva da se davanje prokure podvrgne istom režimu koji se primjenjuje i za zastupanje društva te da je to način na koji će se dodijeliti prokura.²⁸

U praksi, posebno pitanje predstavlja imenovanje prokurista u situacijama kada član uprave odlazi u mirovinu. U takvim slučajevima često se imenuje bivši direktor prokuristom, pri čemu mu se ugovorom o nalogu ili ugovorom o radu uređuju prava i obveze. Navedena praksa dovela je do niza spornih pitanja vezanih uz radnopravni status prokurista i primjenu odredaba Zakona o radu.²⁹

Nadalje, prokura se može predvidjeti kod društava osoba i društava kapitala. Tako je moguće njezino davanje kod javnog trgovačkog društva, komanditnog društva, dioničkog društva i društva s ograničenom odgovornošću, pri čemu pojedini oblici društava imaju posebna pravila vezana uz postupak njezina davanja.³⁰

²⁵ Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 449. i 450.

²⁶ Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 450.–453.; Vidović, A., Prokura društva s ograničenom odgovornošću, str. 148.

²⁷ Članak 44. stavak 3. Zakona o trgovačkim društvima; Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 450.–453.

²⁸ Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 453.

²⁹ Bjelić, Dragana, Zastupanje trgovačkog društva na temelju punomoći s posebnim osvrtnom na prokuru, Radno pravo, 2009., 11, str. 61.–66.

³⁰ Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 446.–450.

Uvjeti za prokurista

Kategorija	Detalji
TKO MOŽE BITI PROKURIST	• članovi društva • radnici • punomoćnici po zaposlenju • treća osoba koja nije u društvu
TKO NE MOŽE BITI PROKURIST	• zastupnici po zakonu • članovi nadzornog odbora
TKO ODREĐUJE PROKURU	Prokuru kao punomoć mogu odrediti u svojim aktima određeni oblici trgovačkih društava, i to bez obzira je li riječ o društvima osoba (javno trgovačko društvo i komanditno društvo, izuzev gospodarskog interesnog udruženja) ili društvima kapitala (dioničko društvo i društvo s ograničenom odgovornošću).

Tablica 2.2. Prikaz sheme uvjeta za imenovanje prokurista

2.3. Opseg i ograničenja prokure

Opseg ovlasti koje proizlaze iz prokure određen je člankom 47. Zakona o trgovačkim društvima. U skladu s navedenom odredbom prokurist je ovlašten poduzimati sve pravne radnje u ime i za račun trgovačkog društva te ga zastupati u postupcima pred upravnim i drugim državnim tijelima, ustanovama te državnim i izabranim sudovima (arbitražama).³¹

Međutim, Zakon o trgovačkim društvima propisuje i određena ograničenja prokurističkih ovlasti. Tako za otuđenje i opterećenje nekretnina društva, pokretanje stečajnog postupka ili drugih postupaka koji dovode do prestanka društva prokurist mora imati posebnu ovlast (čl. 47. st. 2. Zakona o trgovačkim društvima). Nadalje, bez posebne ovlasti ne može nastupati kao druga ugovorna strana te s društvom sklapati ugovore u svoje ime i za svoj račun, u svoje ime a za račun drugih osoba ili u ime i za račun drugih osoba.³²

³¹Članak 47. stavak 1. Zakona o trgovačkim društvima; Horak, H.; Dumančić, K., op. cit. u bilj. 7., str. 22.

³²Članak 47. stavak 2., članak 49. ZTD-a; Gorenc, V. et al., op. cit. u bilj. 3., str. 74.

Za razliku od navedenih poslova za koje može biti posebno ovlašten, prokurist ne može prenijeti prokuru na drugu osobu. Stoga je bez pravnog učinka svaka izjava kojom bi se prokurista ovlastilo na prijenos prokure ili kojom bi se takav prijenos prethodno ili naknadno odobrio.³³ Navedeno proizlazi iz osobne naravi prokure kao posebne trgovačke punomoći koja se daje imajući u vidu osobna svojstva i povjerenje koje društvo ima prema prokuristu.

Tablica 2.1. Zakonske ovlasti i ograničenja prokurista

OVLASTI PROKURISTA	OGRANIČENJA PROKURISTA
Sklapanje svih ugovora u ime i za račun društva	Otuđenje i opterećenje nekretnina (bez posebne ovlasti)
Poduzimanje svih pravnih radnji u ime i za račun društva	Pokretanje stečajnog postupka ili postupka prestanka društva (bez posebne ovlasti)
Zastupanje pred sudovima, arbitražama i upravnim tijelima	Prijenos prokure na drugu osobu (apsolutna zabrana)
Izdavanje sredstava osiguranja u redovnom poslovanju	Nastupanje kao druga ugovorna strana (bez posebne ovlasti)
Davanja punomoći odvjetniku za sudski postupak	Interna ograničenja ne djeluju prema trećim osobama

Izvor: Izrada autorice prema čl. 47., 48. i 49. Zakona o trgovačkim društvima.

Važno je napomenuti da dodjela i opoziv prokure proizvode pravni učinak već samim donošenjem odluke o davanju odnosno opozivu prokure. Upis prokure u sudski registar nema konstitutivan, već deklaratoran učinak. Međutim, prema trećim osobama koje nisu znale niti morale znati za opoziv prokure, opoziv djeluje tek od dana njegova upisa, odnosno od dana brisanja prokure iz sudskog registra (čl. 54. st. 3. Zakon o trgovačkim društvima).³⁴ Pri upisu dodjele u sudski registar, a u skladu s odredbom članka 24.a Zakona o sudskom registru³⁵, upisuje se: ime i prezime prokuriste, prebivalište, osobni identifikacijski broj, vrsta prokure, ograničenje prokure na poslovanje jedne ili više podružnica i opoziv prokure. Ovdje valja napomenuti da u praksi, trgovački sudovi različito upisuju podatke o prokuri.

³³Članak 51. ZTD-a; Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 457.

³⁴Članak 54. stavci 1.–3. ZTD-a.

³⁵ Zakon o sudskom registru („Narodne novine“, broj 1/95, 57/96, 1/98, 30/99, 45/99, 54/05, 40/07, 91/10, 90/11, 148/13, 93/14, 110/15, 40/19, dalje u tekstu: ZSR).

Primjer 1. Postupanja Trgovačkih sudova kod upisa prokure³⁶.

Primjer 1. Trgovački sud u Zagrebu

PETAR PETROVIĆ, OIB: 11223344556

Zagreb (Grad Zagreb), Trg bana Josipa Jelačića 1

- prokurist

Primjer 2. Trgovački sud u Bjelovaru

PETAR PETROVIĆ, OIB: 11223344556

Zagreb (Grad Zagreb), Trg bana Josipa Jelačića 1

- prokurist

- Odluka o dodjeli prokure od 21.lipnja 2018.godine

Primjer 3. Trgovački sud u Varaždinu

PETAR PETROVIĆ, OIB: 11223344556

Zagreb (Grad Zagreb), Trg bana Josipa Jelačića 1

- Prokurist

- Pojedinačna prokura

- Imenovan 01.02.2000.

Razgraničenje između zakonski određenih ovlasti i internih ograničenja prokure ima ključno praktično značenje. Zakonska ograničenja (otuđenje nekretnina, pokretanje stečajnog postupka, zabrana samougovaranja) primjenjuju se prema svima – trećim osobama, sudovima i samom prokuristi – bez obzira je li ih treća osoba znala ili ne. Nasuprot tome, interna ograničenja koja je davatelj prokure postavio u unutarnjem odnosu (npr. zabrana sklapanja ugovora iznad određenog novčanog iznosa) djeluju isključivo u unutarnjem odnosu između prokuriste i davatelja prokure. Prema trećim osobama u dobroj vjeri takva interna ograničenja nemaju učinak. Iz navedenoga slijedi da poslovni partneri koji stupaju u kontakt s prokuristom mogu se pouzdati u zakonski određeni opseg prokure, bez potrebe da provjeravaju eventualna interna ograničenja. Dovoljna je provjera da je osoba upisana u sudski registar kao prokurist određenog društva i da prokura nije opozvana. Sve ostalo – u pogledu eventualnih internih uputa i ograničenja – stvar je unutarnjeg odnosa između prokuriste i društva u koji treće osobe ne moraju ulaziti.

Nadalje, u sudjelovanju u pravnom prometu prokurist potpisuje trgovačko društvo svojim imenom i prezimenom uz naznaku iz koje je vidljiv njegov položaj odnosno uz naznaku da je „prokurist“ ili uz oznaku „p.p.“ (članak 50. Zakona o

³⁶ Primjeri prema podatcima iz sudskog registra dostupnim na Internet stranici: <https://sudreg.pravosudje.hr/>.

trgovačkim društvima). Na isti način kao što se i zastupnici po zakonu potpisuju uz naznaku svojeg svojstva.

Zakonodavna rješenja kojima se određuje opseg prokurističkih ovlasti temelje se na konceptu "ordinarne" (redovite) poslovne aktivnosti. Prokura obuhvaća sve što je u okviru redovitog, uobičajenog poslovanja određene vrste poduzeća. Što se smatra "redovitim" ovisit će o konkretnoj djelatnosti i veličini poduzeća. U velikim multinacionalnim kompanijama "redovit posao" može uključivati sklapanje ugovora vrijednih milijune eura, dok je u malom obrtu "redovit posao" znatno skromnijeg opsega. Ovo je elastičan element definicije prokurističkih ovlasti koji dopušta prilagodbu različitim poslovnim kontekstima.

U praksi se često pojavljuje pitanje ovlasti prokurista, te između ostalog, prekoračuje li prokurist svoje ovlasti propisane čl. 47. st. 1. i 2. Zakona o trgovačkim društvima, potpisivanjem odluke o otkazu ugovora o radu. U vezi s tim Vrhovni sud Republike Hrvatske³⁷ zauzeo je stav obrazlažući da prokurist ne treba posebnu punomoć za otkazivanje ugovora o radu te da to ulazi u zakonsko ovlaštenje za zastupanje društva. S tim u vezi navedeno je, između ostalog, sljedeće: „ *Dakle, prokurist već i po samom zakonu ima ovlast poduzimati sve pravne radnje u ime i za račun trgovačkog društva, osim onih koje ne bi mogao poduzimati i sam davatelj prokure i onih (iz odredbe čl. 47. st. 2. i čl. 49. ZTD) za koje bi morao imati još i posebnu punomoć. S obzirom na to da ZTD ne propisuje da prokurist mora imati posebnu ovlast (ili punomoć) za otkazivanje ugovora o rasu s radnicima društva, slijedi da osporavana odluka o otkazu nije donesena po neovlaštenoj osobi...* “³⁸

2.4. Prestanak prokure

Prokura se može opozvati u svako vrijeme, neovisno o sadržaju ugovora ili drugog pravnog posla na temelju kojeg je dana. Odredbe akta društva ili ugovora kojima bi se osoba ovlaštena za davanje prokure odrekla prava na njezin opoziv ili

³⁷ Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske posl.br. Rev-1429/16-2 od 11.07.2017.

³⁸ Cf. s Odlukom Vrhovnog suda Republike Hrvatske posl.br. Rev-793/09 od 15.10.2009., u kojoj je navedeno također da prokurist može poduzimati sve radnje koje nisu zakonom izrijekom zabranjene i za koje bi morao imati još i posebnu punomoć.

kojima bi se opoziv vezao uz uvjet ili rok, ništetne su (čl. 52. st. 2. Zakona o trgovačkim društvima).³⁹

Prokura prestaje opozivom koji se očituje jasnom i nedvosmislenom izjavom volje davatelja prokure. Za opoziv se, za razliku od davanja prokure, ne zahtijeva nikakva suglasnost niti protek određenog roka.⁴⁰ Važno je istaknuti da opoziv prokure može biti samo potpun, a ne djelomičan.⁴¹ Međutim, u praksi postoje određene iznimke. Tako je kod prokure koja je ograničena na poslovanje jedne ili više podružnica moguće opozvati prokuru samo za pojedine podružnice. Ipak, ako je prokura prvotno dana za cijelo poduzeće, potrebno ju je najprije u cijelosti opozvati, a potom ponovno dati samo za određene podružnice.⁴²

Posebnosti postoje i kod skupne prokure. U tom slučaju moguće je opozvati prokuru samo jednom od skupnih prokurista, pri čemu takav opoziv ne utječe na valjanost ostalih skupnih prokura koje su i dalje na snazi. Međutim, ako se pojedinačna prokura želi zamijeniti skupnom prokurom, potrebno je postojeću prokuru najprije opozvati, a zatim dodijeliti novu skupnu prokuru.⁴³

Pored opoziva, prokura prestaje i na druge načine predviđene zakonom. Prokura prestaje smrću prokurista, gubitkom poslovne sposobnosti prokurista, otvaranjem stečajnog postupka nad imovinom davatelja prokure, kao i u slučaju prestanka davatelja prokure kao pravne osobe. Međutim, za razliku od nekih vrsta punomoći, prokura ne prestaje smrću niti gubitkom poslovne sposobnosti davatelja prokure – *trader* pojedinca, osim ako je drukčije predviđeno. Navedeno rješenje služi zaštititi interesa trećih osoba koje su ušle u pravni promet s prokuristom.

U praksi se poseban problem javlja kod pitanja kada prokurist saznaje za prestanak prokure. U slučaju opoziva, prokurist u pravilu saznaje za prestanak prokure u trenutku kada mu je priopćena odluka o opozivu. Međutim, pravni učinak opoziva nastaje već samom odlukom, neovisno o tome je li prokurist za nju saznao. Ovo može stvoriti situacije u kojima prokurist u dobroj vjeri nastupa kao zastupnik,

³⁹Šimović, Josip, Prokura, Financije i porezi, (2008), 3, str. 144.

⁴⁰Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 462.

⁴¹Ibid., str. 463.

⁴²Ibid., str. 463.

⁴³Ibid., str. 463.–464.

ne znajući da je prokura opozvana. U takvim situacijama pravna sigurnost trećih osoba štiti se načelom da opoziv prokure koji nije upisan u registar ne djeluje prema trećima u dobroj vjeri.

Posebno je osjetljivo pitanje prestanka prokure u slučaju korporativnih restrukturiranja – spajanja, podjela i preuzimanja poduzeća. U slučaju spajanja dvaju društava, prokure koje postoje u oba društva ne prestaju automatski – nasljedničko društvo preuzima prokure prednika. Ovo može dovesti do situacije u kojoj nasljedničko društvo ima više prokurista nego što je željelo, pa je potrebno eksplicitno opozvati prokure koje se ne žele zadržati. Propust ovakvog opoziva može imati ozbiljne posljedice za nasljedničko društvo ako prokurist iz prednika nastavi nastupati u ime nasljedničkog društva.

Iz navedene analize može se zaključiti da prestanak prokure, iako naizgled jednostavan čin, može biti praćen kompleksnim pravnim pitanjima. Posebno je važno da davatelji prokure budu svjesni svih načina prestanka prokure i da prate promjene u statusu prokurista kako bi na vrijeme mogli reagirati na eventualne promjene koje utječu na ovlasti zastupanja.

2.5. Pravni odnos prokurista i društva

Iako se prokura dodjeljuje jednostranom odlukom društva, između prokurista i društva u pravilu postoji i poseban pravni odnos kojim se uređuju njihova međusobna prava i obveze. Prokura sama po sebi predstavlja ovlaštenje za zastupanje trgovačkog društva prema trećima, ali ne uređuje pitanja naknade za rad, odgovornosti, trajanja angažmana niti druga prava i obveze prokurista u odnosu prema društvu. Upravo se zbog toga unutarnji odnos između društva i prokurista najčešće uređuje ugovorom.⁴⁴

U praksi se odnos između prokurista i društva može urediti ugovorom o radu, ugovorom o nalogu ili drugim ugovornim odnosom, ovisno o okolnostima konkretnog slučaja. Ako je prokurist istodobno zaposlenik društva te obavlja određene poslove u radnom odnosu, njegova prava i obveze mogu biti uređeni

⁴⁴Vidović, Ante, Ugovor o nalogu kao temelj za isplate naknada prokuristima, Računovodstvo, revizija i financije, 22 (2012), 10, str. 155.–162.

ugovorom o radu. U takvom slučaju funkcija prokurista može predstavljati samo dodatnu ovlast zastupanja uz redovne radne obveze koje proizlaze iz radnog odnosa.⁴⁵ S druge strane, prokurist ne mora nužno biti zaposlenik društva. U praksi se često događa da društvo za prokurista imenuje osobu koja nije u radnom odnosu, već svoje poslove obavlja na temelju ugovora o nalogu. Ugovorom o nalogu, koji je uređen odredbama čl. 763.–784. Zakona o obveznim odnosima, uređuju se međusobna prava i obveze stranaka, opseg poslova koje će prokurist obavljati te način isplate naknade za njegov rad.⁴⁶

Posebnu važnost ima pitanje naknade prokurista. Budući da Zakon o trgovačkim društvima ne uređuje pravo prokurista na naknadu, ono ovisi o pravnom odnosu koji postoji između prokurista i društva. Ako je prokurist zaposlenik društva, naknada se u pravilu ostvaruje kroz plaću uređenu ugovorom o radu. Nasuprot tome, ako je odnos uređen ugovorom o nalogu, pravo na naknadu proizlazi iz odredbi toga ugovora.⁴⁷

Valja istaknuti da se ugovor kojim se uređuje odnos prokurista i društva ne smije poistovjećivati s dodjelom prokure. Prokura nastaje odlukom ovlaštenog tijela društva i upisuje se u sudski registar, dok ugovor uređuje isključivo unutarnji odnos između društva i prokurista. Stoga postojanje ili nepostojanje ugovora ne utječe na valjanost same prokure niti na opseg zakonskih ovlasti koje proizlaze iz nje.⁴⁸ Iz navedenoga proizlazi da je radi pravne sigurnosti poželjno jasno urediti međusobna prava i obveze prokurista i društva posebnim ugovorom. Time se smanjuje mogućnost sporova oko naknade, odgovornosti i opsega poslova koje prokurist obavlja za društvo, dok sama prokura i dalje ostaje samostalni institut trgovačkog prava kojim se uređuje zastupanje društva prema trećim osobama.⁴⁹

Analiza pravne prirode odnosa prokurista i društva ne bi bila potpuna bez osvrta na fiducijarnu prirodu toga odnosa. Iako se taj pojam u Zakonu o trgovačkim društvima (ZTD) eksplicitno ne naziva "fiducijarnom dužnošću", već se artikulira

⁴⁵Ibid., str. 156.–157.; Pavlović, Mladen, Pravna priroda ugovora o pravima i obvezama prokurista, IUS-INFO, 2. 7. 2020.

⁴⁶Vidović, A., op. cit. u bilj. 44., str. 157.–158.

⁴⁷Ibid., str. 159.–162.

⁴⁸Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 488.–495.

⁴⁹Vidović, A., op. cit. u bilj. 44., str. 155.; Pavlović, M., op. cit. u bilj. 45.

kroz specifične obveze postupanja u najboljem interesu društva. Fiducijarni odnos temelji se na povjerenju (lat. *fiducia*). S obzirom na to da prokurist ima iznimno široke ovlasti zastupanja, zakon i sudska praksa nameću mu visoke standarde odgovornosti. Prokurist, poput direktora i članova uprave, ima posebnu fiducijarnu dužnost prema društvu – dužan je zastupati isključivo interese društva, izbjegavati sukobe interesa i ne koristiti povjerljive informacije za osobnu korist. Ova fiducijarna dužnost ima osnovu u zakonskim odredbama o odgovornosti prokurista, ali i u ugovornim obvezama koje prokurist preuzima prema društvu pri stupanju u odnos.

Posebno pitanje u praksi jest što se događa s unutarnjim odnosom prokurista i društva u slučaju opoziva prokure. Ako je prokurist bio u radnom odnosu, opoziv prokure ne znači automatski i otkaz ugovora o radu – prokurist i dalje ostaje zaposlenik, ali bez ovlasti zastupanja koje su mu davale poseban položaj. Ako je odnos bio uređen ugovorom o nalogu, opoziv prokure može aktivirati odredbe tog ugovora o prijevremenom raskidu i eventualnim naknadama. Upravo su ova pitanja bila predmet brojnih sporova pred hrvatskim sudovima koji su morali razgraničiti učinke opoziva prokure u vanjskom odnosu od učinaka u unutarnjem odnosu prokurista i društva.

3. OVLASTI PROKURE – PROBLEMI I DILEME

3.1. Oblici načina zastupanja

Prema članku 46. stavku 1. Zakona o trgovačkim društvima, prokura se može dati jednoj ili većem broju osoba. Ovisno o načinu ostvarivanja ovlasti razlikuju se pojedinačna (samostalna), skupna i kombinirana prokura.⁵⁰

Pojedinačna ili samostalna prokura daje se jednoj ili većem broju osoba, pri čemu je svaki prokurist ovlašten samostalno poduzimati pravne radnje u ime i za račun društva u granicama zakonom određenih ovlasti. Ako je prokura dana većem broju osoba kao pojedinačna prokura, svaka od tih osoba može samostalno zastupati društvo bez sudjelovanja ostalih prokurista.⁵¹

Za razliku od pojedinačne prokure, skupna prokura daje se dvjema ili većem broju osoba zajedno. U tom slučaju prokuristi mogu valjano zastupati društvo samo zajedničkim djelovanjem. Pravne radnje poduzete od strane samo jednog skupnog prokurista bez sudjelovanja ostalih ne proizvode pravne učinke prema društvu, osim ako je riječ o naknadnom odobrenju ili situacijama predviđenim zakonom.⁵²

U praksi se pojavljuje i kombinirana prokura kod koje pojedini odnosno prokura kod koje prokurist ne može samostalno zastupati društvo, već to mora činiti zajedno s još jednom ovlaštenom osobom s nekim od članova uprave ili izvršnim direktorom. Takvo rješenje predviđeno je statutom, odlukom nadzornog odbora ili društvenim ugovorom. Takav oblik omogućuje veću fleksibilnost u organizaciji zastupanja, osobito kod trgovačkih društava sa složenijom organizacijskom strukturom.⁵³

Bez obzira na oblik prokure, opseg ovlasti prokurista ostaje određen zakonom te ga nije moguće proširivati na način koji bi bio suprotan odredbama Zakona o

⁵⁰Članak 46. stavak 1. ZTD-a; Vidović, A., op. cit. u bilj. 44., str. 160.

⁵¹Vidović, A., op. cit. u bilj. 44., str. 160.; Bjelić, Dragana, Zastupanje trgovačkog društva na temelju punomoći s posebnim osvrtnom na prokuru, Radno pravo, 2009., 11, str. 61.

⁵²Članak 46. stavak 4. ZTD-a; Vidović Džidić, Nada, Skupno zastupanje s prokuristom u trgovačkom društvu, Javni bilježnik, 22 (2018), 45, str. 78.–84.

⁵³Vidović Džidić, N., op. cit. u bilj. 52., str. 80.–81.

trgovačkim društvima. Razlika između pojedinačne i skupne prokure ne odnosi se na sadržaj ovlasti, već isključivo na način njihova ostvarivanja.⁵⁴

Bez obzira na odabrani oblik prokure, zakon propisuje i poseban način njezina vanjskog očitovanja u pravnom prometu. Prema čl. 50. ZTD-a, prokurist se pri poduzimanju pravnih radnji u pisanom obliku potpisuje za društvo svojim imenom i prezimenom, uz naznaku iz koje je vidljiv njegov položaj prokurista, odnosno uz dodatak oznake "p.p." (per procura) uz tvrtku društva. Ova obveza ima praktičnu svrhu jer trećim osobama već iz samog potpisa omogućuje da prepoznaju kako osoba koja je potpisala ispravu nastupa kao prokurist, a ne kao zakonski zastupnik ili zaposlenik bez posebnih ovlasti, čime se dodatno štiti sigurnost pravnog prometa.⁵⁵

Posebno pitanje javlja se kod skupne prokure u vezi sa znanjem o pravno odlučnim činjenicama i krivnjom pojedinih prokurista. Naime, člankom 46. stavkom 6. ZTD-a propisano je da se znanje ili krivnja jednog skupnog prokurista pripisuje davatelju prokure neovisno o tome jesu li ostali skupni prokuristi imali isto saznanje ili snose li krivnju.⁵⁶ Navedena odredba pridonosi pravnoj sigurnosti trećih osoba koje stupaju u pravne odnose s trgovačkim društvom, jer se društvo ne može pozivati na neznanje ostalih skupnih prokurista.⁵⁷

U komparativnom pravu, posebno u slovenskoj praksi, skupna prokura je predmet posebne pozornosti. Vidović Džidić posebno upozorava na složenost situacija u kojima skupni prokuristi imaju različita saznanja o određenim pravno relevantnim okolnostima, te na pitanje pripisivanja te kolektivne odgovornosti davatelju prokure.⁵⁸

Prokurist u svojem djelovanju odgovara trgovačkom društvu. Prema Horak, na odgovornost prokure trebalo bi primijeniti odredbe o odgovornosti opunomoćenika na temelju ugovora o punomoći, pa u skladu s navedenim prokurist

⁵⁴ Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 453.–455.

⁵⁵ Čl. 50. ZTD-a; Skenderović, A., op. cit. u bilj. 3., str. 146.; Turković-Jarža, L., Prokuristi i članovi uprave trgovačkog društva u poreznom i pravnom sustavu, *Pravo i porezi*, 19 (2010), 11, str. 16.

⁵⁶ Članak 46. stavak 6. ZTD-a; Vidović Džidić, N., op. cit. u bilj. 52., str. 83.

⁵⁷ Horak, H.; Dumančić, K., op. cit. u bilj. 7., str. 26. i Vidović Džidić, N., op. cit. u bilj. 52., str. 83.

⁵⁸ Vidović Džidić, N., op. cit. u bilj. 52., str. 83.

odgovara trgovačkom društvu te mu je odgovornost za štetu uređena Zakonom o obveznim odnosima⁵⁹.

Nadalje, u obavljanju povjerenih poslova prokurist je obavezan postupati kao i zastupnik po zakonu, odnosno s pozornošću urednog i savjesnog gospodarstvenika.⁶⁰ Međutim, društvo može i opozvati dodijeljenu prokuru (čl. 52. ZTD-a).

U praksi pojavilo i pitanje odgovornost prokuriste kao punomoćnika trgovačkog društva.⁶¹ U svojoj odluci Općinski kazneni sud u Zagrebu⁶² jasno navodi da je prokurist, koji je imao pojedinačnu prokuru, dakle ovlast samostalnog zastupanja, poduzeo radnju kojom je ostvario obilježja kaznenog djela prijevare u gospodarskom poslovanju, a koje je kažnjivo po članku 247. stavku 1. Kaznenog zakona⁶³. Dakle, razvidno je da je odgovornost prokuriste postoji ne samo u odnosu na društvo već i prema trećima. U obrazloženju je, između ostalog, navedeno da je utvrđeno da je prokurist bio i stvarni nositelj poslovanja : „*Tijekom dokaznog postupka je utvrđeno da nije sporno da je okrivljenik prokurist i stvarni nositelj poslovanja društva...jer isto proizlazi iz njegove obrane te dokumentacije za tvrtku...*“ „*Takvim postupanjem je okrivljenik pribavio protupravnu imovinsku korist tvrtki.... Pri tome okrivljenik postupa s izravnom namjerom jer je svjestan obilježja kaznenog djela prijevare u gospodarskom poslovanju i hoće njeno ostvarenje jer zna da dovodi u zabludu oštećenika kako bi ga naveo da postupa na svoju štetu, a upravo je to i htio kako bi pribavio imovinsku korist.*“⁶⁴

Slijedom čega je razvidno da je odgovornost prokurista za svoja protupravna djelovanja kažnjiva te da ista nije ništa manja od odgovornosti člana uprave za postupke u kojima ima ovlast samostalnog djelovanja. Navedeno potvrđuje i odluka

⁵⁹ Za eventualnu štetu prokurist odgovara kao i svaka fizička osoba prema propisima ZOO-a o naknadi štete. Čl. 49. ZTD-a v. Horak, H., Dumančić, K., *op. cit.* u bilj 7., str. 21.

⁶⁰ Gorenc, Vilim, Zlatko Česić, Vesna Buljan, Vlado Brkanić, Komentar Zakona o trgovačkim društvima, RRiF-plus, Zagreb, 2008., str. 56.

⁶¹ V. *infra* 4.2. i 5.1.4.

⁶² Odluka Općinskog kaznenog suda u Zagrebu, posl.br. K-1130/16 od 09. lipnja 2017.

⁶³ Kazneni zakon („Narodne novine“, broj 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, dalje u tekstu: KZ).

⁶⁴ Cf. Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske posl.br. KŽ-813/10-3 od 05. siječnja 2011., a gdje je između navedeno: „...*utvrđuje da je optuženik odgovorna osoba u trgovačkom društvu i to zato jer je odlukom Skupštine društva imenovan prokuristom te je dobio ovlaštenje da pojedinačno, samostalno i neograničeno zastupa to trgovačko društvo.*“

Vrhovnog suda Republike Hrvatske⁶⁵, a u kojoj je navedeno sljedeće: „*Nedvojbeno je da su optuženici prokuristi, dakle osobe kojima je dodijeljena najšira trgovačka punomoć kojoj je opseg ovlaštenja u interesu pravne sigurnosti prema trećima utvrđen zakonom, no još uvijek time ne postaju zakonski zastupnici društva, ali su time službene osobe. Da bi počinili inkriminirano kazneno djelo oni su trebali iskoristiti svoj položaj i ovlasti koje su imali kao ovlaštene osobe dakle kao prokuristi u namjeri pribavljanja znatne imovinske koristi jednom od prokurista.*“⁶⁶

Nadalje, a u odnosu na tumačenje oko širine ovlasti prokure, u svojoj knjizi piše i Siniša Petrović⁶⁷ gdje navodi, između ostalog, da se ovlasti prokurista odnosi na sveukupno poslovanje trgovaca te da isti može sklapati sve ugovore i poduzimati sve pravne radnje u ime i za račun trgovca kao i zastupati ga u postupcima pred upravnim i drugim državnim organima, ustanovama s javnopravnim ovlastima i državnim i izbranim sudovima. Samim time, navodi, razvidno je da prokurist može poduzimati i poslove koji ne ulaze u redovito poslovanje trgovačkog društva ili trgovca.⁶⁸ Naravno, sve u skladu s dodijeljenom ovlasti.

Kao što je ranije spomenuto, ovlast zastupanja se upisuje u sudski registar. U svojem radu Nada Vidović-Džinić ističe odluku jednog Trgovačkog suda koji je odbio upisati prokuru u sudski registar jer je prijavom zatražen upis prokure na način da je ovlast zastupanja prokurista vezana uz zastupanje zajedno s jednim članom uprave, a što je propisano Društvenim ugovorom društva.⁶⁹ Imajući u vidu da su u registru upisani samo direktor i jedan prokurist, to je sud ocijenio da upis dodatnog prokurista, čija ovlast zastupanja je vezana uz jedinog direktora, predstavlja ograničenje koje je protivno odredbi članka 48. ZTD-a kojom je uređeno ograničenje prokure.⁷⁰

⁶⁵ Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, posl.br. KŽ-1157/08-5 od 15. siječnja 2009.

⁶⁶ Cf. Primjer miješanog skupnog zastupanja vidimo i u odluci Prekršajnog suda u Zagrebu, posl.br. VI-G-6976/10 od 15.02.2013. gdje je, između ostalog, navedeno postupanje prokurista koji nije imao ovlast samostalno zastupanja te je postupio protivno ograničenju postavljenom od strane društva.

⁶⁷ Petrović, S., Ceronja, P., *op. cit.* u bilj. 10., str. 50.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Vidović-Džinić, Nada, *Skupno zastupanje s prokuristom u trgovačkom društvu*, Javni bilježnik. - 22(2018), 45; str.78-84, str. 82.

⁷⁰ V. *infra* 3.2.

3.2. Ograničenja prokure i odnos prema trećima

Prije svega, u odnosu prema trećim osobama djeluju samo ona ograničenja prokure koja su propisana zakonom. Naime, člankom 48. Zakona o trgovačkim društvima određeno je da ograničenja prokure koja nisu predviđena zakonom nemaju pravni učinak prema trećim osobama. Stoga ograničenja uređena unutarnjim odnosom između prokurista i opunomoćitelja djeluju isključivo u njihovu međusobnom odnosu, neovisno o tome jesu li treće osobe za njih znale ili su iz okolnosti slučaja mogle saznati.⁷¹

Navedeno zakonsko rješenje proizlazi iz same svrhe instituta prokure. Budući da prokura predstavlja najširu trgovačku punomoć, pravna sigurnost zahtijeva da treće osobe mogu pouzdano utvrditi opseg ovlasti prokurista bez potrebe za ispitivanjem unutarnjih odnosa između prokurista i trgovačkog društva. Kada bi svako interno ograničenje proizvodilo učinke prema trećima, institut prokure izgubio bi svoju osnovnu funkciju olakšavanja i ubrzavanja pravnog prometa.⁷²

Međutim, činjenica da interno ograničenje ne djeluje prema trećima ne znači da je prokurist oslobođen odgovornosti prema društvu. Ako prokurist postupi protivno uputama koje je dobio od opunomoćitelja ili prekorači granice unutarnjeg odnosa koji ga veže s društvom, može odgovarati za štetu nastalu takvim postupanjem. Posljedice takvog postupanja prvenstveno se očituju u unutarnjem odnosu između prokurista i društva, dok pravni posao sklopljen s trećom osobom u pravilu ostaje valjan.⁷³

Iznimka od navedenog pravila postoji u slučaju koluzije⁷⁴, odnosno kada treća osoba svjesno sudjeluje u postupanju na štetu zastupanoga.⁷⁵ U takvoj situaciji potrebno je dokazati da su prokurist i treća osoba zajedničkim postupanjem zloupotrijebili ovlasti prokurista te postupali protivno interesima opunomoćitelja.

⁷¹ Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 493.–494.; Gorenc, V. et al., op. cit. u bilj. 60., str. 74.

⁷² Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 494.

⁷³ Ibid., str. 494.–495.

⁷⁴ Koluzija (lat. *colludere*) šurovati s kim, biti u tajnom dogovoru, nastojanje okrivljenika u krivičnom postupku da osujeti ili oteža izvide ili istragu utjecanjem na svjedoke, suučesnike, ili time da uništi trgove krivičnog djela; razlog za određivanje istražnog pritvora. Bratoljub Klaić, Rječnik stranih riječi, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1984., str. 709.

⁷⁵ Klaić, B., op. cit. u bilj. 11., str. 709.

Jedan od pokazatelja takvog postupanja može biti sklapanje pravnog posla koji je očito protivan internom odnosu između prokurista i društva.⁷⁶

Prema stajalištu Jakše Barbića, prihvaćenom i u njemačkoj pravnoj teoriji i sudskoj praksi, za odgovornost prokurista dovoljno je da je objektivno postupio protivno odnosu koji ga veže s opunomoćiteljem.⁷⁷ Za treću osobu, međutim, potrebno je utvrditi i postojanje subjektivnih elemenata, odnosno njezino znanje o štetnosti takvog postupanja ili barem grubu nepažnju.⁷⁸

Detaljniju analizu odnosa između internih ograničenja prokure i instituta koluzije daje profesor dr.sc. Bilić. Prema njegovu stajalištu, odredbu čl. 48. stavka 1. Zakon o trgovačkim društvima, prema kojoj ograničenje prokure koje nije predviđeno zakonom nema učinka prema trećim osobama čak i kada su one za njega znale, treba pomiriti s učenjem o koluziji na način da se njegovo djelovanje svede na situacije u kojima prokurist djeluje izvan internih ograničenja, ali i dalje na korist društva. Tek kada prokurist djeluje izvan internih ograničenja i pritom na štetu društva, a to je trećoj strani poznato, sklopljeni ugovor bit će ništetan.⁷⁹

Za postojanje koluzije stoga nije dovoljno da su prokurist i treća osoba samo povrijedili interna ograničenja ovlasti za zastupanje, nego se traži da su time društvu stvarno prouzročili štetu.⁸⁰ Ako do štete ne dolazi, ugovor sklopljen izvan internih ograničenja, makar i u dosluhu s trećom stranom, u pravilu ostaje na snazi, jer se time ne povređuju interesi koje zaštita od koluzije štiti. Koluzija na taj način predstavlja institut širi od doslovnog teksta čl. 48. Zakon o trgovačkim društvima, jer se ne odnosi isključivo na ograničenja prokure, nego na sve ugovore koje zastupnik sklopi na štetu trgovačkog društva u dosluhu s drugom ugovornom stranom.⁸¹

⁷⁶Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 494.

⁷⁷Ibid., str. 494.

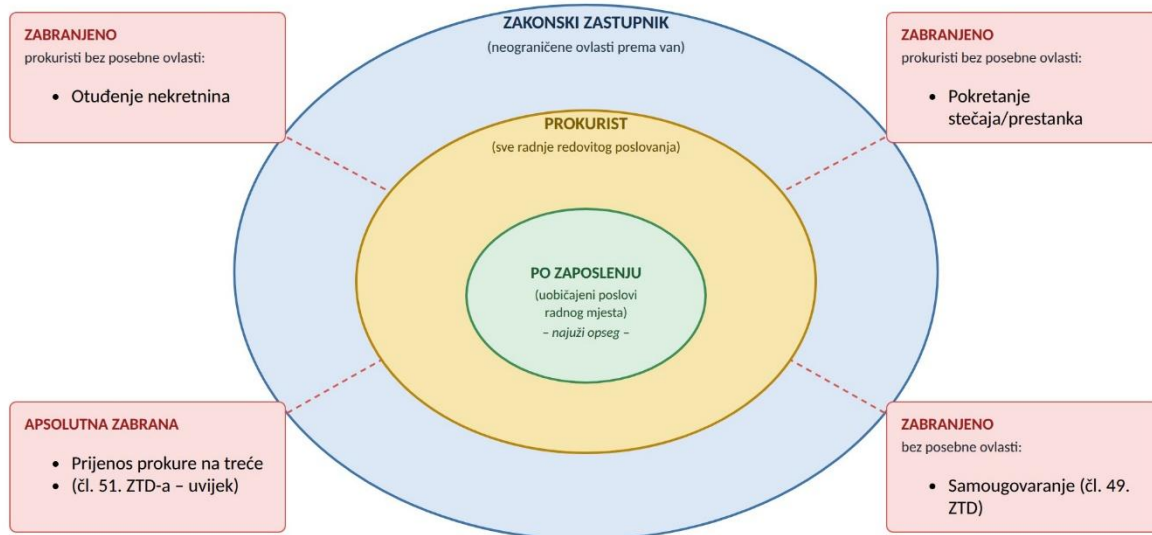
⁷⁸Ibid., str. 494.–495.

⁷⁹Bilić, Antun, Ništetnost ugovora kada je njegovo sklapanje zabranjeno samo jednoj strani, *Pravo u gospodarstvu*, br. 3/2019., str. 461.–462.

⁸⁰Bilić, A., op. cit. u bilj. 79., str. 462.

⁸¹Ibid., str. 462.–463.

Slika 3.1. Opseg ovlasti prokuriste – zakonske granice i zabrane

Izvor: izrada autorice prema čl. 47., 48., 49. i 51. Zakona o trgovačkim društvima (ZTD)

Slika 3.1. Opseg ovlasti prokuriste – zakonske granice i zabrane

Pored općih ograničenja iz članka 48. Zakona o trgovačkim društvima, zakon propisuje i određena posebna ograničenja prokure. Tako je člankom 47. stavkom 2. Zakona o trgovačkim društvima određeno da prokurist bez posebne ovlasti ne može otuđiti niti opteretiti nekretnine društva. Jednako tako, nije ovlašten dati izjavu niti poduzeti pravnu radnju kojom se pokreće stečajni ili drugi postupak koji dovodi do prestanka društva.⁸²

Dodatno ograničenje sadržano je u članku 49. Zakona o trgovačkim društvima kojim je uređena zabrana samougovaranja. Prokurist ne može bez posebne ovlasti društva nastupati kao druga ugovorna strana niti može zastupati obje ugovorne strane u istom pravnom poslu. Takvo zakonsko rješenje ima za cilj spriječiti sukob interesa i zaštititi interese trgovačkog društva od mogućih zlouporaba

⁸² Članak 47. stavak 2. Zakona o trgovačkim društvima; Eraković, A., op. cit. u bilj. 10., str. 91.

ovlasti zastupanja.⁸³ Tako se i u poslovnoj praksi pojavilo pitanje sklapanja ugovora prokurista u svojstvu opunomoćenika trgovačkog društva sa samim sobom kao drugom ugovornom stranom. Nadalje, u poslovnoj praksi pojavilo se i pitanje sklapanja ugovora prokurista u svojstvu opunomoćenika trgovačkog društva sa samim sobom kao drugom ugovornom stranom. O navedenom je zauzeto stajalište i u odluci Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske⁸⁴ koji je proglasio ništetnim ugovor o prijenosu dionica u kojem je prokurist nastupio kao prenositelj dionica, s jedne strane, i samog sebe kao fizičke osobe na koju se dionice prenose, s druge strane prenio dionice trgovačkog društva u kojem je bio prokurist. Ugovor je proglašen ništetnim s obzirom na to da prokurist nije imao posebnu ovlast za sklapanje takvog pravnog posla.⁸⁵

Poseban problem u praksi nastaje kada prokurist sklopi pravni posao koji po objektivnoj ocjeni prelazi granice internog ograničenja, ali treća osoba nije bila svjesna toga prekoračenja. U takvim slučajevima sudska praksa redovito štiti povjerenje treće osobe u sadržaj prokure kako je vidljiva iz sudskog registra, jer svako drugačije rješenje dovelo bi do nesigurnosti u poslovanju i negativno bi utjecalo na pravni promet.

Pitanje dobrovoljnih ograničenja prokure, koja se unose u sudski registar, ima posebnu važnost. Zakon o trgovačkim društvima dopušta upisivanje pojedinih ograničenja prokure u registar (npr. ograničenje na određenu podružnicu, zajednička prokura). Takva upisana ograničenja postaju publicitetno poznata i djeluju prema svim trećim osobama, čak i onima koje za njih nisu izrijekom znale. Nasuprot tome, interna ograničenja koja nisu upisana djeluju samo u unutarnjem odnosu i ne mogu se isticati prema trećima. Ova distinkcija je temeljna za razumijevanje opsega prokurističkih ovlasti u konkretnom slučaju.

Prema tumačenju Jakše Barbića⁸⁶, primjer ograničenja prokure predstavlja i skupna prokura jer prokurist ne može djelovati samostalno nego zajedno s drugim

⁸³Članak 49. ZTD-a; Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 493-495.

⁸⁴Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, posl.br. PŽ-3421/97, v. *ibid.*, str. 40., v. Barbić, J., op.cit. u bilj. 3., str. 496.

⁸⁵*Ibid.*, str. 25.

⁸⁶*Ibid.*, str. 497.

prokuristom ili drugim prokuristima. Međutim, spominje i primjer tzv. miješanog skupnog zastupanja koje može biti određeno statutom ili društvenim ugovorom.⁸⁷ Za takvo zastupanje smatra da ne predstavlja pravo ograničenje, jer prokurist zastupa društvo zajedno s nekim od članova uprave ili izvršnim direktorom, odnosno nekim od članova društva osoba ovlaštenim za zastupanje društva, ali uz to može i samostalno zastupati opunomoćitelja.⁸⁸

U svojoj knjizi Eraković⁸⁹ posebno ističe da je načelo zaštite povjerenja trećih osoba u sadržaj sudskog registra jedno od temeljnih načela prava društava. Prokurist koji u registru ima upisanu prokuru bez ograničenja ima zakonski opseg ovlasti, i treće osobe imaju pravo pouzdati se u taj opseg bez daljnje provjere. Prokurist koji ima upisanu prokuru s određenim ograničenjima (npr. samo za jednu podružnicu) ima ovlasti samo u tom upisanom opsegu, i treće osobe ne mogu tvrditi da nisu znale za ta ograničenja.

Međutim, Zakon o trgovačkim društvima nije uredio situaciju u kojoj bi prokurist ipak sklopio ugovor čije mu je sklapanje zakonom zabranjeno, a opunomoćitelj ipak ugovor naknadno odobri. Postavlja se pitanje bi li u ovakvoj situaciji naknadno davanje punomoći osnažilo pravni posao.⁹⁰

Isto tako, važno je istaknuti i ograničenje koje se odnosi na prijenos punomoći za sklapanje poslova drugim osobama odnosno je li isto ograničenje moguće primijeniti i kad prokurist potpiše punomoć odvjetniku za zastupanje društva u nekom postupku. Je li navedenom radnjom prekoračeno ograničenje ili je isto moguće uklopiti u redovito poslovanje društva za što prokuristu ne treba posebna ovlast društva.⁹¹ Svakako je od utjecaja sudska praksa koja jedina može dati odgovore na postavljena pitanja, a koja u posljednje vrijeme sve više zauzima stav da

⁸⁷ Barbić, J., *op.cit.* u bilj. 3., str. 498.

⁸⁸ „Ograničenje prokure bio bi, međutim, u slučaju zlouporabe prava od prokurista, jer to proizlazi iz općeg načela o zabrani zlouporabe prava pri ostvarenju prava iz obveznih odnosa (čl.6. ZOO-a)“, Barbić, J., *op.cit.* u bilj. 3., str. 498.

⁸⁹ Eraković, Andrija, *Komentar Zakona o trgovačkim društvima*, Organizator, Zagreb, 2008., str. 248. i 534. cf. Vidović-Džinić, N., *op. cit.* u bilj 52., str. 82.

⁹⁰ „Smatra se da bi naknadno davanje specijalne punomoći prokuristu za sklapanje takvnog pravnog posla taj ugovor moglo osnažiti.“ v. Horak, H., Dumančić, K., *op. cit.* u bilj 7., str. 25.

⁹¹ V. *infra* 3.4.

je navedena ograničenja kao i ovlasti prokure potrebno tumačiti ekstenzivno te da je prokurist ovlašten poduzimati navedene radnje u okviru svojeg redovitog poslovanja.⁹²

3.3. Sredstva osiguranja u ovlastima prokurista

Jedno od pitanja koje se pojavljuje u praksi odnosi se na mogućnost prokurista da u ime trgovačkog društva izdaje sredstva osiguranja, osobito zadužnice, bjanko zadužnice i mjenice. Dvojba proizlazi iz činjenice da članak 47. stavak 2. Zakona o trgovačkim društvima propisuje određena ograničenja prokure, među kojima se posebno ističe zabrana otuđenja i opterećenja nekretnina bez posebne ovlasti te zabrana poduzimanja pravnih radnji kojima se pokreće stečajni ili drugi postupak koji dovodi do prestanka društva.⁹³

Polazeći od zakonskog uređenja prokure, prevladava stajalište da ovlast prokurista na sklapanje svih ugovora i poduzimanje svih pravnih radnji u ime i za račun trgovačkog društva obuhvaća i davanje sredstava osiguranja za obveze društva. U redovnom poslovanju trgovačkih društava uobičajeno je da se radi osiguranja obveza izdaju mjenice, zadužnice ili bjanko zadužnice pa se takve radnje smatraju dijelom redovitog poslovanja koje ulazi u zakonom određeni opseg prokure.⁹⁴ Potpisom zadužnice i njezinim podnošenjem na potvrdu prokurist upravo daje osiguranje vjerovniku bilo s osnove zajma, kredita ili bilo koje druge osnove.

S tim u vezi, prokurist može u ime društva sklapati ugovore o zajmu i kreditu te radi osiguranja obveza koje proizlaze iz takvih ugovora izdavati odgovarajuća sredstva osiguranja. Sama činjenica da pojedino sredstvo osiguranja može poslužiti kao temelj za prisilnu naplatu ne znači da se njegovim izdavanjem poduzima pravna radnja kojom se pokreće stečajni postupak ili opterećuje nekretnina društva.⁹⁵

Imajući u vidu zakonska ograničenja prokurista, može se zaključiti da ne postoje ograničenja kada je u pitanju novčano poslovanje koje uključuje redovito poslovanje. Dakle, proizlazi da prokurist može u ime društva kao kupca sklapati

⁹² Cf. Barbić, *cit. loc.*, v. Horak, H., Dumančić, K., *op. cit.* u bilj 7., str. 25.

⁹³ Članak 47. stavak 2. Zakona o trgovačkim društvima.

⁹⁴ Barbić, J., *op. cit.* u bilj. 3., str. 495.–497.

⁹⁵ *Ibid.*, str. 497.

ugovore o kupoprodaji, zatim uzimati zajmove ili kredite pa čak i podnositi i potpisivati prijedloge za ovrhu kojima se zapljenjuje tražbina po računima dužnika na račun društva koje zastupa kao vjerovnika.⁹⁶

U svojem radu Jadranka Borčić posebno ističe da zadužnica i bjanko zadužnica ne predstavljaju isprave na temelju kojih bi se moglo neposredno zahtijevati upis prava u zemljišne knjige. Stoga njihovo izdavanje ne može samo po sebi predstavljati otuđenje ili opterećenje nekretnine u smislu članka 47. stavka 2. Zakona o trgovačkim društvima.⁹⁷

Sve češću primjenu bjanko i obične zadužnice, kao sredstva osiguranja, možemo vidjeti i prema podacima dobivenim od Hrvatske javnobilježničke komore u 2018., a prema kojima je vidljivo da je sveukupno potvrđeno 882.530 bjanko zadužnica i zadužnica.⁹⁸

Imajući u vidu svrhu i specifičnost takvog osiguranja koje je karakteristično za naše područje, to se ukazuje da potpisivanje i podnošenje istih na potvrdu ne bi dovelo do radnje stečaja društva osim ako bi se istima nastojalo zlouporabiti navedeno, a u kojem slučaju svakako povlači kaznenu odgovornost kao i odgovornost za štetu⁹⁹. Međutim, zakonodavac je prije svega uvođenjem sredstava osiguranja upravo predvidio njihovu svrhu, a to je osiguranje obveze dužnika. U današnjem poslovanju gotovo je i nemoguće poduzeti određenju radnju poslovanja bez da druga ugovorna strana ne zatraži određeno osiguranje. S obzirom na to da prokurist ima ovlast zastupanja u redovitom poslovanju pa čak i izvan njega ako dobije posebnu ovlast društva, to se može zaključiti da ima i ovlast davanja sredstava osiguranja u ime društva.¹⁰⁰ Naravno, ovdje uvijek treba uzeti u obzir činjenicu da je moguće da se u aktu društva ili kod uređenja odnosa društva s prokuristom postavi ograničenje za davanje osiguranja ili ograničenje do određenog iznosa, a što ponovo povlači odgovornost prokurista ako postupi protivno uputi.

⁹⁶ Gorenc, V. *et al.*, *op. cit.* u bilj 60., str. 54.

⁹⁷ Borčić, J., *op. cit.* u bilj. 6., str. 75.

⁹⁸ Autor rada pribavio podatke u ožujku 2019. od Hrvatske javnobilježničke komore.

⁹⁹ V. *infra*. 4.2. i 5.1.4.

¹⁰⁰ Cf. Borčić, J., *op. cit.* u bilj 6., str. 76.

Takvo tumačenje odgovara svrsi prokure kao najšire trgovačke punomoći. Kada bi se zauzelo suprotno stajalište, prokurist bi bio onemogućen u poduzimanju brojnih radnji koje su sastavni dio svakodnevnog poslovanja trgovačkih društava, osobito u financijskim i kreditnim odnosima. Zbog toga se u teoriji i praksi prihvaća da je prokurist ovlašten izdavati sredstva osiguranja u okviru redovitog poslovanja društva, osim ako je za pojedinu radnju zakonom izričito propisana potreba posebne ovlasti.¹⁰¹

3.4. Prijenos prokure vs. potpisivanje punomoći za zastupanje u sudskim, arbitražnim, upravnim i drugim postupcima

Prokura je vezana uz točno određenu fizičku osobu te se, u skladu s člankom 51. Zakona o trgovačkim društvima, ne može prenijeti na drugu osobu. Posljedica osobnog karaktera prokure jest da nema pravnog učinka odredba o prokuri niti izjava društva kojom se prokurist ovlašćuje na prijenos prokure, kao ni izjava kojom se takav prijenos prethodno ili naknadno odobrava.¹⁰²

Međutim, potrebno je razlikovati prijenos prokure od davanja punomoći za poduzimanje pojedinih pravnih radnji. Riječ je o dvama različitim institutima koji imaju različitu pravnu prirodu i različite pravne učinke. Dok je zabrana prijenosa prokure uređena člankom 51. Zakona o trgovačkim društvima, pitanje davanja punomoći drugim osobama za sklapanje poslova proizlazi iz članka 47. Zakona o trgovačkim društvima te se ne može automatski poistovjećivati s prijenosom prokure.¹⁰³

Prema mišljenju Vilima Gorenca, zabrana prijenosa odnosi se na prokuru, trgovačku punomoć i druge opće punomoći za sklapanje pravnih poslova.¹⁰⁴ Slično stajalište zauzima i njemačka pravna teorija te sudska praksa, koje ovlasti prokurista tumače široko te prihvaćaju da prokurist može poduzimati niz radnji koje proizlaze iz

¹⁰¹ Borčić, J., op. cit. u bilj. 6., str. 73.–77.; Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 497.

¹⁰² Članak 51. ZTD-a; Gorenc, V. et al., op. cit. u bilj. 60., str. 71.

¹⁰³ Članak 47. stavak 2. i članak 51. ZTD-a.

¹⁰⁴ Gorenc, V. et al., op. cit. u bilj. 60., str. 71.

redovitog poslovanja trgovačkog društva, poput zapošljavanja radnika, uzimanja kredita, osnivanja podružnica ili promjene sjedišta društva.¹⁰⁵

Jakša Barbić ističe da zabrana prijenosa prokure ne obuhvaća davanje punomoći za poduzimanje pojedinih pravnih radnji kojima se ne sklapaju pravni poslovi. Upravo zbog toga davanje punomoći odvjetniku za zastupanje društva u sudskim, arbitražnim, upravnim i drugim postupcima ne predstavlja prijenos prokure. Odvjetnik pritom ne stječe položaj prokurista niti ovlasti koje proizlaze iz prokure, već djeluje kao posebni punomoćnik u konkretnom postupku.¹⁰⁶

Takvo tumačenje odgovara i procesnim pravilima hrvatskog prava. Primjerice, Zakon o parničnom postupku za određene izvanredne pravne lijekove zahtijeva da ih podnosi osoba s položenim pravosudnim ispitom, a u praksi ih stranke gotovo redovito podnose putem odvjetnika kao stručnog punomoćnika.¹⁰⁷ Stoga bi tumačenje prema kojem bi prokurist za svako davanje punomoći odvjetniku morao prethodno pribavljati posebno odobrenje društva moglo otežati zaštitu prava i interesa trgovačkog društva u postupcima pred sudovima i drugim tijelima.¹⁰⁸

U odnosu na pitanje sudjelovanja prokurista u sudskim postupcima, ilustrativan je predmet pred Vrhovnim sudom Republike Hrvatske (Gzp-552/09-2), u kojemu je predlagatelj bilo trgovačko društvo zastupano po punomoćniku te se u rješenju suda izrijekom navodi da iz izvotka iz sudskog registra proizlazi da određena fizička osoba ima svojstvo prokuriste tog društva. Iako je riječ o procesnom rješenju kojim je zahtjev vraćen na dopunu, ono potvrđuje praksu prema kojoj se status prokurista u postupcima utvrđuje uvidom u podatke upisane u sudski registar.

Pitanje smije li prokurist dati punomoć odvjetniku za zastupanje društva u sudskom postupku, bez da se to smatra zabranjenim prijenosom prokure, riješeno je u pravnoj teoriji na način da se takva punomoć ne izjednačava s prijenosom prokure u smislu čl. 51. Zakona o trgovačkim društvima. Naime, zabrana prijenosa prokure odnosi se na ovlast da prokurist drugu osobu postavi prokuristom ili na nju prenese

¹⁰⁵Gorenc, V. et al., op. cit. u bilj. 60., str. 71.

¹⁰⁶Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 493.

¹⁰⁷Zakon o parničnom postupku (NN 53/1991, 91/1992, 112/1999, 129/2000, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 96/2008, 84/2008, 123/2008, 57/2011, 25/2013, 89/2014, 70/2019, 80/2022, 114/2022, 155/2023, 146/2025), čl. 91.a st. 1.

¹⁰⁸Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 493.

vlastiti prokuristički položaj, a ne na uobičajenu ovlast davanja punomoći odvjetniku za zastupanje u pojedinom postupku, koja ulazi u opseg redovitog poslovanja društva i koju prokurist poduzima u granicama čl. 47. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima.¹⁰⁹

3.5. Imenovanje prokurista u specijaliziranim trgovačkim društvima

Pored općih pitanja vezanih uz opseg ovlasti prokurista, u praksi se pojavljuju i dvojbe vezane uz mogućnost imenovanja prokurista u pojedinim specijaliziranim oblicima trgovačkih društava. Posebno se to pitanje otvorilo nakon uvođenja jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću te razvoja sudske prakse koja je dopustila upis prokure u takvim društvima.¹¹⁰

Pregledom sudske prakse može se uočiti da se institut prokure sve češće koristi i u jednostavnim društvima s ograničenom odgovornošću. U sudskom registru zabilježeni su brojni slučajevi upisa prokurista u takvim društvima, što potvrđuje da u hrvatskom pravu ne postoji opća zapreka za davanje prokure tom obliku trgovačkog društva.¹¹¹

Pregledom posebnih zakona može se uočiti da je kod određenih profesija naglašena osobna odgovornost nositelja djelatnosti te potreba ispunjavanja posebnih stručnih uvjeta. Primjerice, kod odvjetničkih društava, javnobilježničkih ureda, zdravstvenih ustanova ili revizorskih društava pojedine radnje mogu obavljati isključivo osobe koje posjeduju zakonom propisane stručne kvalifikacije i ovlaštenja.¹¹²

Stoga je potrebno razlikovati zastupanje društva u pravnom prometu od neposrednog obavljanja profesionalne djelatnosti. Prokurist je ovlašten zastupati društvo i poduzimati pravne radnje koje ulaze u zakonom određeni opseg prokure, ali ne može preuzeti poslove koji su posebnim propisima pridržani isključivo osobama

¹⁰⁹VSRH, Gzp-552/09-2 od 22. svibnja 2009.

¹¹⁰Zakon o izmjenama i dopunama ZTD-a (NN 68/2013).

¹¹¹Sudski registar RH, dostupno na: <https://sudreg.pravosudje.hr>, pristupljeno 31. svibnja 2026.

¹¹²Zakon o odvjetništvu (NN 9/94 i dr.); Zakon o reviziji (NN 127/17 i dr.); Zakon o zdravstvenoj zaštiti (NN 100/18 i dr.); Zakon o ljekarništvu (NN 121/03 i dr.).

određene struke. Takve ovlasti ne proizlaze iz instituta prokure, već iz posebnih stručnih ovlaštenja koja se stječu ispunjenjem zakonom propisanih uvjeta.¹¹³

Primjerice, prema Zakonu o ustanovama¹¹⁴, nije predviđeno imenovanje prokurista. U svojoj odluci Visoki trgovački sud Republike Hrvatske¹¹⁵ navodi da ustanove ne mogu imati prokurista, već je jedini zastupnik ustanove ravnatelj. U skladu s navedenim stavom, obrazlažu da Zakonom o ustanovama nije predviđen prokurist kao zastupnik ustanove te da je zahtjev za upis prokurista kod ustanove neosnovan i da takav zahtjev za upis treba odbiti.

Specifičnost imenovanja prokure možemo pronaći i kod odvjetničkih društava i osoba koje su ovlaštene zastupati u takvim društvima. Zakonom o odvjetništvu¹¹⁶ („Narodne novine“, broj 9/1994, 117/2008, 50/2009, 75/2009, 18/2011, 126/2021, 98/2025, 59/2026), između ostalog, propisano je sljedeće:

- a) članak 4. stavak 1. propisuje da odvjetnik odvjetničku djelatnost može obavljati samostalno, u zajedničkom uredu ili u odvjetničkom društvu u skladu s odredbama Zakona.
- b) člankom 5. stavkom 1. propisano je da se pružanjem pravne pomoći kao zanimanjem smiju se baviti samo odvjetnici, ako zakonom nije drugačije određeno.
- c) člankom 8. propisano je da u zastupanju stranaka, odvjetnika smije zamijeniti drugi odvjetnik (supstitucija) i, uz uvjete predviđene zakonom, odvjetnički vježbenik koji radi u njegovom uredu ili uredu odvjetnika koji ga zamjenjuje.

Imajući u vidu da je Zakon o odvjetništvu specijalizirani zakon koji ima prednost u odnosu na Zakona o trgovačkim društvima¹¹⁷, postavlja se pitanje ako je

¹¹³ Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 446.–449.

¹¹⁴ Zakon o ustanovama („Narodne novine“, broj 76/1993, 29/1997, 47/1999, 35/2008, 127/2019, 151/2022).

¹¹⁵ Odluka Visokog trgovačkog suda u Zagrebu, posl.br. posl.br. Pž-6450/04 od 14. studenoga 2006. cf. Odluka Trgovačkog suda u Zagrebu, posl.br. Tt-04/5264 od 17. kolovoza 2004.

¹¹⁶ Zakon o odvjetništvu („Narodne novine“, broj 9/1994, 117/2008, 50/2009, 75/2009, 18/2011, 126/2021, 98/2025, 59/2026).

¹¹⁷ *Lex specialis derogat legi generali.* (lat. izreka) Specijalni zakon derogira (stavlja izvan snage) generalni (opći) zakon.

čl. 28. Zakona o odvjetništvu jasno propisano tko može biti član uprave, tko onda može biti prokurist? S tim u vezi, upitno je postoji li prekršajna odgovornost članova društva ako postave za prokurista fizičku punoljetnu osobu koja ispunjava sve zakonske pretpostavke iz Zakona o trgovačkim društvima, ali ne i zakonske pretpostavke iz Zakona o odvjetništvu koje se primjenjuju na članove uprave.

S obzirom na to da je prokura jedna od trgovačkih punomoći koja daje najširu ovlast zastupanja u vidu poslovanja društva, kao i činjenicu da odvjetničko društvo u redovitom poslovanju pretežito ima poslove zastupanja stranaka i pružanja pravne pomoći, tada možemo zaključiti da nije dopušteno da se u odvjetničkom društvu imenuje za prokurista osoba koja nije odvjetnik ili odvjetnički vježbenik. Međutim, ako uzmemo u obzir da prokurist može obavljati tekuće poslove u ime društva, a koje uključuju potpisivanje mjenica, ugovora, plaćanja i otvaranja računa u banci, dakle poslove tekućeg poslovanja radi održavanja poslovanja društva, tada možemo zaključiti da prokuristom društva može biti i osoba koja ne ispunjava pretpostavke koje određuje Zakon o odvjetništvu. Dakle, za pretpostaviti je da bi načelno bilo dopušteno imenovanje prokure sve dok se time ne bi prekoračila ovlast koja je propisana samo za odvjetnike u skladu s odredbom članka 5. Zakona o odvjetništvu, pa nema razloga ograničavati takva društva da postave osobu koja će im ujedno zastupati društvo u svim drugim postupcima koji uključuju tekuće poslovanje te time rasteretiti važan dio svakodnevnih obveza.

Usporednim prikazom hrvatskog zakonodavstva s njemačkim zakonodavstvom može se uočiti vidljiva razlika kod uređenja odvjetničke profesije, ali ljekarničke profesije. Člankom 59. e Njemačkog Saveznog zakona o odvjetništvu (skraćeni naziv BRAO) propisano je da: „*Članovi odvjetničkog društva smiju biti samo odvjetnici i pripadnici zanimanja taksativno navedenih u članku 59. a BRAO-a (patentni zastupnici, porezni savjetnici, porezni agenti i revizori). Članovi moraju biti zaposleni u društvu. Većina udjela i prava glasa mora pripadati odvjetnicima.*“ Nadalje, člankom 59. f. BRAO-a: propisano je da: „*Odvjetničko društvo mora biti odgovorno vođeno od strane odvjetnika. Većina direktora moraju biti odvjetnici.*

*Direktor, prokurist i trgovački opunomoćenik može biti samo osoba ovlaštena za obavljanje jednog od taksativno navedenih zanimanja u članu 59.a.*¹¹⁸

Poseban problem nastaje u slučaju multidisciplinarnih društava koja spajaju različite profesije. Mirna Vlahović u svojoj studiji analizira komparativna rješenja u Francuskoj, Ujedinjenom kraljevstvu, Španjolskoj, Njemačkoj i Italiji te zaključuje da je potreba za jasnim razgraničenjem prokurističkih ovlasti od posebnih profesionalnih ovlasti univerzalna. Navedeno upozorava na potrebu da se pri tumačenju prokure u specijaliziranim društvima uvijek uzmu u obzir i posebni propisi koji uređuju djelatnost konkretnog društva.¹¹⁹

Multidisciplinarnim društvima smatraju se trgovačka društva čiji su članovi fizičke ili pravne osobe ovlašteni pripadnici različitih slobodnih profesija¹²⁰. Razlog tome može se uočiti upravo iz ovlasti koju odvjetnicima pruža Zakon o odvjetništvu, a to je isključivo pravo pružanja pravnih usluga. Međutim, za njih vrijedi posebna regulacija struke, a koja se ogleda u strogo postavljenim pravilima oko načina pružanja takvih usluga kao i propisanih oblika u okviru kojeg bi obavljati profesiju te minimalnog temeljnog kapitala potrebnog za osnivanje društva s ograničenom odgovornošću. Svrha toga je radi osiguranja odgovornost odvjetnika prema klijentima, osobito obveza čuvanja odvjetničke tajne i sprječavanja sukoba interesa.¹²¹ Najčešći razlog opravdanja navedenom načelu isključivosti, navodi se upravo neovisnost odvjetnika i činjenica da u svojem djelovanju uzimaju u obzir pravila profesionalnog ponašanja i kodeks etike odvjetnika. Prema mišljenju nekih autora, upravo zabrana stvaranja multidisciplinarnih društava i suradnje s drugim profesijama može se objasniti i nekompatibilnošću standarda pojedinih profesija.¹²² Njemačka je u navedenom pogledu zauzela „*labaviji*“ pristup te je ipak dopustila udruženja odvjetnika s onim strukama koje ispunjavaju pretpostavke zaštite klijenta,

¹¹⁸ Vlahović, Mirna, „*Multidisciplinarna trgovačka društva odvjetnika pripadnika drugih slobodnih profesija – komparativna analiza Francuske, Ujedinjenog kraljevstva, Španjolske, Njemačke i Italije*“, *Zagrebačka pravna revija*, 6 (2) 2017; 229-264, (20. ožujka 2016.), Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/196216>), str. 252.

¹¹⁹ Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 446.–449.; Vlahović, Mirna, op. cit u bilj 118., str. 229.–264.

¹²⁰ Vlahović, M., op. cit u bilj 118., str. 231.

¹²¹ Ibid.

¹²² Ibid.

osobito u pogledu profesionalne tajne i prava na odbijanje svjedočenja, a upravo liječnici i farmaceuti podliježu istim obvezama zaštite klijenata.¹²³

U slučaju *Wouters*¹²⁴, Europski sud je donio odluku kojom je odlučeno da zabrana multidisciplinarnih društava odvjetnika i računovođa, a koju je donijela Nizozemska odvjetnička komora, usprkos restriktivnom djelovanju ne predstavlja povredu tržišnog natjecanja, jer je donesena kako bi se osiguralo dobro obavljanje odvjetničke profesije. Pri tome ograničenje tržišnog natjecanja mora zadovoljiti tzv. *Wouters-test*, odnosno test kojim se ocjenjuje je li ograničenje objektivno opravdano i proporcionalno cilju koji se želi postići, u svjetlu stvarnog i jasno definiranog javnog interesa, te jesu li odabrane najmanje restriktivne mjere za postizanje tog cilja. Sud je pri donošenju odluke u obzir uzeo ciljeve zabrane, koji su povezani s potrebom da se korisnicima pravnih usluga pruži jamstvo integriteta i iskustva.¹²⁵

Slično pronalazimo i kod ljekarničke djelatnosti.¹²⁶ Naime, Europski sud je u jednoj od svojih odluka¹²⁷ utvrdio da se vlasništvo i vođenje ljekarna ne smatraju povredama članaka 43. i 48. Ugovora o Europskoj zajednici¹²⁸. Tako je zauzeto stajalište da zakonske odredbe kojima se uređuje ljekarništvo predstavljaju restrikcije, jer se ljekarnicima dodjeljuju isključiva prava te isključuju ostale osobe s tržišta, ali mogu biti opravdane zaštitom javnog interesa, kvalitete usluga i povjerenja korisnika. S tim u vezi objašnjava se da su ljekarnički proizvodi takvi da mogu štetiti zdravlju korisnika ako se ne konzumiraju pravilno, a da korisnik to i ne primijeti. Zbog toga je nužno da ih prodaju samo kvalificirane osobe, koje će korisniku davati potrebne upute. S obzirom na to da nije ustanovljeno kojom se manje restriktivnom mjerom može postići isti učinak, ta se restrikcija smatra odgovarajućom mjerom za

¹²³ Vlahović, M., op. cit u bilj 118, str. 253.

¹²⁴ Sud EU-a, C-309/99 od 19. 2. 2002., *Wouters i dr./Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten*, ECLI:EU:C:2002:98, točka 48.-49. (Odvjetnici nude pravnu pomoć za određenu naknadu, snose financijski rizik poslovanja i sami nadoknađuju troškove koji nadilaze prihode. Stoga odvjetnici obavljaju ekonomsku aktivnost, pa se usprkos javnom interesu za njihovu djelatnost i koristi cjelokupnoj zajednici smatraju poduzetnicima u smislu članaka 101., 102. i 106. UFEU-a.) cf. *Ibid.* str. 230.

¹²⁵ Vlahović, M., op. cit u bilj 118., str. 233.

¹²⁶ Zakon o ljekarništvu („Narodne novine“, broj 121/2003, 142/2006, 35/2008, 117/2008, 92/2024).

¹²⁷ 7 Sud EU-a, C-171/07 od 19. 5. 2009., spojeni predmeti *Apothekerkammer des Saarlandes i dr. i C-172/07 Helga Neumann-Seiwer / Saarland i Ministerium für Justiz, Gesundheit und Soziales*, ECLI:EU:C:2009:316, točka 39

¹²⁸ Sada članci 49. i 54. UFEU-a o pravu poslovnog nastana.

postizanje cilja, dok je na državama članicama da odrede razinu zaštite javnog interesa. S obzirom na to da i farmaceuti i odvjetnici pripadaju slobodnim profesijama, smatra se da se navedena presuda može analogijom primijeniti na poslovanje odvjetnika.¹²⁹

Imajući u vidu ovlasti koje ima prokurista, pojavilo se pitanje i može li u odvjetničko društvo biti upisan prokurista koji nije odvjetnik, te je Hrvatska odvjetnička komora o istome zauzela stav da ne može. S tim u vezi je Hrvatska odvjetnička komora navedeno pitanje pravno i regulirala u Statutu odvjetničke komore. Tako je čl. 87. st. 7. Statuta Hrvatske odvjetničke komore propisano sljedeće: *"Član uprave odvjetničkog društva, prokurist odvjetničkog društva i likvidator odvjetničkog društva može biti samo odvjetnik koji je upisan u Imenik odvjetnika i koji odvjetničku službu obavlja u tom odvjetničkom društvu odnosno koji nije član drugog odvjetničkog društva, zajedničkog odvjetničkog ureda ili samostalni odvjetnik."*¹³⁰ Navedena odredba uvedena je čl. 40. Zakona o izmjenama i dopunama statuta Hrvatske odvjetničke komore ("Narodne novine", broj 81/2022).

3.6. Prokura i zastupanje po zaposlenju

Zakon o trgovačkim društvima predviđa tri osnove za zastupanje trgovačkih društava: zastupanje po zakonu (ex lege), zastupanje na temelju punomoći (prokure ili posebne punomoći) i zastupanje po zaposlenju (Handlungsvollmacht). Kako naglašavaju Horak i Dumančić, unatoč tome što je materija o zastupanju uređena u više zakona, zastupanje je po svojim obilježjima, sadržaju i pravnim učincima jedinstven pravni pojam.¹³¹

Zastupanje ex lege temelji se izravno na zakonu i odraz je poslovne sposobnosti samog društva. Zakonski zastupnici (uprava d.d., direktori d.o.o., komplementari) crpe ovlasti iz zakona, a prema trećima ih objavljuju upisom u sudski registar. Prokurist, za razliku od zakonskog zastupnika, svoju ovlast temelji na pravnom poslu – odluci o dodjeli prokure – pa u tom smislu nastupa kao

¹²⁹ Vlahović, M., loc. cit.

¹³⁰ Podaci pribavljeni od Hrvatske odvjetničke komore 18. rujna 2026., Statut Hrvatske odvjetničke komore ("Narodne novine", broj 151/2022, 82/2024)

¹³¹ Horak, H.; Dumančić, K., op. cit. u bilj. 7., str. 19.

opunomoćenik čije su ovlasti posrednog podrijetla. Ova temeljna razlika u izvoru ovlasti uvjetuje i razlike u opsegu i ograničenjima zastupanja.

Opseg ovlasti zakonskog zastupnika širi je od opsega ovlasti prokuriste. Horak i Dumančić pritom naglašavaju ključnu distinkciju: ovlast uprave da zastupa društvo ne može se ograničiti – ona je prisilne naravi i prema trećima proizvodi učinak bez obzira na eventualna unutarjna ograničenja. Ovlast prokuriste, naprotiv, ograničena je zakonskim odredbama čl. 47. i 48. Zakona o trgovačkim društvima, a eventualna interna ograničenja koja premašuju te zakonske granice bez su učinka prema savjesnim trećim osobama.¹³²

Zastupanje po zaposlenju (čl. 56.–60. Zakona o trgovačkim društvima) je najuži oblik zastupanja. Opunomoćenik po zaposlenju ovlašten je poduzimati samo one pravne radnje koje su u prometu uobičajene u sklopu onoga što se smatra djelatnošću određene vrste zaposlenika. Za razliku od prokuriste, koji ima zakonski standardiziran i predvidljiv opseg ovlasti, opseg ovlasti opunomoćenika po zaposlenju varijabilan je i ovisi o naravi konkretnog radnog mjesta. Treće osobe u slučaju zastupanja po zaposlenju moraju same procijeniti je li konkretna transakcija u okviru uobičajene djelatnosti tog zaposlenika.

Praktična razlika između prokure i zastupanja po zaposlenju najjasnija je u pogledu trećih osoba. U slučaju prokure, treće osobe mogu se pouzdati u zakonski definirani opseg ovlasti bez potrebe za detaljnom procjenom – jedino što moraju provjeriti jest je li prokura valjano upisana i nije opozvana. U slučaju zastupanja po zaposlenju, treće osobe ne uživaju takvu zaštitu i moraju pažljivije procijeniti je li djelatnik stvarno ovlašten za konkretni posao. Upravo ta predvidivost prokurističkih ovlasti jedan je od ključnih razloga za njezinu sve širu primjenu u poslovnoj praksi.

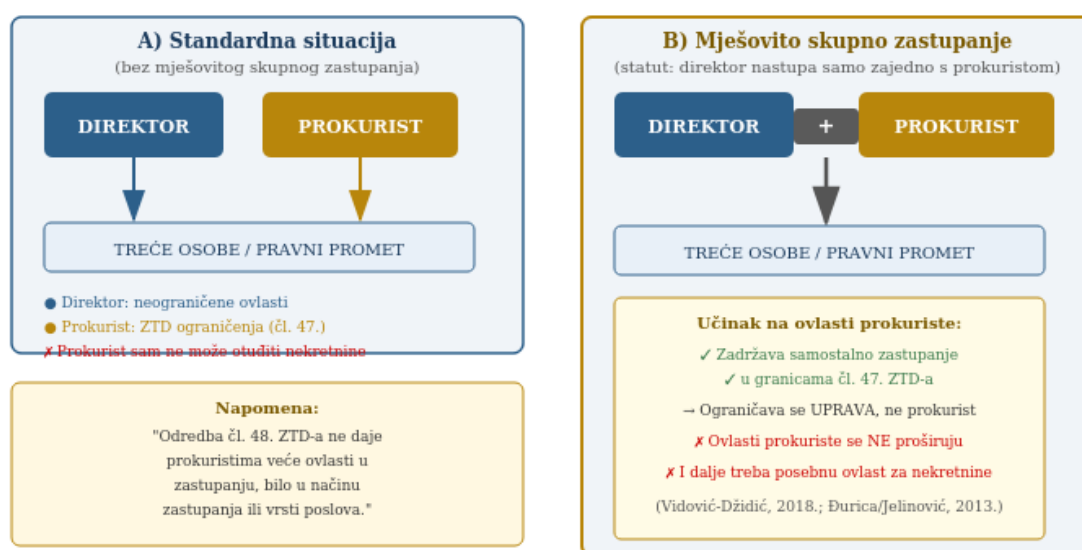
Posebno pitanje nastaje kada isti zaposlenik ima istovremeno i prokuru i ovlast zastupanja po zaposlenju. U takvim slučajevima prokurističke ovlasti imaju prednost jer su šire i zakonski standardizirane. Prokurist koji nastupa u granicama prokurističkih ovlasti uvijek zastupa valjano; radnje tog istog zaposlenika koje bi prelazile okvir zastupanja po zaposlenju ali bi ulazile u prokurističke ovlasti, valjane su jer se tretiraju kao prokurističko zastupanje, a ne kao zastupanje po zaposlenju.

¹³²Eraković, A., op. cit. u bilj. 89., str. 245.; Đurica, I., Jelinović, V., op. cit. u bilj. 22., str. 160.

3.7. Mješovito skupno zastupanje

Uz skupnu prokuru u kojoj više prokurista zajednički zastupa društvo, u praksi se javlja i poseban oblik tzv. miješanog ili nepravog skupnog zastupanja. Ovo rješenje nastaje kada se statutom, izjavom o osnivanju ili društvenim ugovorom odredi da pojedini ili svi članovi uprave mogu zastupati društvo samo zajedno s prokuristom, odnosno da prokurist zastupa društvo zajedno s nekim od članova uprave.¹³³

Slika 3.2. Mješovito skupno zastupanje - odnos ovlasti direktora i prokuriste

Izvor: izrada autorice prema ZTD-u, Vidović-Džidić (2018.) i Đurica/Jelinović (2013.)

Slika 3.2. Mješovito skupno zastupanje – odnos ovlasti direktora i prokuriste

Mješovito skupno zastupanje razlikuje se od prave skupne prokure po tome što se u njemu ne radi o tome da bi više prokurista zajednički nastupalo, nego o tome da odredba društvenog ugovora ili statuta zahtijeva da određeni član ili članovi uprave zastupaju društvo isključivo zajedno s prokuristom. Pritom valja istaknuti da takva odredba ne smije isključiti mogućnost da pojedini ili svi članovi uprave zastupaju društvo samo zajedno s jednim ili više prokurista, a da pritom prokurist

¹³³Vidović-Džidić, N., Skupno zastupanje s prokuristom u trgovačkom društvu (društvu s ograničenom odgovornošću i dioničkom društvu), Javni bilježnik, 22 (2018), 45, str. 78.–79.

izgubi mogućnost samostalnog zastupanja u granicama svojih zakonskih ovlasti – takva bi odredba bila suprotna čl. 48. Zakona o trgovačkim društvima.¹³⁴

U sudskoj praksi potvrđeno je da registarski sud odbija prijave za upis prokure kojima bi se predviđalo da prokurist zastupa društvo isključivo zajedno s jednim članom uprave, na način da time gubi mogućnost samostalnog zastupanja u granicama zakonom određenih ovlasti. Trgovački sud je tako odbio prijavu društva s ograničenom odgovornošću kojom je predloženo da drugi imenovani prokurist zastupa društvo isključivo zajedno s jednim članom uprave, ocijenivši takvu odredbu suprotnom čl. 48. Zakona o trgovačkim društvima.¹³⁵

Pravna teorija stoga mješovito skupno zastupanje promatra kao stanovito ograničenje prokurista, jer tada prokurist u određenim poslovima ne djeluje samostalno nego zajedno s članom uprave – slično kao kod skupne prokure, gdje prokurist ne djeluje samostalno nego zajedno s drugim prokuristom. Takvo ograničenje, kako je istaknuto u pravnoj literaturi, nije ograničenje ovlasti prokurista u pravom smislu riječi, jer se njime ne mijenja opseg poslova koje prokurist smije poduzimati, nego se propisuje dodatni uvjet u pogledu načina njihova poduzimanja.¹³⁶

Ovakvo rješenje ima praktičnu vrijednost u situacijama kada vlasnici ili skupština žele osigurati dodatnu kontrolu nad određenim poslovnim odlukama, a da pritom ne moraju mijenjati samu strukturu uprave. Uvođenjem obveze da prokurist u određenim poslovima sudjeluje zajedno s članom uprave, ili obrnuto, učinkovito se uvodi mehanizam dodatne kontrole koji smanjuje rizik od jednostranih odluka.

Treba, međutim, jasno razlikovati učinak mješovitog skupnog zastupanja na ovlasti uprave od njegova učinka na ovlasti prokurista. Odredba čl. 48. Zakona o trgovačkim društvima o ograničenjima prokure ne odnosi se odvojeno od ostalih odredbi o zastupanju i vođenju poslova društva, pa stoga odredba čl. 426. st. 3. Zakona o trgovačkim društvima koja dopušta da prokurist zastupa društvo s

¹³⁴Čl. 426. st. 3. i čl. 241. st. 3. Zakona o trgovačkim društvima; Đurica, I., Jelinović, V., Pravni i porezni status prokurista, *Financije, pravo i porezi*, 4 (2013), str. 160.

¹³⁵Vidović-Džidić, N., op. cit. u bilj. 52., str. 84.; Đurica, I., Jelinović, V., op. cit. u bilj. 134., str. 160.: "Odredba čl. 48. ZTD-a ne daje prokuristima veće ovlasti u zastupanju, bilo u načinu zastupanja ili vrsti poslova."

¹³⁶Barbić, J., op. cit u bilj 3., str. 423.

ograničenom odgovornošću zajedno s članom uprave djeluje kao ograničenje koje se nameće upravi, a ne kao proširenje ovlasti prokuriste izvan zakonom utvrđenih granica. Prema izričitom stajalištu pravne teorije, odredba čl. 48. Zakona o trgovačkim društvima prokuristima ne daje veće ovlasti u zastupanju, bilo u načinu zastupanja ili vrsti poslova, što znači da mješovito skupno zastupanje ne ovlašćuje prokurista, ni zajedno s članom uprave, na poduzimanje radnji za koje bi inače trebao posebnu ovlast iz čl. 47. st. 2. Zakona o trgovačkim društvima, poput otuđenja ili opterećenja nekretnina društva.¹³⁷

Zaključno, nepravo (mješovito) skupno zastupanje, premda na prvi pogled sliči proširenju ovlasti prokuriste, u svojoj pravnoj biti predstavlja mehanizam dodatne kontrole nad odlukama koje inače pripadaju upravi, dok ovlasti prokuriste i dalje ostaju u granicama čl. 47. Zakona o trgovačkim društvima, neovisno o tome poduzima li radnju samostalno ili zajedno s članom uprave.

3.8. Sklapanje ugovora sa samim sobom

Zabrana samougovaranja prokuriste jedno je od važnih zakonskih ograničenja koja štite interese društva od zlouporabe prokurističkog položaja. Prema čl. 49. Zakona o trgovačkim društvima, prokurist ne može bez posebne ovlasti društva nastupati kao druga ugovorna strana i s društvom sklapati ugovore u svoje ime i za svoj račun, u svoje ime a za račun drugih osoba ili u ime i za račun drugih osoba.

Visoki trgovački sud RH u odluci Pž-3421/97 razmatrao je slučaj u kojemu je prokurist nastupao kao prenositelj dionica s jedne strane i kao fizička osoba – primatelj dionica s druge strane, bez posebne ovlasti društva za takav pravni posao. Sud je proglasio takav ugovor ništetnim jer prokurist nije imao posebnu ovlast za sklapanje tog pravnog posla sa samim sobom. Ova odluka potvrđuje da zabrana samougovaranja nije samo formalne naravi, nego se aktivno primjenjuje u sudskoj praksi.¹³⁸

¹³⁷ Đurica, I., Jelinović, V., op. cit. u bilj. 22., str. 160.: "Odredba čl. 48. ZTD-a ne daje prokuristima veće ovlasti u zastupanju, bilo u načinu zastupanja ili vrsti poslova."

¹³⁸ Visoki trgovački sud RH, Pž-3421/97 od 17. ožujka 1998.

Ista zabrana samougovaranja primjenjuje se i na zakonske zastupnike. Prema odredbama Zakona o trgovačkim društvima, ni zakonski zastupnici bez posebne ovlasti društva ne smiju sklapati ugovore s društvom ni kao izravni saugovaratelji, niti kao komisionari ili zastupnici trećih osoba. To znači da direktor d.o.o.-a, bez suglasnosti skupštine, ne može sam sebi iz imovine društva prodati određeno dobro ili u ime trećeg kupiti imovinu od društva.

Zabrana samougovaranja pritom nije ograničena samo na prokuriste i zakonske zastupnike, nego se prema odredbama Zakona o trgovačkim društvima proteže i na ostale oblike zastupanja trgovačkog društva utemeljene na punomoći. Trgovački punomoćnik i punomoćnik trgovačkom putniku također ne mogu bez posebne ovlasti trgovačkog društva nastupati kao druga ugovorna strana i s društvom sklapati ugovore u svoje ime i za svoj račun, u svoje ime a za račun drugih osoba, ili u ime i za račun drugih osoba.¹³⁹ Time hrvatsko pravo dosljedno provodi zaštitu trgovačkog društva od sukoba interesa neovisno o pravnoj osnovi na kojoj se konkretno zastupanje temelji.

U pogledu pravnih posljedica povrede zabrane samougovaranja, u pravnoj se teoriji ističe da se trgovačko društvo od ugovora sklopljenog protivno čl. 49., odnosno čl. 41. stavka 3. Zakona o trgovačkim društvima, može zaštititi jedino ništetnošću takvog ugovora.¹⁴⁰ Takvo stajalište potvrđeno je i u praksi Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske.¹⁴¹ U teoriji se, uz to, otvara pitanje bi li se ništetan ugovor sklopljen protivno zabrani samougovaranja mogao naknadno osnažiti izričitim odobrenjem, odnosno naknadnim davanjem posebne punomoći prokuristu za sklapanje takvog pravnog posla, no konačan odgovor na to pitanje prepušta se daljnjem razvoju sudske prakse.¹⁴²

Posebna ovlast kojom se prokuristi ili zakonskom zastupniku dopušta samougovaranja mora biti izričita i konkretna. Nije dovoljno opće odobrenje, nego moraju biti jasno određeni pravni posao i uvjeti pod kojima se može sklopiti. Ovo je osobito važno u praksi pri sklapanju ugovora o radu s prokuristom koji je ujedno i

¹³⁹Bjelić, D., op. cit. u bilj. 17., str. 63.–64.; čl. 56. stavak 2. i 5., čl. 58. stavak 4. ZTD-a.

¹⁴⁰Bilić, A., op. cit. u bilj. 79., str. 457.

¹⁴¹Visoki trgovački sud Republike Hrvatske posl.br. Pž 3542/07-3 od 19. lipnja 2007., navedeno prema: Bilić, A., op. cit. u bilj. 79., str. 457.

¹⁴²Horak, H.; Dumančić, K., op. cit. u bilj. 7., str. 25.

jedini direktor, ili pri prodaji imovine društva prokuristi po cijeni koja bi mogla biti ispod tržišne vrijednosti.

4. RADNOPRAVNI POLOŽAJ PROKURISTA I PITANJE ODGOVORNOSTI

4.1. Pravna priroda odnosa prokurista i poslodavca

Jedno od najsloženijih pitanja u praksi jest određivanje pravne prirode odnosa između prokurista i trgovačkog društva. Naime, prokurist može biti s društvom vezan ugovorom o radu, ugovorom o nalogu ili pak kombinacijom oba. Svaki od tih oblika uređenja međusobnog odnosa ima različite implikacije u pogledu primjene radnog prava, oporezivanja i odgovornosti prokurista.¹⁴³

Zakon o radu u svom članku 2. stavku 3. i 4. propisuje da se na fizičku osobu koja je kao član uprave, izvršni direktor ili u drugom svojstvu prema posebnom zakonu, pojedinačno i samostalno ili zajedno i skupno ovlaštena voditi poslove za poslodavca, ne primjenjuju odredbe o prestanku ugovora o radu iz Zakona o radu. Međutim, prokurist se ne može izjednačiti s članom uprave ili izvršnim direktorom, što otvara pitanje primjene navedene odredbe na prokuriste koji su ujedno u radnom odnosu.¹⁴⁴

Pavlović u svojoj analizi sudske prakse ističe da se u slučajevima kada prokurist sklopi ugovor koji se izriekom poziva na Zakon o radu, primjenjuju odredbe radnog zakonodavstva, što znači da opoziv prokure ne povlači automatski i prestanak radnog odnosa. Prokurist tada zadržava radnopravna prava koja mu pripadaju temeljem ugovora o radu, a opoziv prokure za njega znači samo gubitak prokurističkih ovlasti.¹⁴⁵

U predmetu koji je razmatrao Vrhovni sud Republike Hrvatske (Revr 793/09-2), sud je potvrdio da je prokurist ovlašten donositi odluke o otkazu ugovora o radu zaposlenima kod društva jer takve radnje ulaze u okvir redovitog poslovanja društva, a prokura obuhvaća sve pravne radnje koje su u svezi s poslovanjem. Navedeno stajališta potvrđuje da je opseg prokure iznimno širok te da obuhvaća i radnopravne

¹⁴³Pavlović, M., op. cit. u bilj. 45.

¹⁴⁴Zakon o radu (Narodne novine broj 93/2014, 127/2017, 98/2019, 151/2022, 64/2023), čl. 2. st. 3. i 4.

¹⁴⁵Pavlović, M., op. cit. u bilj. 45.

radnje, pod uvjetom da one ne prelaze zakonska ograničenja iz čl. 47. st. 2. i čl. 49. Zakona o trgovačkim društvima.¹⁴⁶

Bjelić posebno upozorava da je potrebno razlikovati prokurista koji je zaposlen u društvu od prokurista koji nije u radnom odnosu s tim društvom. Dok prvom vrijede odredbe radnog prava o zaštiti pri otkazu, za drugog se primjenjuju isključivo odredbe ugovora o nalogu. Ova distinkcija ima posebno praktično značenje jer utječe na razinu zaštite prokurista pri gubitku funkcije.¹⁴⁷

Ilustrativan je u tom pogledu i predmet Revr 556/17-2 pred Vrhovnim sudom Republike Hrvatske, u kojemu je tužiteljica obavljala dužnost prokuristice trgovačkog društva, a istodobno je na temelju ugovora o radu bila zaposlena i na radnom mjestu voditeljice ureda. Prvostupanjski sud je pravilno razlikovao njezinu funkciju prokuristice od poslova voditeljice ureda, ocijenivši da poslovi voditeljice ureda nisu poslovi vođenja društva, nego kadrovski, odnosno administrativni poslovi, neovisno o tome što je ista osoba istodobno bila i prokuristica. Vrhovni sud Republike Hrvatske je takvo razgraničenje prihvatio kao ispravno, čime je potvrđeno da prokurist, kada uz prokurističku funkciju obavlja i poslove na temelju zasebnog ugovora o radu, uživa radnopravnu zaštitu vezanu uz to radno mjesto, neovisno o opsegu i prestanku same prokure.¹⁴⁸

4.2. Odgovornost prokurista za štetu

Odgovornost prokurista za štetu predstavlja jedno od najvažnijih praktičnih pitanja vezanih uz institut prokure. Temeljna pravila o odgovornosti prokurista za štetu nastalu njegovima radnjama ili propuštanjem temelje se na općim propisima obveznog prava, uz specifičnosti koje proizlaze iz prirode prokure kao posebne trgovačke punomoći.¹⁴⁹

Ključna razlika između odgovornosti zakonskog zastupnika i prokuriste leži u izvoru i opsegu te odgovornosti. Horak i Dumančić naglašavaju da je odgovornost zakonskog zastupnika bitno šira – zakonski zastupnici za svoja postupanja u

¹⁴⁶Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revr 793/09-2 od 15. listopada 2009.

¹⁴⁷Bjelić, D., op. cit. u bilj. 17.

¹⁴⁸Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revr 556/17-2 od 16. siječnja 2018.

¹⁴⁹Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 2932/2018-2 od 6. srpnja 2022.

zastupanju odgovaraju prema samom društvu, prema članovima društva i prema vjerovnicima, a u određenim slučajevima postoji i njihova kaznena i prekršajna odgovornost. Nasuprot tome, odgovornost prokuriste je ugovorna odgovornost i on odgovara isključivo davatelju prokure – dakle, jedino samo društvo može od prokuriste tražiti naknadu štete.¹⁵⁰

Iz ove distinkcije proizlazi praktično važna posljedica: vjerovnici društva ne mogu izravno tužiti prokurista za naknadu štete na temelju prokurističke odgovornosti (za razliku od zakonskih zastupnika prema čl. 252. Zakona o trgovačkim društvima). Prokurista je dostupan samo kroz odgovornost prema davatelju prokure. Ovo ograničenje odgovornosti prokuriste prema trećima opravdano je time što prokurista, za razliku od člana uprave, nema široke interne ovlasti upravljanja i strategijskog odlučivanja, nego djeluje isključivo kao zastupnik u pravnom prometu.

Ako prokurist, prekoračivši granice zakonski određenih ovlasti ili postupajući protivno uputama primljenim od davatelja prokure, prouzroči štetu društvu, odgovoran je za njezinu naknadu prema općim pravilima odgovornosti za štetu. Pri tome nije odlučujuće je li prokurist prekršio zakonska ograničenja ili samo interna ograničenja – u oba slučaja nastaje obveza naknade štete društvu, ali se pravni posao sklopljen s trećom osobom razlikuje: u prvom slučaju on je nevaljan, u drugom ostaje valjan.¹⁵¹

U obavljanju povjerenih mu poslova prokurist je obvezan postupati s pozornošću urednog i savjesnog gospodarstvenika. Ovaj standard podrazumijeva stručnu kompetentnost, savjesnost i lojalnost prema davatelju prokure. Prokurist koji ne postupa u skladu s tim standardom odgovara za štetu bez obzira na to je li prekoračio zakonska ili samo interna ograničenja prokure. Za eventualnu štetu prokurist odgovara kao i svaka fizička osoba prema propisima Zakona o obveznim odnosima o naknadi štete.

U predmetu razmatranom pred Vrhovnim sudom Republike Hrvatske (Rev 2932/2018-2) sud je potvrdio da se odgovornost prokurista ocjenjuje prema općim

¹⁵⁰ Eraković, A., op. cit. u bilj. 89., str. 250.

¹⁵¹ Čl. 1045. Zakona o obveznim odnosima; Eraković, A., op. cit. u bilj. 89., str. 251.

pravilima građanskog i trgovačkog prava, uz uvažavanje specifičnosti prokurističkog zastupničkog položaja. Sud je pri tome naglasio da je teret dokazivanja krivnje prokurista i uzročne veze između protupravnog postupanja i nastale štete na strani tužitelja koji traži naknadu štete.¹⁵²

U kaznenom pravu, prokurist koji zlouporabi svoja prava može odgovarati i za kaznena djela. Sudska praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske (predmeti I Kž 1157/08-5, I Kž 813/10-3 i I Kž 682/13-11) pokazuje da prokuristi, kao osobe kojima je dodijeljena najšira trgovačka punomoć, imaju svojstvo službenih odnosno odgovornih osoba u smislu kaznenog prava te mogu kazneno odgovarati kada svoj položaj iskoriste protivno interesima društva radi stjecanja koristi za sebe ili treće osobe. Pritom ishodi pojedinih postupaka nisu jednoznačni – ovisno o utvrđenim činjenicama, sudovi su u jednim slučajevima utvrdili kaznenu odgovornost, dok su u drugima optuženike oslobodili ili predmet vratili na ponovno suđenje, što potvrđuje da se odgovornost prokurista ocjenjuje strogo prema dokazanim okolnostima konkretnog slučaja, a ne paušalno na temelju samog položaja prokuriste.

Poseban problem u praksi predstavljaju situacije kada prokurist postupi unutar formalno zakonom dopuštenih granica, ali na način koji objektivno šteti interesima društva. U takvim slučajevima ključno je utvrditi je li prokurist postupao u dobroj vjeri ili je znao da njegovim radnjama može nastati šteta za društvo, jer od toga ovisi i pitanje naknade štete te eventualne kaznene odgovornosti.¹⁵³

4.3. Prokurist u stečajnom postupku

Posebna ograničenja prokurističkih ovlasti dolaze do izražaja u stečajnim postupcima. Kako je već istaknuto, prokurist bez posebne ovlasti ne može dati izjavu niti poduzeti pravnu radnju kojom se pokreće stečajni ili drugi postupak koji dovodi do prestanka društva (čl. 47. st. 2. Zakona o trgovačkim društvima).¹⁵⁴

U odluci Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske (Pž 2991/08-3) zauzeto je stajalište da prokurist nema ovlast poduzimati pravne radnje kojima se

¹⁵²Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 2932/2018-2 od 6. srpnja 1922.

¹⁵³Pavlović, M., op. cit. u bilj. 89.

¹⁵⁴Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž 2991/08-3 od 7. svibnja 2008.

pokreće stečajni postupak ili drugi postupak koji dovodi do prestanka društva bez posebne punomoći. Sud je naglasio da sama činjenica postojanja prokure nije dovoljna za poduzimanje takvih radnji jer zakon za njih zahtijeva posebno ovlaštenje.¹⁵⁵

Navedeno rješenje ima smisao s aspekta zaštite interesa društva i njegovih vjerovnika. Otvaranje stečajnog postupka, pokretanje postupka likvidacije ili poduzimanje sličnih radnji predstavlja odluku od temeljnog značenja za daljnji opstanak i poslovanje društva, zbog čega je logično da zakon zahtijeva posebnu ovlast za takve radnje. Prokurista se tim ograničenjem ne lišava ovlasti da djeluje, nego ga se usmjerava da pribavi posebno ovlaštenje od nadležnih tijela društva.

Posebno pitanje koje se javlja u praksi jest položaj prokurista koji postoji u trenutku otvaranja stečajnog postupka nad imovinom davatelja prokure. Otvaranjem stečajnog postupka prokura ne prestaje automatski, ali prokurist gubi ovlast za poduzimanje radnji koje su izvan stečajne mase. Daljnje raspolaganje imovinom prelazi na stečajnog upravitelja koji se pojavljuje kao zakonski zastupnik u stečajnom postupku, dok prokuristove ovlasti ostaju ograničene na tekuće poslovanje u okviru koji postoji u stečajnom postupku.

4.4. Prokura i pitanje natjecanja – tržišno pravo

Prokuristi koji upravljaju operativnim poslovanjem društva i imaju uvid u poslovne tajne, patenat i *know-how* nalaze se u osjetljivom položaju s aspekta prava tržišnog natjecanja. Prokurist koji napušta jedno društvo i odlazi k konkurentu nosi sa sobom znanje i informacije stečene u prethodnom angažmanu, što može dovesti do kršenja poslovnih tajni ili nelojalnog tržišnog natjecanja.

Zakon o trgovačkim društvima ne sadrži izričite odredbe o zabrani natjecanja prokurista, ali opća načela lojalnosti, povjerljivosti i zabrane zlouporabe položaja primjenjuju se i na prokuriste. Posebna klauzula o zabrani natjecanja, ako je ugovorena u ugovoru o radu ili nalogu, može ograničiti prokurista od rada za konkurenta određeni vremenski period. Zakon o radu propisuje uvjete valjanosti

¹⁵⁵Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž 2991/08-3 od 7. svibnja 2008.

takvih klauzula (maksimalno trajanje, novčana kompenzacija), što je relevantno i za prokuriste u radnom odnosu.

U poslovnoj praksi preporučuje se da se pri sklapanju ugovora s prokuristom izrijekom reguliraju pitanja povjerljivosti poslovnih informacija i eventualne zabrane natjecanja, čime se štite interesi društva u slučaju prestanka prokurske funkcije. Sudska praksa u tom pogledu primjenjuje opća načela ugovornog prava i zaštite poslovnih tajni, bez posebnih pravila koja bi se primjenjivala isključivo na prokuriste.

5. PROKURA U SUVREMENOJ HRVATSKOJ SUDSKOJ PRAKSI

5.1. Pregled relevantne sudske prakse

Sudska praksa ima važnu ulogu u tumačenju instituta prokure jer brojna pitanja vezana uz opseg ovlasti prokurista, upis prokure u sudski registar i njezine učinke prema trećim osobama nisu uvijek izričito uređena zakonskim odredbama. Analiza novije hrvatske sudske prakse pokazuje da sudovi dosljedno štite načelo pravne sigurnosti i povjerenja u podatke upisane u sudski registar.¹⁵⁶

5.1.1. Upis prokure u sudski registar

Pitanja vezana uz upis prokure često se pojavljuju u registarskim postupcima. U odluci Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske poslovni broj PŽ 1/2024-2 sud je ukinuo prvostupanjsko rješenje i predmet vratio na ponovni postupak, naglasivši važnost pravilne primjene procesnih pravila prilikom odlučivanja o prijavi za upis prokure u sudski registar.¹⁵⁷

Slično tome, u odluci PŽ 3321/07-3 Visoki trgovački sud potvrdio je da podnositelj prijave mora dostaviti svu zakonom propisanu dokumentaciju potrebnu za upis prokure te da registarski sud ima pravo odbiti prijavu kada nisu ispunjene zakonske pretpostavke za upis.¹⁵⁸ Sudska praksa time potvrđuje da je upis prokure formaliziran postupak čiji je cilj osigurati točnost i pouzdanost podataka sadržanih u sudskom registru.

Posebno zanimljivo pitanje pojavljuje se kod primjera registracije prokure u postupcima pred različitim trgovačkim sudovima. Analiza pokazuje da su sudovi primjenjivali različite standarde pri određivanju što mora biti navedeno u rješenju o upisu, što je dovodilo do nedosljednosti u registracijskoj praksi. Upravo ta nedosljednost bila je jedan od razloga za zakonodavne izmjene 2019. godine kojima je postupak registracije prokure pojednostavljen i ujednačen.

¹⁵⁶Marečić, Antonio, Prokura, IUS-INFO, 31. kolovoza 2023.

¹⁵⁷Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, PŽ 1/2024-2 od 9. siječnja 2024.

¹⁵⁸Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, PŽ 3321/07-3 od 28. svibnja 2008.

5.1.2. Prokura i zastupanje trgovačkog društva u pravnom prometu

U praksi se često pojavljuju sporovi u kojima se ocjenjuju pravne radnje koje je poduzeo prokurist u ime trgovačkog društva. U odluci Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske poslovni broj Pž 1596/2023-4 razmatrano je pitanje pravnih učinaka ugovora sklopljenih u okviru zastupničkih ovlasti trgovačkog društva. Sud je pritom potvrdio važnost procjene valjanosti pravnih poslova s obzirom na ovlasti osoba koje su sudjelovale u njihovu sklapanju.¹⁵⁹

Također, u odluci Pž 2669/2025-2 Visoki trgovački sud razmatrao je spor vezan uz prijenos poslovnih udjela i pravne učinke ugovora sklopljenih u okviru trgovačkog poslovanja. Iako predmet nije bio usmjeren isključivo na institut prokure, odluka potvrđuje važnost pravilnog utvrđivanja zastupničkih ovlasti osoba koje nastupaju u ime trgovačkog društva.¹⁶⁰

Iz navedenih primjera može se zaključiti da sudovi pri ocjeni pravnih radnji prokurista polaze od zakonski određenog opsega prokure, ali u svakom konkretnom slučaju pažljivo ispituju jesu li poduzete radnje bile u okviru tih ovlasti. Pri tome posebno važnu ulogu igra načelo zaštite povjerenja trećih osoba koje su u dobroj vjeri stupile u pravni odnos s prokuristom.

5.1.3. Naknada za rad prokurista

Posebnu skupinu sporova čine postupci koji se odnose na pravo prokurista na naknadu za rad. U odluci Županijskog suda u Splitu poslovni broj Gž 2817/2023-4 razmatrano je pitanje isplate naknade osobi koja je obavljala poslove za trgovačko društvo, pri čemu je drugostupanjski sud ukinuo prvostupanjsku presudu i predmet vratio na ponovno odlučivanje.¹⁶¹

Pitanje naknade za rad dodatno je razmatrano i u praksi Vrhovnog suda Republike Hrvatske. U odlukama Rev 3712/2018-2 i Rev 833/2022-2 sud je naglasio važnost pravilnog utvrđivanja pravne osnove na temelju koje se zahtijeva isplata te sadržaja ugovornog odnosa između stranaka.¹⁶²

¹⁵⁹Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž 1596/2023-4 od 6. ožujka 2024.

¹⁶⁰Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž 2669/2025-2 od 25. ožujka 2026.

¹⁶¹Županijski sud u Splitu, Gž 2817/2023-4 od 1. veljače 2024.

¹⁶²Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 3712/2018-2 od 9. rujna 2020.; Rev 833/2022-2 od 10. listopada 2023.

Iz navedenih odluka može se zaključiti da pravo prokurista na naknadu ovisi o temeljnom ugovornom odnosu između prokurista i društva. Ako taj odnos nije jasno definiran, sporovi o naknadi gotovo su neizbježni. Upravo zbog toga se preporučuje da se pri davanju prokure paralelno sklopi i odgovarajući ugovor kojim se jasno definiraju prava i obveze prokurista, uključujući pravo na naknadu.

5.1.4. Odgovornost prokurista

Odgovornost prokurista za štetu predstavlja jedno od najvažnijih praktičnih pitanja vezanih uz institut prokure. U odluci Županijskog suda u Varaždinu poslovni broj Gžx 49/09-2 sud je razmatrao odgovornost osoba koje su djelovale u ime trgovačkog društva te je potvrdio prvostupanjsku odluku kojom je odbijen zahtjev za naknadu štete.¹⁶³

Slično tome, Vrhovni sud Republike Hrvatske u odluci Rev 2932/2018-2 razmatrao je zahtjev za naknadu štete i potvrdio stajalište nižestupanijskih sudova. Ovakve odluke potvrđuju da se odgovornost osoba koje zastupaju trgovačka društva procjenjuje prema općim pravilima građanskog i trgovačkog prava, uz uvažavanje specifičnosti njihova zastupničkog položaja.¹⁶⁴

5.1.5. Ovlasti prokurista u stečajnom postupku

U odluci Visokog trgovačkog suda RH poslovni broj Pž 2991/08-3 zauzeto je stajalište da prokurist nema ovlast poduzimati pravne radnje kojima se pokreće stečajni postupak ili drugi postupak koji dovodi do prestanka društva bez posebne punomoći. Sud je naglasio da sama činjenica postojanja prokure nije dovoljna za poduzimanje takvih radnji jer zakon za njih zahtijeva posebno ovlaštenje.¹⁶⁵ Analiza prikazane sudske prakse pokazuje da hrvatski sudovi institut prokure tumače u skladu s njegovom svrhom kao najšire trgovačke punomoći, ali istodobno dosljedno primjenjuju zakonska ograničenja.

¹⁶³Županijski sud u Varaždinu, Gžx 49/09-2 od 30. studenog 2009.

¹⁶⁴Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 2932/2018-2 od 6. srpnja 2022.

¹⁶⁵Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž 2991/08-3 od 7. svibnja 2008.

5.2. Prokurist u kaznenom pravu – odabrani primjeri iz prakse

Uz građansku i trgovačku odgovornost, prokuristi mogu biti i kazneno odgovorni za radnje poduzete u okviru svojih ovlasti. Hrvatska sudska praksa bilježi niz slučajeva u kojima su prokuristi procesuirani zbog kaznenih djela zlouporabe položaja i ovlasti (čl. 337. Kaznenog zakona) te krivotvorenja isprava.

U kaznenom predmetu razmatranom pred Vrhovnim sudom Republike Hrvatske (I Kž 1157/08-5) protiv dvojice prokurista trgovačkog društva bila je podignuta optužba za kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti, između ostalog zbog podizanja gotovine iz prometa poduzeća uz sastavljanje neistinitih izdatnica. Vrhovni sud RH je u ovom predmetu, djelomično potvrđujući prvostupanjsku presudu, optuženike oslobodio za taj dio optužbe, obrazlažući da podizanje i trošenje novca samo po sebi ne upućuje na zaključak o počinjenju kaznenog djela ako nije utvrđeno da je time pribavljena protupravna korist optuženicima ili da su djelovali u tom cilju. Sud je pritom izrijekom istaknuo da prokuristi, premda im je dodijeljena najšira trgovačka punomoć čiji je opseg ovlaštenja zakonom određen, time ne postaju zakonski zastupnici društva, ali jesu službene osobe u smislu kaznenog zakona, pa mogu biti kazneno odgovorni ako iskoriste svoj položaj i ovlasti s ciljem pribavljanja protupravne koristi. Ovaj predmet stoga ne potvrđuje automatizam kaznene odgovornosti prokurista, već naglašava da je za kaznenu odgovornost nužno dokazati postojanje namjere pribavljanja koristi, a ne samo formalno postupanje izvan uobičajenih okvira poslovanja.

Posebno zanimljiv primjer je kazneni predmet K-1130/16 pred Općinskim kaznenim sudom u Zagrebu, gdje je prokurist kao stvarni nositelj poslovanja društva bio osuđen za prijevaru jer je sklopio ugovor o prodaji robe koji nije namjeravao ispuniti. Navedeni slučaj potvrđuje da se prokurist koji nastupa u ime društva ne može zaštititi pred kaznenim zakonom na temelju formalnog položaja prokurista ako su mu postupci imali obilježja kaznenog djela.

5.3. Analiza trendova u sudskoj praksi

Sistemska analiza analiziranih presuda otkriva nekoliko trendova koji karakteriziraju suvremenu hrvatsku sudska praksu u pogledu prokure.

Kao prvo, vidljiva je tendencija sudova prema proširivanju tumačenja prokurističkih ovlasti. U situacijama kada zakon nije izričit, sudovi u pravilu zauzimaju stajalište koje ide u korist prokuriste kao legitimnog zastupnika društva. Kao drugo, sudska praksa dosljedno primjenjuje načelo zaštite povjerenja trećih osoba u dobroj vjeri. Treće osobe koje su bez krivnje ušle u pravni odnos s prokuristom u načelu su zaštićene čak i onda kada je prokurist prekoračio svoja unutarnja ovlaštenja. Ovo načelo proizlazi iz svrhe instituta prokure – osigurati sigurnost i predvidivost pravnog prometa. Kao treće, sudska praksa pokazuje konzistentnost u primjeni zakonskih ograničenja prokure. Zakonska ograničenja iz čl. 47. st. 2. Zakona o trgovačkim društvima – zabrana otuđenja nekretnina i zabrana pokretanja stečajnog postupka bez posebne ovlasti – dosljedno se primjenjuju i nema tendencije prema njihovom proširenom tumačenju. Time se čuva ravnoteža između fleksibilnosti prokure i zaštite temeljnih interesa društva.

Horak i Dumančić u analizi sudske prakse zaključuju da se *"prokura tumači u skladu s njezinom svrhom i temeljnom funkcijom kao instrumenta koji treba olakšati poslovanje trgovačkih društava"*. Ovo teleološko tumačenje dominantni je pristup u sudskoj praksi koji prevladava nad doslovnim tekstualnim tumačenjem zakonskih odredbi.¹⁶⁶ Posebno vrijedan trend koji se može uočiti jest sve veće zanimanje sudova za komparativnopravna rješenja. U obrazloženjima presuda sve češće nalazimo reference na njemačku i austrijsku sudsku praksu te doktrinu, što je razumljivo s obzirom na germanskopravno podrijetlo instituta prokure. Navedeno pokazuje da hrvatska sudska praksa nije izolirani fenomen, nego dio šireg europskog pravnog prostora.

Na kraju, valja napomenuti da je broj sudskih predmeta vezanih uz prokuru u porastu, što je konzistentno s trendovima pokazanim u statistici sudskog registra. Sve veće korištenje instituta prokure neminovno dovodi i do više sporova, što pak bogatije oblikuje sudsku praksu i time pridonosi razvoju prava prokure.

¹⁶⁶Horak, H., Dumančić, K., op. cit. u bilj. 7., str. 21.

6. DODJELA PROKURE

6.1. Usporedni prikaz dodjele prokure prema ranijem uređenju i novijim izmjenama ZTD-a

Slika 6.1. Tijek dodjele i opoziva prokure

Institut prokure posljednjih je godina doživio određene promjene uslijed izmjena Zakona o trgovačkim društvima. Iako osnovna obilježja prokure kao najšire trgovačke punomoći nisu mijenjana, zakonodavac je intervenirao u dijelu koji se odnosi na upis prokure u sudski registar i dokumentaciju koja se prilaže registarskom sudu.¹⁶⁷

Prema ranijem zakonskom uređenju, uz prijavu za upis prokure u sudski registar bilo je potrebno dostaviti i potpis prokurista koji se pohranjivao u registarskom spisu. Takvo je rješenje omogućavalo dodatnu provjeru identiteta osobe

¹⁶⁷ Zakon o izmjenama i dopunama ZTD-a (Narodne novine 40/2019).

kojoj je prokura dodijeljena te je predstavljalo jedan od mehanizama zaštite pravne sigurnosti u trgovačkom prometu.¹⁶⁸

Izmjenama Zakona o trgovačkim društvima iz 2019. godine ukinuta je obveza deponiranja potpisa prokurista. Cilj navedene izmjene bio je pojednostavniti i ubrzati postupak registracije te smanjiti administrativna opterećenja trgovačkih društava. Time je postupak upisa prokure postao jednostavniji i učinkovitiji, što odgovara općoj tendenciji digitalizacije i pojednostavljenja registarskih postupaka.¹⁶⁹

Navedena izmjena otvorila je i određena pitanja vezana uz pravnu sigurnost. Naime, u ranijem sustavu postojala je mogućnost usporedbe potpisa pohranjenog u registarskom spisu s potpisom kojim se prokurist koristi u pravnom prometu. Uklanjanjem te obveze smanjena je razina formalne kontrole identiteta prokurista, što potencijalno može povećati rizik zlouporaba. Posebno se postavlja pitanje na koji će način osoba saznati da joj je prokura dodijeljena ako nije aktivno sudjelovala u postupku registracije.

Tablica 6.1. Postupak dodjele/opoziva prokure

Rb.	Postupak – redosljed	Prije 20.04.2019.	Nakon 20.04.2019.
1.	Uvid u društveni ugovor ili izjavu o osnivanju	DA	DA
2.	Donošenje odluke o davanju prokure	DA	DA
3.	Ovjera potpisa prokurista (deponiranje)	DA	NE
4.	Popis ovlaštenih osoba za zastupanje koji potpisuje direktor	DA	DA
5.	Sastavljanje prijave za upis u sudski registar	DA	DA
6.	Uplata sudske pristojbe	DA	DA

Izvor: Vlastita obrada autorice prema ZTD-u i ZIDZTD-u (NN 40/2019).

Iz tablice je vidljivo da izmjene Zakona o trgovačkim društvima iz 2019. godine nisu bitno promijenile sam postupak dodjele prokure, već su prvenstveno utjecale na formalne zahtjeve povezane s registracijom. Najznačajnija promjena

¹⁶⁸ Zakon o trgovačkim društvima, pročišćeni tekst prije izmjena iz 2019.; usp. Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 443.

¹⁶⁹ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima (NN 40/2019).

odnosi se na ukidanje obveze ovjere potpisa prokurista. Time je postupak pojednostavljen i administrativno rasterećen, ali je istodobno uklonjen jedan od mehanizama provjere identiteta osobe kojoj se dodjeljuje prokura.¹⁷⁰

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima iz 2022. (NN 34/2022) propisano je da prokurist ne može biti osoba koja zbog razloga predviđenih odredbom članka 239. stavka 2. Zakona o trgovačkim društvima¹⁷¹ ne može biti imenovana za člana uprave dioničkog društva. To se odnosi na osobe pravomoćno osuđene za određena kaznena djela (primjerice gospodarski kriminal, pranje novca i financiranje terorizma). Također je uređeno da se uz prijavu za upis u sudski registar prilaže odluka o davanju prokure i izjava prokurista da je upoznat s danom prokurom, odnosno odluka kojom se prokura opoziva ili izjava kojom prokurist otkazuje prokuru. Dakle, potpuno suprotno nego li je to ranije bilo propisano izmjenama iz 2019.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima iz 2023. (NN 18/2023 i NN 130/2023) propisano je da ako nastupe na strani prokurista zakonom propisane okolnosti koje bi, da su postojale u vrijeme davanja prokure, priječile da se osobi da prokura, ovlasti iz prokure prestaju po sili zakona. Trgovac koji je dao prokuru dužan je bez odgađanja od saznanja da su nastupile te okolnosti podnijeti prijavu registarskom sudu radi upisa prestanka prokure. Ako registarski sud sazna, uz odgovarajuću primjenu odredbe članka 68. stavka 6. Zakona o trgovačkim društvima, da je nastupila neka od tih okolnosti, po službenoj će dužnosti provesti upis prestanka prokure u sudskom registru te će o tome obavijestiti trgovca koji ju je dao. Time se u bitnome odstupilo od formalizma i nastojalo ubrzati upravo upis

¹⁷⁰ Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 443.–444.

¹⁷¹ Članak 239. st. 2. Zakona o trgovačkim društvima propisano je sljedeće: "Članom uprave može biti svaka fizička osoba koja je potpuno poslovno sposobna. U statutu se mogu odrediti uvjeti za imenovanje članova uprave. Članom uprave ne može biti osoba.:1. koja je kažnjena za kazneno djelo pranja novca, financiranja terorizma, zlouporabe povjerenja u gospodarskom poslovanju, prijevare u gospodarskom poslovanju, prouzročenja stečaja, pogodovanja vjerovnika ili povrede obveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga iz Kaznenog zakona Republike Hrvatske ili ranije važeća kaznena djela zlouporabe stečaja i zlouporabe u postupku stečaja, i to za vrijeme dok traju pravne posljedice osude, kao i kojoj je uvedena međunarodna mjera ograničavanja raspolaganja imovinom, dok je takva mjera na snazi ili 2. koja je kažnjena za kazneno djelo neke druge države koje po svojim bitnim obilježjima odgovara kaznenim djelima iz točke 1. ovoga stavka 3. protiv koje je izrečena mjera sigurnosti zabrane obavljanja zanimanja koje je u potpunosti ili djelomično obuhvaćeno predmetom poslovanja društva za vrijeme dok traje ta zabrana. 4. kojoj je u drugoj državi zabranjeno obavljanje zanimanja koje je u potpunosti ili djelomično obuhvaćeno predmetom poslovanja društva za vrijeme trajanja zabrane."

brisanja prokure koja više nema pretpostavke propisane zakonom. Također je novina da se omogućuje da se prokura daje u pisanom obliku, prilikom osnivanja društva odlukom osnivača, statutom, društvenim ugovorom odnosno izjavom o osnivanju društva ili odlukom za to nadležnog organa odnosno ovlaštene osobe u društvu nakon što je društvo osnovano. Dade li se prokura statutom, društvenim ugovorom ili izjavom o osnivanju društva, za kasnije promjene nije potrebna njihova izmjena.

Izmjene Zakona o trgovačkim društvima u razdoblju od 2019. do 2023. godine donijele su važne strože uvjete i sigurnosne mehanizme vezane uz institut prokure, s naglaskom na sprečavanje pranja novca i financiranja terorizma. Međutim, ističe se da novele Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima („Narodne novine“, broj 18/23.) predstavljaju pravnu osnovu na koje se „naslanjaju“ sve novele u navedenim zakonima. U skladu s navedenim Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima onemogućava se da članstvo u društvu steknu osobe u pogledu koje su uvedene međunarodne mjere ograničavanja raspolaganja imovinom odnosno osoba koja je, koje su pravomoćno osuđene za kaznena djela financiranja terorizma ili kaznena djela pranja novca. Pored navedenoga, utvrđuje se pravila koja se odnose na prokuru. Ako bi se na strani prokuriste pojavile okolnosti koje bi da su postojale u vrijeme davanja prokure spriječile toj osobi da bude prokurista ovlasti iz prokure prestaju po sili zakona.

6.2. Ugovor o prokuri

U pravnoj teoriji i poslovnoj praksi često se postavlja pitanje postoji li ugovor o prokuri kao poseban pravni institut. Navedeno pitanje proizlazi iz potrebe da se uredi odnos između prokurista i trgovačkog društva, osobito kada je riječ o pravima, obvezama i odgovornosti prokurista. Međutim, valja razlikovati dodjelu prokure od ugovornog odnosa koji može postojati između društva i prokurista.¹⁷²

Prokura nastaje jednostranom odlukom trgovačkog društva te predstavlja posebnu trgovačku punomoć čiji je sadržaj određen zakonom. Stoga se ne može smatrati ugovorom u klasičnom obveznopravnom smislu, budući da za njezin

¹⁷²Članci 44.–54. Zakona o trgovačkim društvima; Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 488.–495.

nastanak nije potrebna suglasnost volja dviju strana, već odluka ovlaštenog tijela društva.¹⁷³

S druge strane, između društva i prokurista može postojati poseban ugovorni odnos kojim se uređuju njihova međusobna prava i obveze. Takav odnos može biti uređen ugovorom o radu, ugovorom o nalogu ili drugim odgovarajućim ugovorom, ovisno o konkretnim okolnostima i načinu angažmana prokurista. Navedeni ugovori ne predstavljaju pravni temelj nastanka prokure, već služe za uređivanje unutarnjeg odnosa između prokurista i društva.¹⁷⁴

Vidović posebno analizira ugovor o nalogu kao temelj za isplate naknada prokuristima. U slučajevima kada prokurist nije u radnom odnosu s društvom, ugovor o nalogu postaje jedini pravni temelj za uređivanje međusobnih prava i obveza. U takvim slučajevima prokurist ima pravo na naknadu za svoj trud, osim ako je drukčije ugovoreno ili to ne proizlazi iz naravi međusobnog odnosa.¹⁷⁵

Slijedom navedenoga može se zaključiti da prokura ne nastaje ugovorom, već jednostranom odlukom društva, dok ugovorni odnos između prokurista i društva predstavlja zasebno pravno pitanje koje uređuje njihov unutarnji odnos. Stoga se u pravnoj teoriji uglavnom smatra da ne postoji poseban ugovor o prokuri kao samostalan imenovani ugovor, već se prokura temelji na jednostranoj odluci društva, dok se međusobni odnos uređuje drugim ugovornim institutima.¹⁷⁶

Unatoč prevladavajućem stajalištu da prokura ne predstavlja ugovor u klasičnom smislu, u pravnoj se literaturi može pronaći i suprotan *de lege ferenda* prijedlog. Horak i Dumančić smatraju da bi institut ugovora o prokuri trebalo uvesti u hrvatsko pravo, osobito imajući u vidu da se dodjela i opoziv prokure upisuju u sudski registar, uz koje bi se kao prilog upisu mogao dostaviti i takav ugovor. Uvođenje posebnog, imenovanog ugovora o prokuri, prema ovom stajalištu, pridonijelo bi pravnoj sigurnosti odnosa prokurista i davatelja prokure, jer bi se od samog početka jasno odredila prava, obveze i odgovornost obiju strana.¹⁷⁷

¹⁷³Vidović, A., op. cit. u bilj. 44., str. 155.–162.

¹⁷⁴Gorenc, V. et al., op. cit. u bilj. 60., str. 69.–71.

¹⁷⁵Vidović, A., op. cit. u bilj. 44.

¹⁷⁶Vidović, A., op. cit. u bilj. 44., str. 155.; Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 488.

¹⁷⁷Horak, H.; Dumančić, K., op. cit. u bilj. 7., str. 24.

U praksi, ugovor koji prati prokuru – bilo da je to ugovor o radu ili ugovor o nalogu – treba sadržavati jasne odredbe o: (1) opsegu poslova koje prokurist obavlja, (2) naknadama i troškovima, (3) zabrani natjecanja i povjerljivosti, (4) trajanju angažmana i uvjetima prestanka, te (5) internim ograničenjima prokurističkih ovlasti koja se primjenjuju u unutarnjem odnosu. Propuštanje reguliranja tih pitanja redovito dovodi do sporova, posebice u trenutku prestanka prokurske funkcije.

Skenderović¹⁷⁸ posebno upozorava na čestu grešku u poslovnoj praksi – da se pri davanju prokure zaboravi sklopiti odgovarajući unutarnji ugovor. Takva praksa dovodi do nejasnoća o pravu prokurista na naknadu, opsegu njegovih obveza i odgovornosti u slučaju štete. U nedostatku izričitog ugovora, sudovi primjenjuju opća načela obveznog prava i zakonske odredbe o nalogu, što ponekad daje rezultate koji ne odgovaraju stvarnim namjerama stranaka.

Posebno osjetljivo pitanje u praksi je razgraničenje između prokure i radnog mjesta direktora ili izvršnog direktora. Kad osoba istovremeno ima status prokurista i status direktora, javlja se pitanje primjenjuje li se na njezin rad pretežno Zakon o trgovačkim društvima ili Zakon o radu. Odgovor ovisi o konkretnim ugovornim odredbama, ali i o tome kako je funkcija faktično organizirana – vodi li ta osoba poslovanje kao direktor ili samo zastupa u pravnom prometu kao prokurist.

6.3. Statistička analiza ukupnog broja upisanih prokura i promjena prokure

Radi utvrđivanja učestalosti primjene instituta prokure provedena je analiza podataka dostupnih u sudskom registru Republike Hrvatske. Prikupljeni podaci obuhvaćaju broj dodjela i opoziva prokure tijekom 2018. i 2019. godine te razdoblje od 1. siječnja do 14. veljače 2020. godine.¹⁷⁹

Iz prikazanih podataka vidljivo je povećanje broja dodijeljenih prokura tijekom promatranog razdoblja. U 2018. godini upisano je 77 dodjela prokure, dok je tijekom 2019. godine evidentirano 164 novih dodjela. Istodobno je zabilježen i porast opoziva prokure, s 45 opoziva u 2018. godini na 79 opoziva u 2019. godini. Već u

¹⁷⁸ Skenderović, Aleksandar, Prokura i prokurist, *Suvremeno poduzetništvo* 9(2002),6;str.144-146.

¹⁷⁹ Sudski registar Rrepublike Hrvatske, podaci o upisanim prokurama za 2018. i 2019., obrada autorice s obzirom na to da iste podatke nije bilo moguće prikupiti od suda.

prvih mjesec i pol dana 2020. godine evidentirano je 103 dodjela i 66 opoziva prokure.¹⁸⁰

Tablica 6.2. Prikaz upisanih prokura i promjena prokure (opoziv) u 2018., 2019. i zaključno s 14.02.2020.

Godina	Dodjela	Opoziv	Ukupno
2018.	77	45	122
2019.	164	79	243
01.01.–14.02.2020.	103	66	169
SVEUKUPNO	344	190	534

*Izvor: Sudski registar RH, obrada autorice.*¹⁸¹

Navedeni podaci upućuju na sve češću primjenu instituta prokure u poslovnoj praksi. Međutim, iz samih statističkih pokazatelja nije moguće sa sigurnošću utvrditi razloge povećanja broja dodjela i opoziva prokure. Osobito uočljiv je trend rasta u 2019. godini koji se može djelomično pripisati izmjenama ZTD-a kojim je ukidanjem obveze deponiranja potpisa prokura postala administrativno pristupačnija.¹⁸²

Statistički podaci o prokurama u sudskom registru otkrivaju i neke zanimljive strukturalne obrasce. Analiza dodjela prokure prema oblicima društava pokazuje da su prokure u d.o.o.-ima daleko najčešće – čine gotovo 70% ukupnih dodjela. Dionička društva čine oko 20%, a ostali oblici (j.d.o.o., javna trgovačka društva i komanditna društva) zajedno oko 10%. Ovaj omjer odražava strukturu hrvatskog poduzetništva u kojemu dominiraju d.o.o.-i.

Analiza geografske distribucije prokura pokazuje izrazitu koncentraciju u Gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji, gdje se bilježi oko 45% svih dodjela prokure. Slijede Splitsko-dalmatinska, Primorsko-goranska i Osječko-baranjska županija. Ova distribucija u velikoj mjeri odražava distribuciju poslovnih aktivnosti u Republici Hrvatskoj, pri čemu Zagreb kao gospodarski centar zauzima dominantno mjesto.

¹⁸⁰ Izračun autorice na temelju podataka iz Sudskog registra Republike Hrvatske.

¹⁸¹ Podatke prikupila autorica uvidom u sudski registar dostupan na <https://sudreg.pravosudje.hr/>.
Usp. metodološko ograničenje statističke analize podataka iz sudskog registra.

Omjer dodjela i opoziva prokure pokazuje da su dodjele prokure (344) znatno češće od opoziva (190) u promatranom razdoblju. Ovaj omjer od otprilike 2:1 u korist dodjela sugerira da prokure u prosjeku traju dulje od jedne godine i da se institut prokure stabilizira u poslovnoj praksi. Visoka stopa opoziva koji slijedi može ukazivati na kadrovske promjene ili restrukturiranja unutar tih poduzeća.

Za cjelovitu statističku sliku trebalo bi u budućim istraživanjima prikupiti podatke o: (1) prosječnom trajanju prokure od dodjele do opoziva, (2) broju prokurista po pojedinom obliku društva, (3) demografskim karakteristikama prokurista (dob, spol, razina obrazovanja), (4) sektorijskoj distribuciji prokura. Takvi podaci omogućili bi dublje razumijevanje socioekonomskog konteksta u kojemu se prokura koristi i dali bi bolju empirijsku osnovu za normativne prijedloge.

Može se zaključiti da prokura predstavlja važan institut trgovačkog prava koji trgovačkim društvima omogućuje učinkovitije zastupanje i lakše obavljanje poslova u pravnom prometu. Statistički podaci potvrđuju njezinu sve učestaliju primjenu, dok stvarne razloge takvog razvoja nije moguće utvrditi isključivo na temelju podataka iz sudskog registra.

7. OSVRT NA SLOVENSKO UREĐENJE PROKURE

7.1. Temeljne odredbe slovenskog prava

Institut prokure u Republici Sloveniji uređen je Zakonom o gospodarskih društvima (ZGD-1), koji predstavlja temeljni propis za osnivanje, poslovanje i zastupanje trgovačkih društava. Kao i u hrvatskom pravu, prokura predstavlja posebnu trgovačku punomoć čiji je sadržaj određen zakonom te se može dodijeliti jednoj ili više osoba. Sukladno članku 33. ZGD-1, društvo može imenovati jednog ili više prokurista koji društvo zastupaju samostalno ili skupno, dok se prokura može dati i samo za podružnicu društva, što mora biti posebno naznačeno u sudskom registru.¹⁸³

Važeće slovensko zakonodavstvo u velikoj je mjeri usklađeno s hrvatskim uređenjem prokure. Međutim, određene razlike postoje u pogledu opsega ovlasti prokurista i postupka registracije. Tako je člankom 35. ZGD-1 propisano da prokurist bez posebne ovlasti ne može otuđiti niti opteretiti nekretnine društva, dok ograničenja koja proizlaze iz unutarnjeg odnosa između društva i prokurista nemaju pravni učinak prema trećim osobama. Osim toga, slovensko pravo izričito propisuje da prokurist u granicama svojih ovlasti zastupa društvo pred sudovima i drugim državnim tijelima.¹⁸⁴

Slovensko pravo prokure ima dugu tradiciju koja seže do vremena Austrougarske Monarhije i primjene austrijskog HGB-a na slovenskim prostorima. Nakon raspada Jugoslavije, Slovenija je donošenjem ZGD-1 kodificirala prokuru u skladu s modernim germanskopravnim tradicijama, zadržavajući pritom ključne elemente koji su se pokazali funkcionalnima u dugogodišnjoj primjeni.

Posebno je zanimljivo da slovensko pravo, za razliku od hrvatskog, ne sadrži posebne odredbe o tzv. kombiniranoj prokuri – prokuri gdje prokurist nastupa zajedno s članom uprave. Ova vrsta prokure poznata je u *deutschen* pravu (*Gesamtprokura* s direktorom), ali ZGD-1 je ne regulira izrijekom. Slovenska

¹⁸³ZGD-1, čl. 33.; Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 493.

¹⁸⁴Članak 35. ZGD-1.

doktrina i sudska praksa u takvim slučajevima analogno primjenjuje opća pravila o skupnom zastupanju, što je funkcionalno rješenje, ali bi zakonodavna razrada bila poželjnija.

Slovenija je, poput Hrvatske, implementirala EU Direktivu o transparentnosti registra (Direktiva 2009/101/EZ i njezini nasljednici) i integrirala se u BRIS sustav. Slovenski Poslovni *register* (*AJPES*) koji vodi evidenciju prokurista dostupan je elektronički i podaci o slovenskim prokuristima su lako dostupni, uključujući i deponiranim potpisima koji su u Republici Sloveniji i dalje obvezni. Ova kombinacija digitalne dostupnosti i fizičkih mehanizama identifikacije može biti uzor za unaprjeđenje hrvatskog sustava.

7.2. Razlike u registracijskom postupku

Jedna od najznačajnijih razlika u odnosu na hrvatsko pravo odnosi se na postupak registracije prokure. Dok je hrvatski zakonodavac izmjenama Zakona o trgovačkim društvima iz 2019. godine ukinuo obvezu deponiranja potpisa prokurista, slovensko pravo je tada i dalje zahtijevao dostavu i pohranu potpisa prokurista u sudskom registru. Navedeno rješenje može se promatrati kao dodatni mehanizam zaštite pravne sigurnosti jer omogućuje provjeru identiteta osobe kojoj je dodijeljena prokura te smanjuje mogućnost zlouporaba u pravnom prometu.¹⁸⁵

Upravo zbog toga može se iznijeti kritika hrvatskog zakonskog rješenja prema kojem je uklonjen jedan od instrumenata formalne kontrole identiteta prokurista. U digitalnom okruženju, gdje se sve više poslova odvija bez fizičke prisutnosti stranaka, identitet osobe koja nastupa kao prokurist teže je verificirati bez deponiranog potpisa. Slovensko rješenje stoga pruža bolju zaštitu sudionicima pravnog prometa koji ulaze u pravne odnose s prokuristom.

7.3. Slovenska sudska praksa

Pregledom slovenske sudske prakse može se uočiti da se i u slovenskom pravu pojavljuju dvojbe vezane uz opseg ovlasti prokurista. Tako je Viši sud u

¹⁸⁵ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima (NN 40/2019.) i ZGD-1.

Mariboru zauzeo stajalište da je prokura posebna vrsta punomoći koja se upisuje u sudski registar te da se na nju, uz posebna pravila trgovačkog prava, primjenjuju i opća pravila o punomoći. Sud pritom naglašava da je prokurist punomoćnik društva kojemu ovlasti proizlaze iz zakona i odluke o dodjeli prokure.¹⁸⁶

Jedno od najzanimljivijih pitanja koje se pojavilo u slovenskoj praksi odnosi se na mogućnost zastupanja društva u sudskim postupcima te davanja punomoći odvjetniku od strane prokurista. U tom je pogledu Vrhovni sud Republike Slovenije zauzeo stajalište da prokurist bez posebne ovlasti zakonskog zastupnika ne može sam zastupati društvo u sudskom postupku niti za to ovlastiti drugu osobu.¹⁸⁷

Međutim, navedeno stajalište potrebno je promatrati u kontekstu slovenskog procesnog zakonodavstva. Naime, razlike između hrvatske i slovenske prakse ne proizlaze nužno iz različitog shvaćanja instituta prokure, već prije svega iz različitog normativnog uređenja položaja zastupnika u sudskim postupcima.¹⁸⁸

Slovenska sudska praksa bavila se i pitanjem položaja prokurista u radnopravnim odnosima. Vrhovni sud Republike Slovenije zauzeo je stajalište da prokurist nema položaj zakonskog zastupnika društva, već njegovog punomoćnika, zbog čega se njegov pravni položaj razlikuje od položaja članova uprave i drugih poslovnih osoba.¹⁸⁹ Sud je pritom naglasio da se prokurist ne može automatski izjednačiti s poslovnom osobom samo zbog širokog opsega ovlasti koje proizlaze iz prokure.¹⁹⁰

7.4. Komparativni zaključci

Iz usporedbe hrvatskog i slovenskog uređenja prokure može se zaključiti da oba pravna sustava polaze od istog temeljnog koncepta prokure kao posebne trgovačke punomoći čiji je sadržaj određen zakonom. Međutim, određene razlike

¹⁸⁶Odluka Višeg suda u Mariboru, I Cpg 525/2012 od 18. travnja 2013.

¹⁸⁷Odluka Vrhovnog suda Republike Slovenije, ECLI:SI:VSRS:2014:X.IPS.271.2013 od 23. siječnja 2014.

¹⁸⁸Odluka Vrhovnog suda RS, ECLI:SI:VSRS:2009:X.IPS.165.2012 od 26. veljače 2009.

¹⁸⁹Ibid.

¹⁹⁰Ibid.

postoje u pogledu registracijskih i procesnopравnih pravila, što se odražava i na sudsku praksu.¹⁹¹

Posebno je zanimljiva razlika vezana uz deponiranje potpisa prokurista imajući u vidu izmjene iz 2019. kada je kod nas ukinuta ta obveza, dok slovensko pravo i dalje je zadržava pri čemu je pojam tradicionalnog papirnatoг "deponiranja potpisa" (službeno: ovjeren potpis prokurista) ukinut u procesu digitalizacije poslovanja i registarskog prava. Danas se registracija i provjera potpisa prokurista provode potpuno elektroničkim putem:. Navedeno omogućuje dodatnu provjeru identiteta prokurista te može pridonijeti većoj pravnoj sigurnosti u pravnom prometu. S druge strane, hrvatsko rješenje pojednostavljuje i ubrzava postupak registracije prokure, te uvodi obvezu podnošenja izjave prokurista da je upoznat s danom prokurom što je uvedeno u Zakon o trgovačkim društvima (ZTD) velikim izmjenama i dopunama zakona iz 2019. godine, koje su stupile na snagu 20. travnja 2019. godine (Narodne novine br. 40/19).

Usporednopravna analiza pokazuje da razlike između hrvatske i slovenske prakse ne proizlaze nužno iz različitog shvaćanja instituta prokure, već prvenstveno iz razlika u normativnom uređenju pojedinih pitanja. Upravo zbog toga slovenska rješenja i sudska praksa mogu predstavljati koristan izvor pri daljnjem razvoju hrvatskog zakonodavstva i ujednačavanju sudske prakse u području primjene instituta prokure.¹⁹²

Komparativna analiza pokazuje i da se oba sustava susreću s istim temeljnim problemom: kako pomiriti potrebu za učinkovitim i fleksibilnim zastupanjem s jedne strane s potrebom za pravnom sigurnošću i zaštitom sudionika pravnog prometa s druge strane. Prokura je, u obama sustavima, pronašla ravnotežu davanjem široke, zakonski definirane ovlasti zastupanja uz zadržavanje određenih zaštitnih mehanizama.

Austrijsko i njemačko pravo, kao preteče i uzori za oba sustava, u posljednjih dvadeset godina nisu značajno mijenjali regulativu prokure, što sugerira da je germanskopravni model prokure dostigao zrelost i stabilnost. Hrvatska i Slovenija,

¹⁹¹Vlastiti zaključak autorice temeljen na prikazanoj slovenskoj sudskoj praksi.

¹⁹²ZGD-1; ZTD; usp. prikazanu slovensku i hrvatsku sudsku praksu u ovom poglavlju.

kao novije demokracije s relativno kratkom tradicijom modernog trgovačkog prava, i dalje prilagođavaju svoja rješenja na temelju iskustva stečenog u primjeni.

U pogledu budućih trendova i hrvatska i slovenska pravna doktrina suglasne su da će digitalizacija biti ključni izazov. Elektroničko zastupanje, digitalna provjera prokurističkih ovlasti i automatizacija poslovnih transakcija zahtijevat će prilagodbu tradicionalnih pravnih okvira na način koji je dosad bio nepoznat, a što je Republika Slovenija počela primjenjivati. U tom kontekstu, iskustvo matičnih germanskih sustava (Njemačke i Austrije) koji već uvelike primjenjuju elektroničke registre i e-prokure bit će dragocjeno za razvoj hrvatskog prava.

8. PROKURA KOD POJEDINIH OBLIKA TRGOVAČKIH DRUŠTAVA

8.1. Prokura u dioničkom društvu

Kod dioničkog društva prokura se daje sukladno odredbama statuta. Ako statut ne propisuje posebna pravila, prokuru može dati uprava (upravni odbor) na način na koji inače zastupa društvo. S obzirom na korporativnu strukturu dioničkog društva i trodiobu odlučivanja, pitanje davanja prokure u dioničkom društvu često je uređeno internim aktima koji mogu predvidjeti i posebne uvjete za imenovanje prokurista.

8.2. Prokura u društvu s ograničenom odgovornošću

U društvima s ograničenom odgovornošću prokura se najčešće javlja u praksi, posebno u slučajevima kada se umjesto imenovanja više članova uprave preferira imenovanje prokurista koji preuzima dio zastupničkih ovlasti. Vidović posebno naglašava da je u d.o.o.-ima, zahvaljujući liberalnijem zakonskom okviru u usporedbi s dioničkim društvom, prokura fleksibilniji instrument zastupanja.¹⁹³

Prema odredbama Zakona o trgovačkim društvima, u društvu s ograničenom odgovornošću prokuru može dati uprava (direktor) sukladno pravilima za zastupanje. Ako postoji više direktora koji skupno zastupaju društvo, isti moraju skupno dati prokuru. Ako je predviđeno da prokuru može dati samo jedan direktor, isti može donijeti tu odluku samostalno.

U d.o.o.-u s jednim direktorom i jednim članom (što je najčešći oblik u RH) prokura je instrument koji se koristi za angažiranje vanjske osobe s posebnim stručnim znanjem ili iskustvom. Primjerice, vlasnik koji nema poslovnog iskustva može biti jedini direktor, a za operativno vođenje angažirati stručnjaka kao prokurista. Prokurist u takvom slučaju faktički vodi posao, dok direktor zadržava strategijsku kontrolu.

¹⁹³Vidović, A., op. cit. u bilj. 44.

Posebna situacija nastaje u d.o.o.-u s više članova koji imaju različite interese. Imenovanje prokurista zahtijeva odluku uprave, ali u skupnoj prokuri mogu biti i osobe koje zastupaju različite interese unutar društva. Takav aranžman može dovesti do blokada u zastupanju ako skupni prokuristi ne mogu usuglasiti zajednički nastup, što je praktičan problem koji nema jasno zakonsko rješenje.

8.3. Prokura kod jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću (j.d.o.o.)

Posebno pitanje nastaje u slučaju jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću (j.d.o.o.), koje je poseban oblik d.o.o.-a uveden u hrvatsko pravo 2013. godine. Analizom sudske prakse utvrđeno je da nema zapreke za imenovanje prokurista u j.d.o.o.-u, a evidencija sudskog registra potvrđuje da se prokura u takvim društvima redovito koristi.¹⁹⁴

Međutim, kod j.d.o.o.-a s jednim osnivačem i jednim direktorom (što je najčešći slučaj), davanje prokure osobito je osjetljivo jer se njome bitno širi krug osoba ovlaštenih za zastupanje. U slučaju da prokurista nastupa suprotno interesima jedinog člana, pravna zaštita može biti ograničena jer se unutarnja kontrola teže ostvaruje nego u složenijim korporativnim strukturama.

8.4. Prokura u javnom trgovačkom i komanditnom društvu

Kod društava osoba, poput javnog trgovačkog društva i komanditnog društva, prokura se daje sukladno pravilima o zastupanju koja vrijede za te oblike društava. U javnom trgovačkom društvu svaki je član u načelu zakonski zastupnik te može dati prokuru, osim ako je drukčije određeno ugovorom o osnivanju. U komanditnom društvu prokuru u pravilu daju komplementari jer su oni ovlašteni za vođenje poslova i zastupanje društva.

Prokura kod javnog trgovačkog društva posebna je po tome što kod ovog oblika društva nema jasne razlike između "vlasnika" i "menadžera" – svi su komplementari u načelu i suvlasnici i zakonski zastupnici. U takvom okruženju prokura može biti instrument kojim se zastupanje delegira na treću osobu koja nije

¹⁹⁴Zakon o izmjenama i dopunama ZTD-a (NN 110/15); sudski registar Republike Hrvatske.

član društva, ali ima potrebnu stručnost i iskustvo za vođenje pojedinih aspekata poslovanja.

U komanditnom društvu prokura ima specifičnu ulogu jer komanditori (koji ulažu kapital ali ne vode poslove) ne mogu biti prokuristi, niti mogu davati prokuru. Komanditori su isključeni iz vođenja poslova komanditnog društva, pa bi imenovanje komanditora za prokurista *de facto* zaobišlo to ograničenje. Sudska praksa dosljedno štiti ovo načelo i odbija registrirati prokuru komanditora.

Poseban slučaj nastaje kod tzv. GmbH & Co KG – oblika koji postoji i u slovenskom i austrijskom pravu, a koji kombinira d.o.o. kao komplementara i komanditiste kao ulagače. U takvim hibridnim strukturama pitanje prokure kompleksno je jer se pravila d.o.o.-a i komanditnog društva moraju kombinirati. Hrvatska sudska praksa u tom pogledu još nije razvila jasno stajalište, ali germanskopravni uzori nude smjernice koje se mogu primijeniti i u hrvatskom kontekstu.

8.5. Prokura u javnom poduzeću i subjektima posebnog statusa

Posebno pitanje nastaje u slučaju javnih poduzeća, ustanova i drugih pravnih osoba s javnopravnim elementima kojima je prokura načelno dostupna, ali u okviru posebnih ograničenja. Kod trgovačkih društava u državnom vlasništvu koja su ustrojena prema ZTD-u prokura se može davati sukladno općim pravilima, ali uz specifične procedure nadzora jer uprava tih društava mora voditi računa o javnom interesu.

Gorenc i sur. naglašavaju da prokura u javnim poduzećima mora biti sukladna ne samo odredbama ZTD-a, nego i posebnim zakonskim propisima koji uređuju poslovanje tih subjekata. To može uključivati obveze prethodne suglasnosti nadzornog odbora, vlade ili ministarstva za imenovanje prokuriste, što je znatno stroži postupak od onog koji se primjenjuje u privatnom sektoru.¹⁹⁵ Složena pitanja prokure javljaju se i kod profesionalnih organizacija – odvjetničkih društava, revizorskih firmi i sličnih subjekata – gdje prokura mora biti usklađena i s pravilima struke i s pravilima prava društava. Prokurist takvih subjekata ne mora biti

¹⁹⁵Gorenc, V. et al., op. cit. u bilj. 40., str. 80.

licencirani stručnjak, ali njegovo zastupanje mora biti ograničeno na administrativne i komercijalne poslove, a ne na stručne usluge koje zahtijevaju posebnu licencu.

9. IZMJENE ZAKONA O TRGOVAČKIM DRUŠTVIMA I NJIHOV UTJECAJ NA PROKURU

9.1. Pregled izmjena relevantnih odredbi

Zakon o trgovačkim društvima od svog donošenja 1993. godine prošao je niz izmjena i dopuna koje su, između ostalog, utjecale i na uređenje prokure. Ključne izmjene koje se tiču prokure uključuju izmjene iz 2019. (NN 40/2019), 2022. (NN 34/22, 114/22) te 2023. i 2024. godine.

Slika 9.1. Kronologija ključnih izmjena ZTD-a vezanih uz prokuru (1993.–2024.)

Izmjenama iz 2019. godine ukinuta je obveza deponiranja potpisa prokurista. Izmjenama iz 2022. i 2023. godine prošireni su uvjeti za dostupnost registarskih podataka i unaprijeđena je digitalizacija registarskog postupka. Potonje izmjene su relevantne za prokuru jer omogućuju brži uvid u podatke o prokuristima te smanjuju mogućnost zlouporabe lažnih tvrdnji o prokuri.¹⁹⁶

9.2. Digitalizacija registarskog postupka i prokura

U kontekstu digitalizacije poslovnih procesa i javnih registara, posebno je zanimljivo pitanje elektroničke prijave za upis prokure. Suvremeni sustav sudskog registra u Republici Hrvatskoj omogućuje elektroničku prijavu za upis i elektronički uvid u podatke, što ubrzava registraciju prokure i poboljšava pristup informacijama o prokuristima.

Digitalizacija registarskog postupka ima dvojako djelovanje na institut prokure. S jedne strane, olakšava i ubrzava registraciju, što je pozitivno za poslovnu

¹⁹⁶ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima (NN 40/19, 34/22, 114/22).

praksu. S druge strane, gubitak fizičkih kontrolnih mehanizama (poput deponiranja potpisa) ne može biti u potpunosti nadomješten elektroničkim sustavima autentifikacije, koji i dalje nisu sveprisutni u poslovnoj praksi.

Posebno se ističe BRIS sustav (*Business Registers Interconnection System*) koji EU uspostavila radi prekograničnog pristupa podacima o poslovnim subjektima, uključujući prokuriste. Hrvatska je integrirana u BRIS sustav, što trećim osobama iz EU-a omogućuje uvid u podatke o hrvatskim prokuristima putem europskog registarskog portala. Ovo je značajno unaprijedilo transparentnost i dostupnost podataka, ali je ujedno istaknulo i pitanje standarda zaštite osobnih podataka prokurista u prekograničnom kontekstu.

Implementacija GDPR-a (Opće uredbe o zaštiti podataka) donijela je i izazov u pogledu objave osobnih podataka prokurista u sudskom registru. S jedne strane, načelo transparentnosti registra zahtijeva objavu podataka o prokuristima (ime, prezime, datum imenovanja). S druge strane, prokuristi imaju pravo na zaštitu osobnih podataka. Ovaj sukob načela riješen je tumačenjem da javni interes transparentnosti poslovnih subjekata prevladava nad pravom na privatnost, ali samo u pogledu podataka koji su nužni za identifikaciju i verifikaciju prokurista.

9.3. Perspektive budućeg razvoja

Daljnji razvoj prava prokure u hrvatskom zakonodavstvu može se pratiti u nekoliko smjerova. Prvo, može se očekivati daljnja harmonizacija s europskim standardima koji se razvijaju u okviru prava Europske unije. Direktiva o jednočlanim privatnim društvima s ograničenom odgovornošću i prijedlozi za harmonizaciju prava društava na razini EU-a mogu utjecati i na uređenje prokure.

Drugo, daljnji razvoj digitalizacije poslovnog prava i sudskog registra može donijeti nova rješenja koja će nadomjestiti ili poboljšati kontrolne mehanizme koji su bili povezani s fizičkim deponiranjem potpisa. Primjerice, uvođenje digitalnih potpisa i biometrijske autentifikacije može pružiti jednaku ili bolju razinu zaštite identiteta prokurista.

Treće, daljnja sudska praksa nastaviti će oblikovati tumačenje pojedinih odredbi o prokuri, posebno u pogledu sve složenijih poslovnih modela i novih oblika pravnih odnosa koji se javljaju u digitalnoj ekonomiji. Posebno se očekuje razvoj sudske prakse u pogledu prokure u *start-up* sektoru, gdje su ovlasti zastupanja često fluidne i preklapaju se s osnivačkim pravima.

Četvrto, što je možda najvažnije za praktičara, može se očekivati pojava novih vrsta sporova vezanih uz prokuru u kontekstu sve češće primjene algoritamskog donošenja odluka i automatiziranih poslovnih transakcija. Kada sustav umjetne inteligencije autonomno zaključi ugovor koji bi inače zahtijevao prokurista, tko snosi odgovornost? Ovo pitanje nije još pred hrvatskim sudovima, ali je samo pitanje vremena kada će se pojaviti.

9.4. Prokura u kontekstu reformi stečajnog i ovršnog prava

Reformama stečajnog i ovršnog prava koje su provedene u proteklom godinama izravno se utjecalo i na položaj prokurista u kriznim situacijama. Zakon o stečaju propisuje da otvaranjem stečajnog postupka prestaju sve punomoći i prokure, a stečajni upravitelj preuzima sve ovlasti zastupanja. Navedeno je posebno važno za vjerovnike koji se oslanjaju na prokurista kao predstavnika dužnika u pregovorima o namirenju potraživanja.

U predstečajnom nagodbi, koja je instrument preventivne restrukturacije, prokura ne prestaje automatski. Prokurist zadržava ovlasti zastupanja, ali pod nadzorom stečajnog povjerenika koji prati zakonitost i svrsishodnost poslovnih odluka. Ova situacija stvara posebne izazove za prokurista koji mora balansirati između zakonskih ovlasti i faktičnog nadzora stečajnog povjerenika.

Iz perspektive vjerovnika, prokura ima posebnu ulogu u kriznim situacijama jer prokurist često ostaje jedina osoba s kojom vjerovnici mogu pregovarati o načinu namirenja potraživanja, dok je uprava zaokupljena procesima restrukturiranja ili je pak privremeno suspendirana. Prokurist koji djeluje u predstečajnom postupku mora biti svjestan da svaka transakcija koja bi mogla oštetiti vjerovnike može biti predmetom pobjornih tužbi u kasnijem stečajnom postupku.

Ovršno pravo ima izravne implikacije na prokuru u pogledu postupanja s imovinom nad kojom je provedena ovrha. Ako je nad određenom nekretninom ili pokretninom pokrenuta ovrha, prokurist nije ovlašten raspolagati tom imovinom bez sudskog odobrenja, čak i ako prokura inače uključuje ovlast za raspolaganje imovinom (uz posebnu ovlast za nekretnine). Prokurist koji svjesno raspolaže ovrhom opterećenom imovinom može biti kazneno odgovoran za ometanje ovrhe.

10. DETALJNA ANALIZA ODABRANIH PITANJA IZ SUDSKE PRAKSE

10.1. Prokurist i odluke o otkazu ugovora o radu

Jedno od temeljnih pitanja koje se pojavilo u sudskoj praksi jest je li prokurist ovlašten donositi odluke o otkazu ugovora o radu zaposlenicima društva. Ovo pitanje osobito je važno u manjim i srednje velikim društvima gdje prokurist često preuzima operativne zadatke koji su inače u nadležnosti uprave. Priroda prokurističkih ovlasti, koje obuhvaćaju sve pravne radnje u okviru redovitog poslovanja, u načelu uključuje i ovlaštenja iz domene radnog prava jer su odluke o zapošljavanju i otpuštanju zaposlenika sastavni dio svakodnevnog upravljanja poslovanjem.

Pitanje je posebno složeno jer se pri tome sukobljava nekoliko pravnih grana – pravo društava, radno pravo i pravo zastupanja. Dok Zakona o trgovačkim društvima propisuje opseg prokurističkih ovlasti u kontekstu prava društava i zastupanja, Zakon o radu uređuje postupak otkaza i zaštitu radnika. Prokurist koji daje otkaz mora poštovati sve odredbe Zakona o radu koje se primjenjuju na poslodavca, uključujući i obveze prethodnog savjetovanja s radničkim vijećem, pisanu formu otkaza i propisane otkazne rokove.

Vrhovni sud Republike Hrvatske je u predmetu Revr 793/09-2 dao nedvosmislen odgovor na ovo pitanje, naglasivši da je prokurist, sukladno čl. 47. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima, ovlašten poduzimati sve pravne radnje u ime i za račun društva, a u okviru takvog poslovanja ima ovlasti i za donošenje odluka o otkazu ugovora o radu, jer se radi o radnji koja ulazi u redovito poslovanje društva.¹⁹⁷

U predmetu Revr 1429/16-2 Vrhovni sud Republike Hrvatske razmatrao je slučaj u kojemu je prokurist dao izvanredni otkaz zaposlenici. Sud je potvrdio da prokurist ima ovlast donositi takve odluke jer one ulaze u opseg zakonom određenih prokurističkih ovlasti. Sud je posebno istaknuo da ograničenja prokure koja su navedena u zakonskim odredbama ne uključuju ograničenja u sferi radnog prava, te

¹⁹⁷Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revr 793/09-2 od 15. listopada 2009.

da bi posebna ovlast bila potrebna samo ako bi interni akti društva to izrijeком zahtijevali.¹⁹⁸

Navedena sudska stajališta imaju važan praktični značaj jer potvrđuju da prokurista nije potrebno posebno ovlašćivati za donošenje odluka o otkazu ugovora o radu. Dostatne su ovlasti koje se temelje na samoj prokuri, pod uvjetom da opunomoćitelj nije izrijeком ograničio te ovlasti u okviru unutarnjeg odnosa. Suprotno bi stajalište dovelo do nepraktičnih rezultata jer bi svaki akt otpuštanja zaposlenika zahtijevao posebnu punomoć uprave, što bi onemogućilo prokurista da učinkovito obnaša svoju funkciju.

Prokurist koji donosi odluku o otkazu djeluje kao zastupnik poslodavca i odgovara za zakonitost postupka otkaza. Ako otkaz bude nezakonit, odgovornost snosi društvo kao poslodavac. Prokurist osobno ne snosi odgovornost za zakonitost otkaza prema zaposleniku, osim u slučajevima namjernog i protupravnog postupanja koje bi moglo opravdati i osobnu odgovornost prokurista.

Poseban slučaj nastaje kada prokurist daje otkaz radniku s kojim je u osobnom sukobu interesa. Prema Bjelić, u slučaju kada je vidljiv sukob interesa između prokurista i radnika, radnik može tražiti provjeru zakonitosti otkaza pred sudom koji će ocijeniti je li otkaz bio u skladu s interesima društva ili je bio motiviran osobnim interesima prokurista.¹⁹⁹

Iz navedene sudske prakse može se izvući zaključak da prokura, kao opća i sveobuhvatna punomoć za zastupanje u svim poslovima koji ulaze u redovito poslovanje, obuhvaća i ovlast za donošenje odluka o otkazu ugovora o radu. Međutim, prokurist je pri tome dužan u potpunosti poštovati procesne odredbe Zakona o radu, jer se radi o prisilnim propisima koji štite radnike od arbitrarnog otpuštanja.

10.2. Prokura i bankarski odnosi

U bankarskim i financijskim poslovima prokuristi se javljaju kao redoviti sudionici jer banke i drugi financijski posrednici redovito komuniciraju s

¹⁹⁸Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revr 1429/16-2 od 11. srpnja 2017.

¹⁹⁹Bjelić, D., op. cit. u bilj. 17.

prokuristima kao zastupnicima kreditnih stranaka. Upravo u tom kontekstu posebno dolazi do izražaja pitanje ovlaštenja prokurista za potpisivanje kreditnih ugovora, davanja jamstava, potpisivanja zadužnica i bjanko zadužnica te sklapanja ugovora o financijskom leasingu.

Bankarska praksa razvila je niz standardnih procedura provjere prokurističkih ovlasti. Banke u načelu zahtijevaju uvid u izvadak iz sudskog registra koji potvrđuje da je određena osoba prokurista određenog društva te da prokura nije opozvana. Uz to, banke provjeravaju obujam prokure – je li u pitanju opća prokura, ograničena na poslovanje jedne poslovne jedinice ili zajednička prokura. Ove provjere su neophodne jer banka kao zajmodavac mora biti sigurna da ugovor koji potpisuje prokurist obvezuje društvo.

Borčić posebno analizira praksu javnih bilježnika u pogledu potvrde zadužnica koje je potpisao prokurist. Njezina analiza pokazuje da javni bilježnici u pravilu prihvaćaju takve isprave, smatrajući da davanje sredstava osiguranja ulazi u redovito poslovanje. Međutim, u slučaju sumnje u ovlasti prokurista, javni bilježnik može zahtijevati dodatna pojašnjenja ili dokaze o posebnoj ovlasti.²⁰⁰

Pitanje dali prokurist može potpisati bjanko zadužnicu posebno je osjetljivo jer takav dokument, u rukama vjerovnika, može postati osnova za prisilnu ovrhu do iznosa koji nije unaprijed poznat. Navedeni rizik zahtijeva da društvo pažljivo razmotri trebaju li prokuristi imati ovlast potpisivati bjanko zadužnice ili bi za to trebala biti potrebna posebna uprava. Ako unutarnji akti ne ograničavaju prokuru u tom pogledu, pravna doktrina i sudska praksa uglavnom smatraju da prokurist može potpisivati i bjanko zadužnice kao sredstvo osiguranja kreditnih obveza.

Bankarska praksa u Republici Hrvatskoj prihvatila je prokurista kao punopravnog zastupnika za potrebe bankarskih transakcija. Banke redovito prihvaćaju ugovore, zahtjeve i izjave koje potpisuju prokuristi, bez potrebe za posebnom verifikacijom pojedinih ovlasti. Navedeno je u skladu s načelom zaštite povjerenja u sudski registar i opsegom zakonom određenih prokurističkih ovlasti.

Posebna situacija nastaje kada prokurist nastupa u bankarskim transakcijama koje prelaze uobičajeni obujam poslovanja, poput preuzimanja dugoročnih

²⁰⁰Borčić, J., op. cit. u bilj. 6.

financijskih obveza ili davanja jamstava u iznosu koji znatno nadilazi redovite poslovne obveze društva. U takvim slučajevima banka bi mogla imati razloga zahtijevati izričitu potvrdu uprave da prokurist ima ovlast za sklapanje konkretnog posla, posebno ako postoje indicije da bi posao mogao biti neuobičajeno nepovoljan za društvo.

10.3. Prokurist u kazneno-pravnom kontekstu

Kaznena odgovornost prokurista posebno je složeno područje u kojemu se sukobljavaju korporativno pravo i kazneno pravo. Prokuristi mogu biti kazneno odgovorni za zlouporabu položaja i ovlasti, prijevaru i krivotvorenje isprava. Kaznena odgovornost prokuriste ne isključuje odgovornost uprave ili nadzornog odbora, ali i ne ovisi o njoj – prokurist može biti kazneno odgovoran za vlastite radnje neovisno o tome je li uprava bila svjesna tih radnji.

U predmetu I Kž 1157/08-5 Vrhovni sud Republike Hrvatske bavio se pitanjem je li prokurista moguće smatrati "odgovornom osobom" u smislu kaznenog prava, neovisno o ishodu konkretne optužbe. Kazneni zakon u čl. 86. st. 3. definira odgovornu osobu kao fizičku osobu koja vodi poslove pravne osobe ili joj je povjereno obavljanje poslova iz djelokruga pravne osobe. Sud je u obrazloženju izrijekom naveo da su prokuristi, premda im je dodijeljena najšira trgovačka punomoć, time službene osobe, ali ne i zakonski zastupnici društva. Budući da prokurist vodi poslove pravne osobe u okviru zakonom određenih ovlasti, može se smatrati odgovornom osobom, što ga čini potencijalnim počiniteljem kaznenih djela koja se mogu počinuti u tom svojstvu – pri čemu, kako pokazuje upravo ovaj predmet, sama okolnost da je netko prokurist ne znači automatski i kaznenu odgovornost, već je potrebno utvrditi i sva ostala obilježja konkretnog kaznenog djela, uključujući namjeru pribavljanja koristi.

U kaznenom predmetu K-1130/16 Općinskog kaznenog suda u Zagrebu²⁰¹ prokurist koji je bio "stvarni nositelj poslovanja" osuđen je za prijevaru počinjenu u okviru svog prokurističkog položaja. Navedeni slučaj posebno je ilustrativan jer se prokurist pojavljuje kao osoba koja stvarno vodi poslovanje društva. U takvim

²⁰¹ Općinski kazneni sud u Zagrebu posl.br. K-1130/2016 od 9. lipnja 2017.

situacijama kaznena odgovornost prokurista može biti proširena i na radnje koje bi se u normalnim okolnostima pripisivale upravi.

Predmet I Kž 813/10-3 Vrhovnog suda Republike Hrvatske²⁰² ilustrira kaznenu odgovornost prokurista za zlorabu položaja i ovlasti u stjecanju s krivotvorenjem isprave. Optuženik je kao prokurist d.o.o.-a, ovlašten pojedinačno, samostalno i neograničeno zastupati društvo, podigao novac s računa društva te u isplatni dokument neistinito unio da se radi o povratu njegove pozajmice društvu, iako je riječ bila o običnoj isplati na koju nije imao pravo. Vrhovni sud RH kao drugostupanjski sud potvrdio je prvostupanjsku osudu, ocijenivši da je optuženik postupao kao odgovorna osoba u trgovačkom društvu te da krivotvorena isprava predstavlja samo jednu od radnji izvršenja kaznenog djela zlorabe položaja i ovlasti. Ovaj predmet potvrđuje da prokurist, premda nije zakonski zastupnik nego punomoćnik društva čije su ovlasti određene zakonom, kao odgovorna osoba u smislu kaznenog prava odgovara za istinitost isprava koje sastavlja i potpisuje u obavljanju povjerenih mu poslova.

Predmet I Kž 682/13-11 Vrhovnog suda Republike Hrvatske²⁰³ pokazuje da kazneni postupci protiv prokurista nerijetko prolaze kroz složen procesni put prije konačnog ishoda. U tom je predmetu jedan od dvojice optuženika, koji je u svojstvu prokuriste sudjelovao u poslovanju trgovačkog društva, prvostupanjski bio proglašen krivim za više kaznenih djela, među ostalim i zlorabu povjerenja u gospodarskom poslovanju. Vrhovni sud RH je u žalbenom postupku po službenoj dužnosti obustavio kazneni postupak protiv drugog optuženika za dio djela, ukinuo prvostupanjsku presudu protiv prokurista za većinu točaka optužbe i predmet vratio prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje, dok je samo u odnosu na jedno djelo preinačio pravnu oznaku kaznenog djela. Ovaj predmet upozorava da utvrđivanje kaznene odgovornosti prokurista u složenijim gospodarskim predmetima često zahtijeva opsežno dokazivanje te da drugostupanjski sud ima ovlast vratiti predmet na ponovno suđenje kada činjenično stanje nije dovoljno razjašnjeno, što umanjuje pravnu izvjesnost takvih postupaka kako za prokuriste tako i za društvo i oštećeni.

²⁰² Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 813/10-3 od 5. siječnja 2011.

²⁰³ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 682/13-11 od 19. rujna 2016.

10.4. Prokura i zaštita vjerovnika

Institut prokure ima važnu ulogu u kontekstu zaštite vjerovnika. Budući da prokurist može u ime društva preuzimati obveze i davati jamstva, pitanje zaštite vjerovnika koji ulaze u pravne odnose s prokuristom od posebnog je značaja. Ova zaštita ostvaruje se kroz nekoliko mehanizama: načelo publicitetnog učinka sudskog registra, ograničenja prokurističkih ovlasti propisana zakonom i pravila o dobroj vjeri trećih osoba.

Načelo publicitetnog učinka sudskog registra temeljna je zaštita vjerovnika. Prema tom načelu, podaci upisani u sudski registar smatraju se poznatima svim osobama od dana upisa. U kontekstu prokure, opoziv prokure koji nije upisan ne djeluje prema osobama koje nisu znale za opoziv, što štiti interese trećih osoba u dobroj vjeri. Međutim, treća osoba koja je znala za opoziv prokure, čak i ako on nije upisan u registar, ne može se zaštititi pozivanjem na načelo povjerenja u registar.

Zakonom propisana ograničenja prokurističkih ovlasti, poput zabrane otuđenja nekretnina bez posebne ovlasti, funkcioniraju kao preventivna zaštita vjerovnika čija su prava uknjižena na tim nekretninama. Treća osoba koja stječe nekretninu od prokurista bez posebne ovlasti u principu ne stječe valjano vlasništvo, što zaštićuje vjerovnike upisane u zemljišnu knjigu.

Posebno su važna zakonska ograničenja prokure koja se odnose na otuđenje i opterećenje nekretnina. Ako prokurist bez posebne ovlasti otuđi nekretninu, takvo pravno otuđenje u načelu nije valjano, što zaštićuje vjerovnike čija su prava uknjižena na toj nekretnini. Navedena ograničenja istovremeno štite i interese samog društva od prenatrženih ili neovlaštenih transakcija.²⁰⁴

Poseban problem zaštite vjerovnika nastaje u situacijama kada su unutarnja ograničenja prokure, koja postoje u internom aktu društva, šira od zakonskih ograničenja. Takva unutarnja ograničenja, za razliku od zakonskih, ne mogu se isticati prema trećim osobama u dobroj vjeri. Vjerovnik koji nije znao niti je mogao znati za unutarnja ograničenja može se u načelu pouzdati u zakonski opseg prokurističkih ovlasti i zahtijevati ispunjenje obveze od društva.

²⁰⁴Barbić, J., op. cit. u bilj. 3., str. 497.

Analiza sudske prakse potvrđuje da hrvatska sudska praksa dosljedno primjenjuje načelo zaštite trećih osoba u dobroj vjeri u kontekstu prokure. Ovaj pristup osigurava predvidivost i sigurnost pravnog prometa, ali istovremeno znači da društva moraju biti oprezna pri upisivanju ograničenja prokure u sudski registar, jer samo registrirana ograničenja mogu se isticati prema trećim osobama.

11. POSEBNE TEME I SUVREMENI IZAZOVI

11.1. Porezni aspekti prokure

Porezni aspekti prokure važna su, ali često zanemarena dimenzija ovog instituta. Posebno je važno razlikovanje između prokurista koji je ujedno i zaposlenik društva od prokurista koji nastupa isključivo na temelju građanskog ugovora. Ova razlika ima izravne implikacije za porezni tretman naknade prokuriste i za pitanja socijalnog osiguranja.

Turković-Jarža posebno analizira razlike u poreznom tretmanu prokurista koji su u radnom odnosu od onih koji rade na temelju ugovora o nalogu. Njezinim istraživanjem utvrđeno je da se prokuristima koji su u radnom odnosu naknada tretira kao plaća sa svim poreznim implikacijama, dok se naknada prokurista na temelju ugovora o nalogu tretira kao dohodak od imovine ili dohodak od samostalne djelatnosti, što može imati različite porezne učinke.²⁰⁵

Posebno je važno istaknuti razliku u statusu obveznog osiguranja između prokurista i članova uprave, koja proizlazi iz prirode prokure kao trgovačke punomoći, a ne zakonskog zastupanja. Dok su članovi uprave trgovačkih društava, sukladno čl. 13. Zakona o mirovinskom osiguranju i čl. 6. Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju, obvezno osigurane osobe ako po nekoj drugoj osnovi nisu već osigurane, prokuristi po samoj osnovi prokure nemaju takav status. Zakon o mirovinskom osiguranju i Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju ne prepoznaju prokuriste kao obvezno osigurane osobe, niti propisuju obvezu prijave na osiguranje s osnove dodijeljene prokure.²⁰⁶

Ova razlika ima konkretnu i praktično vrlo važnu posljedicu za umirovljenike. Prema čl. 90. st. 3. Zakona o mirovinskom osiguranju, ako umirovljenik počne obavljati djelatnost po kojoj se obvezno osigurava, kao što je obnašanje funkcije člana uprave, obustavlja mu se isplata mirovine za vrijeme

²⁰⁵ Marečić, A., op. cit. u bilj. 156.

²⁰⁶ Čl. 13. Zakona o mirovinskom osiguranju (NN 102/98., 127/00., 59/01., 109/01., 147/02., 117/03., 30/04., 177/04., 92/05., 79/07., 35/08. i 121/10.); čl. 6. Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju (NN 150/08.–153/09.); Turković-Jarža, L., op. cit. u bilj. 55., str. 16.–17.

obavljanja te djelatnosti. Budući da prokuristi nisu obvezno osigurane osobe, umirovljenicima kojima je dodijeljena prokura ne obustavlja se isplata mirovine. Upravo je to razlog zbog kojeg se u poslovnoj praksi razmjerno često prokuristom imenuje osoba koja je prethodno bila član uprave društva i koja je u međuvremenu stekla pravo na mirovinu, čime ta osoba zadržava mogućnost sudjelovanja u poslovima društva, a da pritom ne izgubi pravo na isplatu mirovine.²⁰⁷

Iz istog razloga isplate naknada prokuristima koji nisu u radnom odnosu s društvom u praksi se najčešće temelje na ugovoru o nalogu, kao formalnopravnom temelju za uređenje međusobnih prava i obveza, budući da prokura sama po sebi, kao jednostrana odluka o dodjeli ovlasti zastupanja, ne uređuje pitanje naknade niti drugih obveza prema prokuristu koji nije zaposlenik društva.²⁰⁸

Ako je prokurist u radnom odnosu, njegova naknada se oporezuje kao plaća, s primjenom odbitka osobnog odbitka i primjenom stope poreza na dohodak od nesamostalnog rada. Na plaću se obračunavaju i doprinosi za mirovinsko i zdravstveno osiguranje, što za društvo znači ukupni trošak koji nadilazi neto iznos plaće. S druge strane, prokurist u radnom odnosu ima pravo na sva prava iz radnog odnosa, uključujući pravo na godišnji odmor, bolovanje, otkazni rok i sl.

S druge strane, ako prokurist nastupa na temelju ugovora o nalogu, njegova naknada oporezuje se kao dohodak od samostalne djelatnosti ili dohodak od imovine, ovisno o specifičnim okolnostima. U tom slučaju prokurist nema pravo na prava iz radnog odnosa, ali može imati veće neto prihode ovisno o konkretnoj situaciji. Porezno planiranje u kontekstu prokure mora biti usklađeno sa stajalištima Porezne uprave kako bi se izbjegla nesukladnost s propisima.

Posebno porezno pitanje nastaje kada prokurist obnaša i funkciju člana uprave ili direktora. U takvim slučajevima treba pažljivo razgraničiti koja je naknada vezana uz prokurističku funkciju, a koja uz funkciju člana uprave, jer te dvije naknade mogu imati različit porezni tretman. Porezna uprava može osporavati

²⁰⁷ Čl. 90. st. 3. Zakona o mirovinskom osiguranju; Turković-Jarža, L., op. cit. u bilj. 55., str. 16.; Đurica, I., Jelinović, V., op. cit. u bilj. 22., str. 161.–162.

²⁰⁸ Vidović, A., Ugovor o nalogu kao temelj za isplate naknada prokuristima, Računovodstvo, revizija i financije, 22 (2012), 10, str. 155.–160.

porezne aranžmane koji imaju za cilj optimizaciju poreznih obveza na način koji nije u skladu s ekonomskom stvarnošću.

Porez na dodanu vrijednost (PDV) može biti relevantan ako prokurist nastupa kao neovisni poduzetnik koji pruža usluge zastupanja. U tom slučaju prokurist bi mogao biti obveznik PDV-a, a njegova naknada bi mogla biti predmet PDV-a. Navedeno predstavlja dodatnu komplikaciju u poreznom tretmanu prokurista koji ne djeluju u okviru radnog odnosa, ali je u praksi razmjerno rijedak slučaj jer prokuristi u pravilu ne nastupaju kao neovisni poduzetnici.

11.2. Prokura i korporativno upravljanje

Institut prokure ima važnu ulogu u korporativnom upravljanju jer utječe na distribuciju ovlasti unutar društva i odnose između pojedinih korporativnih tijela. Prokura može biti instrument kojim se uprava oslobađa od operativnih zadataka i fokusira na strateške odluke, ili pak instrument koji koncentrira upravljanje u rukama jedne ili nekoliko osoba. Ovisno o načinu korištenja, prokura može ojačati ili oslabiti sustav korporativnog upravljanja.

U kontekstu načela dobre korporativne prakse, prokura bi trebala biti praćena adekvatnim sustavom internih kontrola koji osigurava da prokurist postupi u skladu s utvrđenim ovlastima i ciljevima društva. Nadzorni odbor, kao tijelo koje nadgleda upravu, može imati ulogu i u nadzoru prokurista, posebno u situacijama kada prokurist *de facto* vodi poslovanje. Prema Zakona o trgovačkim društvima, nadzorni odbor nadzire vođenje poslova uprave, što može uključivati i nadzor nad tim je li uprava adekvatno nadzirala prokuriste.

Posebno pitanje korporativnog upravljanja jest sukob između ovlasti skupštine i ovlasti prokurista. Prokurist je zakonski zastupnik društva u pravnom prometu, ali nije tijelo društva. Skupština može donijeti strateške odluke, ali ne može izravno instruirati prokuriste o pojedinim transakcijama – ta je ovlast uprave. Nadzor nad prokurista u operativnom smislu pripada upravi, a ne skupštini. Skupština može promijeniti utemeljenje prokure ili tražiti od uprave da opozove prokuru, ali ne može izravno opozvati prokuru niti može davati upute prokuristima zaobilazeći upravu.

U kontekstu korporativnog upravljanja važno je i pitanje sukoba interesa prokuriste. Prokurist koji ima osobni interes u određenoj transakciji ili koji nastupa za konkurentsko društvo može biti u sukobu interesa koji ga sprječava da objektivno zastupa interese društva. Zakon o trgovačkim društvima ne sadrži posebna pravila o sukobu interesa prokuriste, ali opća pravila o dužnosti lojalnosti i pažnji poslovnog čovjeka primjenjuju se i na prokuriste.

Poseban izazov korporativnog upravljanja nastaje u slučaju "faktičnog prokuriste" – osobe koja nastupa kao prokurist, a da nije formalno registrirana kao prokurist. Takva situacija može nastati ako uprava dopusti određenoj osobi da redovito nastupa kao zastupnik društva bez formalnog registriranja prokure. Pravni položaj takve osobe nije jasan – ona ne može imati prokurističke ovlasti koje se temelje na sudskom registru, ali može imati ovlasti na temelju posebne punomoći ili na temelju zastupanja bez punomoći.

12. PRIJEDLOZI DE LEGE FERENDA

12.1. Reintrodukcija mehanizama zaštite identiteta prokurista

Analiza zakonskih izmjena i komparativnih rješenja, posebno slovenskog prava, upućuje na zaključak da bi hrvatska pravna regulativa prokure mogla biti unaprijeđena reintrodukcijom mehanizama identifikacije prokurista. To može biti uvođenje digitalnih ekvivalenata koji pružaju jednaku ili veću razinu zaštite.

De lege ferenda predlaže se uvođenje obveze registracije kvalificiranog elektroničkog potpisa prokuriste u sudski registar kao alternativa fizičkom deponiranju potpisa. Takvo rješenje iskoristilo bi prednosti digitalizacije, a istodobno zadržalo mehanizam provjere identiteta. Automatska provjera identiteta prokuriste u elektroničkim transakcijama bila bi moguća putem javno dostupne baze podataka, što bi znatno poboljšalo pravnu sigurnost u digitalnom poslovanju.

Uz digitalni potpis, predlaže se i uvođenje standardiziranog obrasca prokurističke legitimacije – digitalnog dokumenta koji bi sadržavao podatke o prokuristi, opsegu prokure i mogućim ograničenjima. Takav dokument mogao bi biti dostupan u elektroničkom obliku putem sustava e-uprave i mogao bi biti izdavan od strane HITRO.HR ili sličnog tijela ovlaštenog za poslove sudskog registra.

Navedeni prijedlozi de lege ferenda temelje se na analizi iskustva s eliminacijom deponiranja potpisa prokuriste u izmjenama ZTD-a iz 2019. godine. Tada je zakonodavac, motiviran ciljem smanjenja administrativnih opterećenja, ukinuo obvezu deponiranja potpisa prokuriste. Međutim, ta mjera nije u potpunosti postigla cilj jer su neki sudionici pravnog prometa koji su se oslanjali na deponiranje potpisa ostali bez adekvatne alternative. Uvođenje digitalnih ekvivalenata riješilo bi taj problem na suvremeni način.

12.2. Kodifikacija sudske prakse o prokuri

Analiza sudske prakse pokazuje da su se neka ključna pitanja o prokuri rješavala sudski, bez izričite zakonske regulacije. U interesu pravne sigurnosti, de lege ferenda predlaže se zakonska kodifikacija tih sudskih stajališta – posebno u

pogledu ovlasti prokuriste za davanje punomoći odvjetnicima i za potpisivanje standardnih sredstava osiguranja.

Konkretno, predlaže se uvođenje izričite zakonske odredbe koja bi potvrdila ovlast prokuriste da daje punomoć odvjetnicima za zastupanje u sudskim, arbitražnim i upravnim postupcima. Time bi se eliminirala preostala nesigurnost i ojačala pravna sigurnost sudionika pravnog prometa. Ova izmjena bila bi kodifikacija postojeće sudske prakse, a ne izmjena materijalnog prava, ali bi imala važan signal-učinak za poslovnu zajednicu.

Druga kodifikacija koja se predlaže jest izričita zakonska regulacija ovlasti prokuriste za potpisivanje zadužnica i bjanko zadužnica kao standardnih sredstava osiguranja. Sudska praksa je uglavnom potvrdila tu ovlast, ali bi zakonska potvrda eliminirala eventualne dvojbe i ubrzala bankarske transakcije. Zakon bi trebao izrijekom navesti da potpisivanje standardnih sredstava osiguranja u okviru redovitog poslovanja ulazi u opseg prokurističkih ovlasti, osim ako je prokura izrijekom ograničena u tom pogledu.

Posebno bi vrijedilo de lege ferenda urediti i položaj prokuriste u stečajnom i predstečajnom postupku. Trenutačno Zakon o trgovačkim društvima ne sadrži posebne odredbe o tome što se događa s prokurom u slučaju otvaranja stečajnog postupka nad društvom. Prema Zakonu o trgovačkim društvima, prokura prestaje otvaranjem stečajnog postupka jer stečajni upravitelj preuzima upravljanje poslovanjem. Međutim, u predstečajnom nagodbi prokura ne prestaje automatski, što može dovesti do sukoba nadležnosti između prokuriste i stečajnog povjerenika.

12.3. Digitalna prokura

Uzimajući u obzir sve veći značaj digitalnog poslovanja, de lege ferenda predlaže se uvođenje posebnih pravila o "digitalnoj prokuri" koja bi izrijekom regulirala nastup prokuriste u digitalnom okruženju. To bi uključivalo pravila o elektroničkom potpisivanju isprava, nastupu prokuriste na digitalnim platformama i zastupanju u online arbitražnim postupcima.

Digitalna prokura ne bi trebala biti poseban oblik prokure, već skup pravila koji pojašnjava kako se postojeće odredbe o prokuri primjenjuju u digitalnom

kontekstu. Na taj način zadržala bi se pravna koherentnost instituta prokure, a istodobno bi se riješile specifične dileme digitalnog poslovanja. Zakonodavac bi mogao razmotriti izmjenu čl. 47. i pratećih odredbi Zakona o trgovačkim društvima dodavanjem stavka koji izrijekom uređuje digitalnu dimenziju prokure.

U sklopu prijedloga de lege ferenda vezanih uz digitalnu prokuru, predlaže se i uvođenje API-ja (sučelja za programsko pristupanje) sudskog registra koji bi omogućio automatsku provjeru prokurističkih ovlasti u realnom vremenu. Takav API mogao bi biti integriran u bankarske sustave, sustave elektroničke nabave i druge platforme koje redovito komuniciraju s prokuristi. Time bi se eliminirala potreba za ručnom provjerom izvataka iz registra i ubrzao bi se cijeli proces provjere zastupničkih ovlasti.

Zaključno, de lege ferenda prijedlozi koji su identificirani u ovom radu imaju zajednički cilj: modernizirati regulativu prokure na način koji zadovoljava potrebe suvremenog poslovnog okruženja, a istodobno ne narušava pravnu sigurnost. Digitalizacija, kodifikacija sudske prakse i reintrodukcija mehanizama identifikacije prokurista tri su ključna smjera u kojima bi zakonodavac trebao djelovati.

12.4. Zaključni osvrt na de lege ferenda prijedloge

Prijedlozi de lege ferenda identificirani u ovom radu mogu se svrstati u dvije kategorije prema hitnosti i složenosti njihove implementacije. Kratkoročni prijedlozi koji se mogu implementirati bez složenih zakonodavnih procedura uključuju: kodifikaciju sudske prakse o prokuri (putem izmjene čl. 47. ZTD-a) i uvođenje API-ja sudskog registra za digitalnu verifikaciju.

Srednjoročni prijedlozi koji zahtijevaju ozbiljniju zakonodavnu raspravu uključuju: uvođenje digitalnih mehanizama identifikacije prokurista, pravila o digitalnoj prokuri i uređenje prokure u predstečajnom postupku. Ti prijedlozi zahtijevaju koordinaciju između Ministarstva pravosuđa, Ministarstva gospodarstva i relevantnih strukovnih udruženja.

Svi navedeni prijedlozi temelje se na jednom zajedničkom principu: prokura je vrijedno naslijeđe germanskopravne tradicije koje se pokazalo funkcionalnim u više od 120 godina primjene, ali zahtijeva kontinuiranu prilagodbu novim poslovnim

i tehnološkim izazovima. Zakonodavac koji zanemaruje taj imperativan zadatak riskira da se jedan od najkorisnijih instrumenata trgovačkog prava pretvori u zastarjelu formu koja ne može odgovoriti potrebama suvremenog poslovanja.

13. ZAKLJUČAK

*Praxis sine theoria sicut caecus in via.*²⁰⁹

Institut prokure predstavlja jedan od najvažnijih oblika zastupanja u trgovačkom pravu te omogućuje učinkovito sudjelovanje trgovačkih društava u pravnom prometu putem osobe kojoj je dodijeljena najšira trgovačka punomoć. Njegova važnost proizlazi iz činjenice da omogućuje fleksibilnije poslovanje društava uz istodobno očuvanje pravne sigurnosti sudionika pravnog prometa.

Analiza zakonskog uređenja pokazuje da je opseg ovlasti prokurista detaljno uređen Zakonom o trgovačkim društvima, pri čemu zakon istodobno propisuje određena ograničenja radi zaštite interesa društva. Posebnu važnost imaju pravila o odnosu prema trećim osobama, prema kojima interna ograničenja prokure u pravilu ne proizvode učinke izvan odnosa između društva i prokurista.

Sudska praksa pokazuje da se najveći broj sporova odnosi na pitanja granica prokurističkih ovlasti, zastupanja društava u postupcima pred sudovima i drugim tijelima, izdavanja sredstava osiguranja te odgovornosti prokurista. Istodobno se može uočiti tendencija sudova da institut prokure tumače u skladu s njegovom svrhom, vodeći računa o zaštiti pravne sigurnosti i povjerenja sudionika pravnog prometa.

Posebnu pozornost zaslužuju izmjene Zakona o trgovačkim društvima iz 2019. godine kojima je ukinuta obveza deponiranja potpisa prokurista. Iako je navedena izmjena pojednostavila i ubrzala registracijski postupak, otvorila je raspravu o njezinom utjecaju na razinu pravne sigurnosti zbog čega je isto izmijenjeno kasnijim izmjenama. Usporedba sa slovenskim pravom pokazuje da pojedina europska zakonodavstva i dalje zadržavaju dodatne mehanizme provjere identiteta prokurista. Kasnijim izmjenama objavljenim u veljači 2023. (Narodne novine br. 18/2023) propisano je da prokuristu ovlasti prestaju po sili zakona ako na njegovoj strani nastupe zakonske zapreke (okolnosti zbog kojih se ne bi mogao imenovati). Trgovac je dužan bez odgađanja podnijeti prijavu sudu za upis tog

²⁰⁹Praksa bez teorije kao slijepac na putu.

prestanka. Od sredine 2022. godine (Narodne novine br. 34/2022) za prokuriste se primjenjuju stroža pravila pa se na tu poziciju ne mogu imenovati osobe koje imaju zakonske zapreke slične onima za članove uprave (primjerice određene pravomoćne osude ili zabrane obavljanja dužnosti). Izmjenama 2022./2023. uređeno je da se prokura može dati statutom, društvenim ugovorom ili izjavom o osnivanju, ali ako se naknadno daje ili mijenja, nije potrebna formalna izmjena samog tog temeljnog akta društva. Navedenim izmjenama se nastojalo utvrditi ključne mjere i aktivnosti usmjerene na jačanje hrvatskog sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma kao i ubrzanje postupka brisanja upisa prokure.

Analiza radnopravnog položaja prokurista pokazuje da je potrebno pažljivo razlikovati prokurista koji je u radnom odnosu od onoga koji to nije, budući da svaki od tih slučajeva ima različite implikacije u pogledu primjene radnog prava i zaštite prokurista pri gubitku funkcije. Kazneno-pravna perspektiva prokure potvrđuje da se prokurist ne može zaštititi formalnim položajem prokurista u slučajevima namjernog protupravnog postupanja.

Analiza statističkih podataka i sudske prakse potvrđuje da se institut prokure sve češće koristi u poslovnoj praksi te da njegova važnost kontinuirano raste. Upravo zbog toga može se očekivati da će daljnji razvoj sudske prakse i zakonodavstva imati značajnu ulogu u oblikovanju granica i načina primjene prokure u suvremenom trgovačkom pravu.

Na razini komparativnog prava, usporedba s rješenjima slovenskog ZGD-1 pokazuje da oba sustava, temeljena na istim germanskopravnim izvorima, dolaze do sličnih rješenja u pogledu sadržaja prokure, ali se razlikuju u pojedinostima registracijskog postupka i procesnopravnog položaja prokurista. Hrvatska ima prilike učiti iz slovenskog iskustva, posebno u pogledu očuvanja formalnih zaštitnih mehanizama koji pridonose pravnoj sigurnosti.

Zaključno, prokura ostaje vitalan i neizostavan instrument suvremenog trgovačkog prava koji zahtijeva kontinuiranu pozornost zakonodavaca i sudske prakse. Balansiranje između učinkovitosti i pravne sigurnosti, između administrativnog rasterećenja i zaštite sudionika pravnog prometa, bit će i u budućnosti ključni izazov u razvoju ovog instituta.

Prokura je, u konačnici, više od pravno-tehničkog instrumenta. Ona odražava temeljne vrijednosti koje prožimaju suvremeno trgovačko pravo: povjerenje, sigurnost i učinkovitost. Povjerenje – jer se temelji na osobnom povjerenju koje davatelj prokure ima prema prokuristu. Sigurnost – jer jamči trećim osobama predvidivi opseg ovlasti zastupnika s kojim ulaze u pravni promet. Učinkovitost – jer olakšava i ubrzava poslovne transakcije delegiranjem zastupanja na kompetentne osobe. Ta tri stupa prokure ujedno su i standardi kojima treba težiti u svakoj budućoj reformi ovog instituta.

Analiza prokure u ovom radu pokazala je da se ovaj institut, unatoč svojoj gotovo dvostoljetnoj pravnoj tradiciji, i dalje razvija i prilagođava novim izazovima. Pet ključnih područja u kojima se taj razvoj odvija najintenzivnije su: (1) digitalizacija zastupanja, (2) prekogranično poslovanje unutar EU-a, (3) kazneno-pravna odgovornost prokurista, (4) prokura u kriznim situacijama (predstečajna nagodba i stečaj) i (5) prokura u kontekstu korporativnog upravljanja.

U svakom od tih područja, temeljni koncepti prokure – zakonski određeni opseg ovlasti, zaštita trećih osoba u dobroj vjeri, registarski publicitetni učinak i osobna narav prokure – pokazuju svoju robusnost i sposobnost da pruže odgovor na nove izazove. Međutim, ta sposobnost nije bezgranična: postoje situacije u kojima su potrebna nova zakonska rješenja ili sudska tumačenja da bi se institut prokure adekvatno primijenio u suvremenom kontekstu.

Komparativna analiza s slovenskim pravom, provedena u ovom radu, pokazala je da srodna zakonodavstva ne rješavaju sve ove izazove na jednak način. Slovensko zadržavanje mehanizma deponiranja potpisa prokuriste primjer je rješenja koje hrvatska reforma iz 2019. godine nije slijedila. Retrospektivnom ocjenom, može se zaključiti da je hrvatska reforma bila preuranjena u kontekstu nedovoljne digitalizacije alternativnih identifikacijskih mehanizama. Ipak, ta je reforma dala poticaj za traženje novih rješenja, a upravo je taj dinamizam ono što čini pravo živim i relevantnim.

Prijedlozi de lege ferenda identificirani u ovom radu – digitalna prokura, reintrodukcija mehanizama identifikacije prokuriste i kodifikacija sudske prakse – nisu revolucionarni, nego evolucionistički. Oni nadograđuju postojeće rješenje na

način koji respektira dugogodišnju tradiciju prokure, ali je prilagođava zahtjevima 21. stoljeća. Implementacija tih prijedloga ne bi zahtijevala temeljitu reformu ZTD-a, nego ciljane izmjene i dopune koje bi zaokružile regulativu prokure na moderan i funkcionalan način.

Konačno, treba naglasiti da pravna regulativa, koliko god dobro osmišljena bila, nikada ne može u potpunosti zamijeniti dobru poslovnu praksu. Prokura je instrument koji se može koristiti mudro ili neoprezno, u korist ili na štetu društva. Odgovorni menadžment koji promišljeno pristupa pitanjima imenovanja prokuriste, definiranja unutarnjih ograničenja prokure i nadzora nad prokuristovim radom, najvažniji je faktor za uspješnu primjenu ovog instituta u praksi. U tome leži i temeljna poruka ovog rada: prokura je snažan instrument koji, u rukama odgovornog i informiranog menadžmenta, može znatno pridonijeti učinkovitom i pravno sigurnom poslovanju trgovačkih društava.

POPIS LITERATURE I PRAVNIH IZVORA

Popis literature

Barbić, Jakša, Pravo društava, Knjiga prva, Opći dio, Organizator, Zagreb, 2008.

Bilić, Antun, Ništetnost ugovora kada je njegovo sklapanje zabranjeno samo jednoj strani, Pravo u gospodarstvu, 2019., 3, str. 449.–467.

Bjelić, Dragana, Zastupanje trgovačkog društva na temelju punomoći s posebnim osvrtom na prokuru, Radno pravo, 2009., 11, str. 61–66.

Borčić, Jadranka, Sadrži li prokura i ovlast za podnošenje zadužnice i bjanko zadužnice na potvrdu, Javni bilježnik, 20 (2016), 43, str. 73–77.

Đurica, Irena; Jelinović, Vedran, Pravni i porezni status prokurista, Financije, pravo i porezi, 4 (2013), str. 159–162.

Eraković, Andrija, Komentar Zakona o trgovačkim društvima, Organizator, Zagreb, 2008.

Gorenc, Vilim, Zlatko Ćesić, Vesna Buljan, Vlado Brkanić, Komentar Zakona o trgovačkim društvima, RRiF-plus, Zagreb, 2008.

Horak, Hana; Dumančić, Kosjenka, Zastupanje ex lege i prokura, Pravo i porezi, 15 (2006), 7, str. 19–26.

Klaić, Bratoljub, Rječnik stranih riječi, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1984.

Marečić, Antonio, Prokura, IUS-INFO, 2023.

Pavlović, Mladen, Pravna priroda ugovora o pravima i obvezama prokurista, IUS-INFO, 2. 7. 2020.

Petrović, Siniša; Ceronja, Petar, Osnove prava društava, Pravni fakultet, Zagreb, 2013.

Pravni leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2006.

Skenderović, Aleksandar, Prokura i prokurist, Suvremeno poduzetništvo, 6 (2002), str. 144–146.

Šimović, Josip, Prokura, Pravo i porezi, 17 (2008), 3, str. 142–144.

Turković-Jarža, Lucija, Prokuristi i članovi uprave trgovačkog društva u poreznom i pravnom sustavu, *Pravo i porezi*, 19 (2010), 11, str. 16–17.

Vidović Džidić, Nada, Skupno zastupanje s prokuristom u trgovačkom društvu, *Javni bilježnik*, 22 (2018), 45, str. 78–84.

Vidović, Ante, Prokura društva s ograničenom odgovornošću, *Računovodstvo, revizija i financije*, 12 (2002), 4, str. 147–151.

Vidović, Ante, Ugovor o nalogu kao temelj za isplate naknada prokuristima, *Računovodstvo, revizija i financije*, 22 (2012), 10, str. 155–162.

Vlahović, Mirna, Multidisciplinarna trgovačka društva odvjetnika pripadnika drugih slobodnih profesija – komparativna analiza Francuske, Ujedinjenog kraljevstva, Španjolske, Njemačke i Italije, *Zagrebačka pravna revija*, 6 (2) 2017, str. 229–264.

Pravni izvori

Zakon o trgovačkim društvima (NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23, 130/23 i 136/24).

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima (NN 40/2019, NN 34/22, NN 114/22, NN 18/23 i NN 130/23).

Zakon o obveznim odnosima (NN 35/2005, 41/2008, 125/2011, 78/2015, 29/2018, 126/2021, 114/2022, 156/2022, 145/2023, 155/2023, 69/2026).

Zakon o sudskom registru (NN 1/1995, 57/1996, 1/1998, 30/1999, 45/1999, 54/2005, 40/2007, 91/2010, 90/2011, 148/2013, 93/2014, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 123/2023).

Zakon o parničnom postupku (NN 53/1991, 91/1992, 112/1999, 129/2000, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 96/2008, 84/2008, 123/2008, 57/2011, 25/2013, 89/2014, 70/2019, 80/2022, 114/2022, 155/2023, 146/2025).

Zakon o radu (NN 93/2014, 127/2017, 98/2019, 151/2022, 64/2023).

Zakon o ustanovama (NN 76/1993, 29/1997, 47/1999, 35/2008, 127/2019, 151/2022).

Zakon o odvjetništvu (NN 9/1994, 117/2008, 50/2009, 75/2009, 18/2011, 126/2021, 98/2025, 59/2026).

Zakon o ljekarništvu (NN 121/2003, 142/2006, 35/2008, 117/2008, 92/2024).

Kazneni zakon (NN 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, 114/2022, 114/2023, 36/2024, 136/2025).

Zakon o gospodarskih društvima (Uradni list RS, br. 65/09, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13, 82/13, 55/15, 15/17, 22/19).

Sudska praksa

Visoki trgovački sud RH, Pž 1/2024-2 od 9. 1. 2024.

Visoki trgovački sud RH, Pž 3321/07-3 od 28. 5. 2008.

Visoki trgovački sud RH, Pž 1596/2023-4 od 6. 3. 2024.

Visoki trgovački sud RH, Pž 2669/2025-2 od 25. 3. 2026.

Visoki trgovački sud RH, Pž 2991/08-3 od 7. 5. 2008.

Županijski sud u Splitu, Gž 2817/2023-4 od 1. 2. 2024.

Županijski sud u Varaždinu, Gžx 49/09-2 od 30. 11. 2009.

Vrhovni sud RH, Revr 793/09-2 od 15. 10. 2009.

Vrhovni sud RH, Revr 1429/16-2 od 11. 7. 2017.

Vrhovni sud RH, Revr 556/17-2 od 16. 1. 2018.

Vrhovni sud RH, Rev 3712/2018-2 od 9. 9. 2020.

Vrhovni sud RH, Rev 833/2022-2 od 10. 10. 2023.

Vrhovni sud RH, Rev 2932/2018-2 od 6. 7. 2022.

Vrhovni sud RH, Gzp-552/09-2 od 22. 5. 2009.

Vrhovni sud RH, I Kž 1157/08-5 od 15. 1. 2009.

Vrhovni sud RH, I Kž 813/10-3 od 5. 1. 2011.

Vrhovni sud RH, I Kž 682/13-11 od 19. 9. 2016.

Općinski kazneni sud u Zagrebu, K-1130/16 od 9. 6. 2017.

Vrhovni sud Republike Slovenije, ECLI:SI:VSRS:2014:X.IPS.271.2013 od 23. 1. 2014.

Vrhovni sud Republike Slovenije, ECLI:SI:VSRS:2009:X.IPS.165.2012 od 26. 2. 2009.

Viši sud u Mariboru, I Cpg 525/2012 od 18. 4. 2013.

POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFIKONA

Popis slika

Slika 2.1. Sustav zastupanja trgovačkog društva po Zakonu o trgovačkim društvima

Izvor: Izrada autorice prema čl. 41., 42., 43. i 44.–54. Zakona o trgovačkim društvima.

Slika 3.1. Opseg ovlasti prokuriste – zakonske granice i zabrane

Izvor: Izrada autorice prema čl. 47., 48., 49. i 51. ZTD-a.

Slika 3.2. Mješovito skupno zastupanje – odnos ovlasti direktora i prokuriste

Izvor: Izrada autorice prema ZTD-u i Horak/Dumančić (2006.).

Slika 6.1. Tijek dodjele i opoziva prokure

Izvor: Izrada autorice prema čl. 44.–54. ZTD-a.

Slika 7.1. Komparativna analiza prokure: Hrvatska (ZTD) vs. Slovenija (ZGD-1)

Izvor: Izrada autorice prema ZTD-u i ZGD-1 te sudskoj praksi VSRH i VSRS.

Slika 9.1. Kronologija ključnih izmjena ZTD-a vezanih uz prokuru (1993.–2024.)

Izvor: Izrada autorice prema NN glasilima i ZTD-u.

Popis tablica

Tablica 2.1. Zakonske ovlasti i ograničenja prokurista

Izvor: Izrada autorice prema čl. 47., 48. i 49. ZTD-a.

Tablica 2.2. Prikaz sheme uvjeta za imenovanje prokurista

Tablica 6.1. Usporedni prikaz dodjele prokure prema ranijem uređenju i izmjenama ZTD-a iz 2019.

Izvor: Izrada autorice prema ZTD-u i ZIDZTD-u (NN 40/2019).

Tablica 6.2. Prikaz upisanih prokura i promjena prokure (opoziv) u 2018., 2019. i zaključno s 14.02.2020.

Izvor: Sudski registar RH; obrada autorice.